

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צו:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קא

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

התורה שהשיג גדלה מאד ממעשיו, אזי התורה מרתחת בו האש הקדושה של התורה, וא"א שתהא דעתו נוחה עם הבריות, ומעורבת עם המון עם כמו הצדיק הנ"ל. וזה שארז"ל (תענית ד) **האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא דקא מרתחת ביה, לפי שגדלה תורתו מאד כנ"ל** :

קא [א] (תהלים כז) **בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו** . הענין הוא כך, **כי ביח ה' צור עולמים** (ישעי' כו), היינו **בראשית ברא**, כי בתורה שנקראת ראשית ברא עולמים [ב]. כי יוד הוא השכל של התורה, וה' הוא אותיות של התורה, שהיא' המשנה הומשי תורה, בחי' ה' מוצאות הפה. והיינו **ביח' ה' צור עולמים**, היינו בהתורה שהיא בחי' י"ק כנ"ל ברא כל העולמים כנ"ל. וכתבי [ו] **אדם אתם**, ודרז"ל (יבמות סא) אתם קרוין אדם ואין עכו"ם קרוין אדם. כי יש ע' אנפין' נהירין, ויש ע' אנפין חשוכין. כי יש שני כחות כשדרז"ל (יומא ע"ב ע"ב) על פסוק [ו] **וזאת התורה אשר שם משה** זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם מות. סם חיים הוא אנפין נהירין. סם מות הוא אנפין חשוכין, כמ"ש (איכא ג') **במהשכים הושיבני כמתי עולם**. ומן אנפין חשוכין יש לעכו"ם יניקה. וכל עכו"ם יש להם כל המדות רעות, [ז] רק כל אומה ואומה כרוך אל מדה אחת יותר מכל המדות. וזה (דברים לג) **הופיע מחר פארן וכו'**, שרצה הקב"ה ליתן התורה לכל הברואים, וכל אחד ואחד לא רצה לקבלה, מחמת ששמעו ששאותה מדה שהם כרוכים אחריה אסרה תורה (ספרי פ' ואת הברכתו] ע' זוהר בלק קצנא[א]). וכל מי שיש בו מדות רעות, הוא נכנע תחת אותם העכו"ם שהם כרוכים ומקושרים לאותן המדות רעות [ב]. וזה (אבות פרק ג) כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו שיעבוד בגשמיות, שזהו בחי' עול מלכות. וגם דרך ארציות, דהיינו המדות רעות של העכו"ם שזהו בחי' עול דרך ארץ. כי ע"י שפרק ממנו עול תורה שהיא בחי' ע' אנפין נהירין, עי"ז מתגברין עליו בחי' ע' אנפין חשוכין, שהם השיעבוד והמדות רעות של העכו"ם, שזהו בחי' עול מלכות ועול דרך ארץ כנ"ל. אבל כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו מי שלומד בעיון, שמעיין ומבין חכמות התורה, שזהו בחי' אנפין נהירין, בחי' (קהלת ה) **חכמת אדם תאיר פניו**, עי"ז מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי נתבטל ממנו השיעבוד והתאוות והמדות רעות שלהם, שהם בחי' אנפין חשוכין, עי"י שקיבל עליו עול תורה שהיא בחי' אנפין נהירין כנ"ל . **כי** כל מה שאדם משיג בשכלו הוא בחי' אנפין נהירין, ומה שאינו משיג הוא בחי' אנפין חשוכין. וע"כ כשזוכה לעיין בתורה עד שמשיג חכמות התורה, שאזי הוא בבחי' אנפין נהירין, אז נכנעין המדות והתאוות^א של העכו"ם שנאחזין בבחי' אנפין חשוכין

בקרוב עלי מרעים קא

מוהר"ן מוהר"ן צו.

כנ"ל : וזהו בחי' (דברים לב) **יצב גבולות עמים למספר בני ישראל**. למספר הוא לשון ספיר ונהיר בחי' [ו] **לבנת הספיר**. היינו אחר אנפין נהירין, שהם בחי' מספר בני ישראל. אהריהם **יצב גבולות עמים** שהם בחי' אנפין חשוכין כנ"ל [ז]: ובכל אדם ואדם בעצמו יש בחי' אנפין נהירין שהם בחי' קדושת ישראל עם קדוש הרחוקים בשרשם מכל המדות והתאוות. ויש בו אהיות הע' עכו"ם^ב, שהם בחי' אנפין חשוכין, שהם בחי' התאוות ומדות רעות, שכולם הם מבחי' הע' עכו"ם שהם אנפין חשוכין.^ג כ"ש (תהלי' קו) **זיתערבו בגוים וילמדו מעשיהם**, "היינו שמעורב במדות רעות שבו, שנמשכין מן הגוים כנ"ל. וכשאדם עובר עבירה ח"ו, אז העבירה והעון נחקק על עצמותיו כמ"ש (יהוקאל לב) **ותחי עוונותם על עצמותם** [יב]. וא"א לו לצאת מזה, כ"א ע"י התורה, שהיא בחי' אנפין נהירין שהיא ההיפך מכל התאוות והמדות שהם בחי' אנפין חשוכין שמשם נמשכין כל העבירות ח"ו. כי צריך האדם להתיגע בתורה ולהמית עצמו לְעִלְיָהּ, כשארז"ל (ברכות סג ע"ב) **על פסוק [כ] זאת התורה אדם כי ימות באהל** אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליו"^ד, דהיינו עצמיותו, שהם בחי' המדות רעות והתאוות רעות שמהם כל הפגמים החקוקים על עצמותיו כנ"ל. כי צריך להתיגע בהתורה עד שיזכה להבין אותה, [יז] דהיינו שיצא מבחי' אנפין חשוכין שהם בחי' חשכות והסתרת הידיעה, לבחי' אנפין נהירין שהם בחי' ידיעת והשגת התורה כנ"ל. ואז נקרא אדם בחי' **זאת התורה אדם**. היינו ע"י התורה נקרא אדם בחי' אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם. כי עיקר שם אדם זוכין ע"י התורה שהיא בחי' אנפין נהירין, שהיא ההיפך מכל המדות והתאוות רעות, כ"שעש"ז נקראים אדם, בחי' **זאת התורה אדם**. אבל העכו"ם הרחוקים מחכמות התורה, מאנפין נהירין, כי הם בחי' אנפין חשוכין, כי הם משוקעים בכל המדות רעות ותאוות רעות, ע"כ אין קרויים אדם וכנ"ל. כי עיקר בחי' אדם, הוא בחי' השכל האמתי שזוכין להשיג דהיינו חכמות התורה הקדושה. כי יש ג' שכליות, דהיינו שכל פשוט שהוא בחי' חכמה בחי' **פולם בהכמה עשית** (תהלי' קד) וכשלומד ומבין זה נקרא בינה. ואח"כ כשיודע התורה זה נקרא דעת כידוע [ק]. וג' שכליות אלו הם בחי' ידים לתורה, בחי' יד הגדולה ויד החזקה ויד הרמה שבהם מתקבלות^ה התורה.^ו ואלו הג' שכליים הם בחי' ג"פ י"ק. כי י"ק הם חכמה ובינה שהם תרין רעין דלא מתפרשין (זוהר ויקרא ד. האזינו רצ) שהם כלולים בכל אחד מהג' שכליות הנ"ל. וג"פ י"ק הוא גימ' **אדם** [כז]. נמצא שעיקר שם אדם הוא בחי' השכל האמתי דהיינו חכמות התורה שהיא' בחי' אנפין נהירין בחי' הרחקת ושכירת כל התאוות ומדות רעות כנ"ל: וזהו **בקרוב עלי מרעים**, זה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין [כח], שהם בחי' י"ק שהוא חכמת

תורה אור

תורה קא

תהלים כו (ב) בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי צרי ואיבי לי הפה כשלו ונפלו: ישעיה כו (ד) בטחו ביתיה צדי עד כי ביה יהיה צור עולמים:

בראשית א (א) פראשית קרא אלהים את השמים ואת הארץ:

יהוקאל לד (לא) ואמן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני אלהיכם נאם אדני יקוק: דברים ואתחנן ד (מד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל:

איכה ג (ו) קמטשכים הושיבני פמני עולם: ס

דברים וזאת הברכה לג (ב) ויאמר יהוה מסיני בא ורחב משעיר לבו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת לבו:

קהלת ח (א) מי כחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועו פניו ישנא:

דברים האזינו לב (ח) נתחיל עליון גוים בהפירו' בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:

שמות משפטים כד (י) ויקרא את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וקצצם השמים לטהר: תהלים קו (לה) ויתערבו הגוים וילמדו מעשיהם:

יהוקאל לב (כו) ולא ישכבו את גבורים נפלים מערלים אשר ירדו שאול בכלל מלחמתם ויתנו את תרבותם תחת ראשיהם ותחי עונתם על עצמותם כי חמית גבורים בארץ חיים:

במדבר חקת יט (יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הקא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: תהלים קד (כד) קה רבו מעשיך יהוה פלם בחכמה עשית יצאה הארץ קננה:

^[1] בתקפא – ה' מחוק ונראה - עלי

^[2] במדבר יט יד

^[3] מתרצו - באוהל

^[4] עיין לק"ה הכשר כלים ד' כד. ביאור עפ"י הסוד עיין ע"ח שער כ' סוף פ"ג.

^[5] עיין תורה סב אות ג'

^[6] בתקפא ארצ - בניש"ז, ובתקפא גיטין וברגר - שעש"ז (אח"כ ראיתי כמה מקומות שככתב רש"י ש' ובי' מתחלפות לפי מצב הדיו עיין סוף תורה קמב ש' של המילה חושק בגיטין וברגר. ועוד)

^[7] שושן סודות (לרבי משה בן יעקב הגולה מקיוב) אות רכב - חכמ"ה, והוא העיין בכל טבעי הנמצאות... . והבינ"ה, היא הבנת דבר מתוך דבר.... ידיעה, כלומר שישוב השכל והמשכיל אחד. ופ' אחר עיין עמק המלך שער א' פרק ד'.

^[8] גם בדפוס ותרלד - מתקבלות, ומתרלו - מתקבלת

^[9] מכאן ועד תיבת כניל אינו בדפוס אלא זה - וגי' י"ק הוא אדם וי"ק הוא תרין רעים דלא מתפרשין.

^[10] עיין פרי עץ חיים שער השבת פרק טו ושער הכוונות דרוש א' וקדוש ליל שבת ד"ה והגני מבאר לך

^[11] בתרלד - שהיא, ומתרלו - שהוא

^[12] חכמה ובינה נקראים כך עיין זוהר ויקרא ד. ולעיל תורה לו אות ו', ולקמן תורה קסט

^[13] תורה זו לשון החברים. לא ידוע מתי הויכן נאמרה. ועיין לעיל סוף תורה לו, ובחי' מוהר"ן סימן שפז שיש אומרים שעל תורה זו אמר רבינו שרמונו סוד בה כוונות קידוש. ועיין פל"ח.

^[14] בראשית רבה פרשה א' פסקא א'

^[15] בדפוס י' וחמישה, בתרלד - שהיא חמישה, ומתרלו - שהוא חמישה

^[16] * יהוקאל לד לא

^[17] בדפוס י' - אנפין, בתקפא תרלד - ענפין, ומתרלו - אנפין

^[18] דברים ד' מד

^[19] בתקפא - (איכה טג) בתרלד ובתשכט תוקן

^[20] עיין חסד לאברהם (אוול' ו' ה), ושערי קדושה למהר"ן ג' ג', וערכי נחל לך לך דרוש ג'

^[21] בדפוס י' שאותו, בתקפא נראה שכתוב - באותו, בתרלד - שאותו (אבל הש' נראה מתוקן) בתרלו - שאותה

^[22] * פסקא ב'

^[23] * צ"ל דף קצב:

^[24] עיין שיחות הר"ן סימן עז

^[25] מתרצו - והתאוות

^[26] * שמות ד' כד

^[27] עין נחל קדומים לחיד"א דברים לב ה'

^[28] בתקפא - עכ"ס

^[29] מתיבתא ובכל אדם עד כאן אינו בדפוס אלא זה - ובאדם עצמו יש עכו"ם היינו מדות רעות.

^[30] מתרצו - שהיינו שמוערב

^[31] עיין לעיל תורה ד'

תורה אור
תהלים כו (ב) בקרב עָלִי מוֹעֵדִים לְאֶכָּל אֶת בְּשָׂרֵי צִרִי וְאֶזְבֵּי לֵי הַקֶּה קִשְׁלוֹ וְנִפְלוֹ:

תורה קב
בראשית טקז מא (ב) אֵתָה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל צִמִּי וְקַדְדֵם הַסָּפֵס אֲנִי־לִי מִקֶּדֶם:

תהלים קג (יט) יִשָּׁק בְּשֵׁמֶיךָ הַכִּיֹן כִּסְאוֹ וּמִלְכוּתוֹ כִּכְלֵ מִשְׁלָה:

שמואל ב- כג (ג) אֲמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יְדִבֵר צִוֵּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאֶדְמֵי צִדִיק מוֹשֵׁל בְּיָדָאֵת אֱלֹהִים:

התורה בחי' אדם. צריך לאכול את בשרי, היינו לאכול ולהמית העצמות שלי, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כנ"ל. ואזי ממוילא צרי ואויבי לי המה פשלו ונפלו, כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין נכשלים ונופלים. כי נתבטלים בחי' האנפין חשוכין וזוכה לאנפין נהירין שהוא חכמות התורה, שהוא בחי' י"ה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין, שעל שם זה דייקא נקראין ישראל אדם כנ"ל. ואז כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין בתאוות ומדות רעות נכשלים ונופלים, כי זכה לאנפין נהירין כנ"ל :

תרבות אנשים הטאים, (במדבר לב) ות"א תלמידי גברייא חיבייא. הדבר הזה קבלתם מרבניכם, שרכבם גזל מכם הלכות, והלכות הם נחלת אבות כנ"ל. ועתה גם אתם הולכים בדרכי אבותיכם, ורצונכם לגזול מישראל נחלת אבותם : ובפ"ק דכ"ב (דף ח' ע"ב) **ומצדיקי הרבים ככוכבים** [א] אלו מלמדי תינוקות, ועכשיו שראה שהם מחייבים רבים, **"שמניאון לב בני ישראל**, מסתמא גם רבם אינם מצדיקי הרבים, אלא מחייבי הרבים. בשביל זה קרא להם **תרבות אנשים**" ות"א תלמידי גברייא חיבייא :

תורה קג
דברים וואת הברכה (ד) תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלָת יִשְׂרָאֵל:

במדבר מטות לב (ו) וְלָקַח תְּנוּאָה תְּנִיאוּן אֵת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִעֲבַר אֵל הַתָּרִין אֲשֶׁר יִקְרָא יְקוֹק:

במדבר מטות לב (יד) וְהָיָה קָמָתָם מִתַּח אֲבֹתֵיכֶם מִרְבוֹת אֲנָשִׁים לְסָפֹת עוֹד עַל תָּרוֹן אִף יְקוֹק אֵל יִשְׂרָאֵל:

דניאל יב (ג) וְהַמְשַׁכְּלִים יִהְיוּ וְחֹרֵי הַתָּרִין יִנְצְרוּ וְנִצְדָּקֵי הָרְבִים כְּפֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד:

תורה קה

קב [א] (בראשית מא) אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי .

הענין הוא כי כל מה שברא הקדוש ברוך לא ברא אלא לכבודו [ב]. כדי לגלות מלכותו. ועל ידי זה ניכפפין הקליפות תחת השכינה. ובאיזה ענין נתגלה מלכותו, כשמשפיע רב טוב לישראל, אז מודים כל אחד ואחד כי **מלכותו ככל משלה** [ג]. ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות הם כלים לקבל השפע [ד]. ועל כן כל אחד יוהר בתפילתו, שיתפלל באופן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך שאמרו רז"ל (סנהדרין לו) **חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם**. ובאיזה ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו:) **כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין**. ויש שני מיני יראה, האחד יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי שתרצה, ועל יראה כזו אין שכר. ויש יראה שבאה לאדם מכה אדם עצמו. ויראה זו נקרא **צדיק מושל יראת אלקים** (שמואל ב כג). וביראה כזו התפילה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה מלכותו : וזהו **אתה תהיה על ביתי**. ביתי הוא יראה כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:) [ה] **הכל על דלית ליה דרתא וכו'.** ר"ל כשהצדיק מושל ביראת אלקים, על ידי זה **ועל פיך ישק כל עמי**, ותרגום אונקלוס ועל מיטר פומך, היינו 'התפילה', יתון כל עמי, היינו שיתעורר השפע בעולם. וזהו **רק הכסא**, היינו מיעוט המלכות, כי רק הוא מיעוט [ו], כסא הוא מלכות. **אגדל מומך** היינו מיעוט המלכות, שעתה היא במיעוט, נתגדל מומך. כי מכה התפילה שהיא ביראה, מוריד שפע בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל :

קד [ז] איתא במדרש (הובא בס"ח סי' קלו ובר"ח שער ענוה פ"ה [טו]) **בשביל שאמר משה לבני גד תרבות אנשים הטאים** [טז] **נענש שבן בנו עבד לפסל מיכה**. והדבר קשה מה ענין זה של **תרבות אנשים הטאים** לעונש שלו שיעבוד בן בנו עבודה זרה. והתירוץ, כי אמרו חז"ל (כתובות קי:) **כל הדר בהויץ לארץ כאלו אין לו י"א להי** [יז], ואמרו חז"ל (שבת צו:) [יח] **החושד בכשרים לוקה בגופו**. ומשה היה חושד אותם שבני ראובן ובני גד אינם רוצים בארץ ישראל שום חלק, נמצא שאין להם י"א אלקי. בשביל זה נענש כבן בנו שלא היה לו י"א אלקי [יט], כי הם כשרים היו בדבר, כי רצו ליטול חלק בארץ גם כן. כמובא [כ]:

קה [כ] (שירת הים שמות טו) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה .

הנה העולם צריכין רחמים גדולים, הן ברוחניות הן בגשמי. וכל אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא. והרחמים הוא לעיני כל, כמו שכתוב (דברים ל) **לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'.** והנה איתא בזהר (נשא דף קלו ע"ב) **אית רחמים ואית רחמים, אית רחמים פשוטים** [כ] **דו"א**, ואית רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, כמו שכתוב (ישעיה נד) **זכרחמים גדולים אקבצך**. ואנו צריכין רחמים, אך בעונינו¹ הרבים כדור הזה אין מי שיתפלל כך שיוכל להמשיך הרחמים [כב]. מחמת שאין מי שיכיר גדולת הבורא כל כך, מפני גדול הגלות והדחוקות. והקדוש ברוך הוא בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז) **מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר [ג] ושמתים בבית תפילתי תפילתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל**. ומה מתפלל יהי רצון וכו'. ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, על ידי תורה. כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים [כד], ובכל מה שהוא

תורה קה
שמות בשלח טו (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֶגְוָהוּ אֱלֹהֵי אֲבֹתַי וְאֶרְמָקְנֶנּוּ:

דברים נצבים ל (יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאוֹת הֵיאָה מִמֶּךָ וְלֹא רִחְקָה הֵיאָה: (יב) לֹא בְשֵׁמַיִם הֵיאָה לְאֹמְרֵי מִי יֵעָלֶה לָנוּ וְנִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנִשְׁעָנָהּ: (יג) יִשְׁעֶיהָ נִדְ (ו) בְּרַגְעַי קָטַן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶקְבָּצֶךָ:

ישעיהו נו (ו) וְהִבְיֵאתִים אֵל הַר קְדוֹשִׁי וְשִׁפְחֵתִים בְּבֵית תְּפִלְתִּי עֹלֵמִיתִים וְחִבְתֵּיהֶם יִרְצוּן עַל מִזְבְּחֵי כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הַקְּצִימִים:

קג [ח] איתא בגמרא (סנהדרין דף צא ע"ב) **כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבות, שנאמר [ד] תורה צוה לנו משה מורשה וכו'.** וכיון שראה משה שבני ראובן ובני גד 'מניאון בני ישראל מנחלת אבותם, בשביל זה קרא להם

¹ לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
² אבות פ"ו
³ תהלים קט י
⁴ עיין לעיל תורה לד אות ג' שע"כ צריך להתפלל בפיו דווקא אע"פ שהקב"ה יודע מחשבות.
⁵ ויטא עב: ותרגומי- תכל על שאין לו חצר ושער לחצר הוא עושה. ופרש"י שנתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים.
⁶ מתרצו- התפילה
⁷ ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה בבלי סנהדרין מט. ור"ה יז: ורש"י שם. ופרש"י שמות לא יג ועוד
⁸ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
⁹ דברים לג ד'
¹⁰ בתשכט- מניאון [לב] (לשון הפסוק למה תניאון את לב ועל משקל זה נקט רבינו מניאון וכן הוגרס בכל המהדורות)
¹¹ דניאל יב ג'
¹² בתשכט- שמניאון
¹³ בתשכט- אנשים [טאים] (כלשון הפסוק, והתרגום)
¹⁴ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
¹⁵ ספר חסידים אות קלו וספר ראשית חכמה ספ"ה אות נה, צ"ע לכאורה יותר מסתבר שהכוונה לילקוט ראובני שמות אות ע' שם מובא המדרש בלא טעם ואילו בספר חסידים ור"ח כתבו שנענש על שכסע.
¹⁶ במדבר לב יד
¹⁷ בתקפא (כתובות קיא) ובתשכט תוקן
¹⁸ מתרצו- אלוה
¹⁹ עיין שיש"ק ח"ה תיו דר דייקא. אבל למקום גזו לא לנו.
²⁰ ע"ש מהר"ל חודשי אגרות, ורמב"ם אבות א' ו'
²¹ מתשכט- אלוה
²² מתשכט- אלוה
²³ כמ"ש בשופטים יח ל' ויהונתן בן גרשם בן מנשה וכו' ואמרו בב"ב קט: שהוא בן גרשם בן משה ונקרא בן מנשה כיון שעשה מעשה מנשה. בשבת לו. משה רבינו כיון שחשך נישאל על אלו יאמיט לו לקה בלעזתו כגופו ממש, וכאן לא לקה כגופו עלו אלא שהתקיים בזרעו מזה שחשך בלחיים. ואולי טועת רבינו לכן כדע"א לזכור וכו' ניסם כניסם, או שכל זרעו כגופו. ועי"ש עגס עס התקיים בו מה שחשך, ש"ל הקב"ה עס מלאמיניס בני מלאמיניס וזהו אף כוסף להאמין כמ"ש יען לא האמנתם בני להקדישני.
²⁴ עיין פל"ח ופי ענין קשה הני לא לא לזכור כה וא"כ למה כאלו יס לו לחוקין
²⁵ תורה זו ראשיתה לשון החברים וטופה לשון מוהרנ"ת מה ששמע מרבינו הענין בביאור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה
²⁶ וישעיה יב ב', ותהלים קיה ד'

¹⁷ * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזהר שם וכדלקמן
¹⁸ מתרצו - בעונינו
¹⁹ אבל בזמן הבית היו כגון ישעיה וחקיאל שהתפללו ל"א כמבואר בזהר נשא קלו. וקלה: ועיין לקמן אל נא רפא נא לה שמשא רבנו התפלל ל"א ולא ל"א. ועיין תורה כב אות יד שצדיק שנכלל באין וזכה לתפלת ה' ממש.
²⁰ ישעיהו נו ד'
²¹ עיין זהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש מידר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין דעלמא דעיליא, וכל דיוקנין דרזין תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגלים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברבנאל בראשית א' כו. כוזרי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת בראשית אות נה ואת סד, ובבמ"ה שם אות נא ואת נו. אוצר המדרשים (ו' ד' אינושטין) ערך עולם קטן. ועמק המלך שער יג פמ"ח. ובספר נפוצות יהודה מוסקטו דרוש ט'.

מאמר בקרב עלי מרעים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

רבנו מבאר כאן שלזכות לחכמת התורה באופן שתאיר בפנינו פנימיות החכמה זה רק ע"י הלימוד בעיון, אבל אין התורה מתקבלת בכלי עם מדות רעות כמבואר במדרש שבמתן תורה שום אומה מאומות העולם לא הסכימה לקבל את התורה, כי אין להם אפשרות להתנתק מהמדות הרעות. כי יש חילוק עצום בין ישראל לעמים, כי שרש נשמות ישראל הוא מאוצר קדוש ומושגחים ע"י הקב"ה בעצמו ואילו שרש נשמות הגויים הוא מאוצר טמא וכל השגחתם והשפעת שלהם כל אומה מקבלת מזה שרש שלה. אבל כאן בעולם הזה החשוך שרובו רע התערובת גדולה על כן בכל אדם ואדם מישאל יש בחינת אנפין נהירין, שזה בחינת ידיעת השגת התורה הקדושה בבחינת סם חיים, שזה קדושת ישראל הרחוקים בשרשם מכל המדות והתאוות, ויש בו גם כן בחינת השבעים עכו"ם, (שבעים מדות רעות) שהם בחינת סם מות, בחינת אנפין חשוכין, שהם בחינת חשכות והסתרת הידיעה, ועל ידי שהאדם מתנגע בתורה לשם שמים, עד שזוכה להשיג ולהבין חכמת התורה הקדושה, והכוונה לחכמה פנימית שמביאה לכסופים דקדושה ורצון להמליך את הקב"ה בכל רגע, על ידי זה יוצא מבחינת אנפין חשוכין לבחינת אנפין נהירין, ואז נתבטל ממנו השעבוד של התאוות והמדות רעות של השבעים עכו"ם, שהם בחינת אנפין חשוכין.

ואז נקרא אדם (שלם בקומה שלימה של ז' מדות וחב"ד דקדושה, שע"ז הם צלם אדם), בחינת: "זאת התורה אדם", בחינת: "אתם קרויים אדם" (במלות ס"א), כי עקר שם אדם זוכין על ידי התורה הקדושה, שהיא בחינת אנפין נהירין, והיא בחינת הרקת ושבירת כל התאוות ומדות רעות, ועל ידי זה זוכה שנתבטל ממנו על השעבוד של העכו"ם גם בגשמיות, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: 'כל המקבל עליו על תורה' וכו' (אבות פרק ג): (קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם/ק, מלקוטי עצות בתרא של הטשרינער רב ערך ת"ת אות ז', עם תוספת שלי)

ליקוטי הלכות

או"ח פורים הלכה ה' אות ח' כי עקר בחינת רע עין הוא תאוה זו של נאוף שהיא פוללת כל התאוות של כל העין אמות, שהם בחינת רע עין, כי עין אמות הם בחינת רע עין פנ"ל. וכל התאוות בלם, שהם בלם נמשכין מבחינת העין אמות, (כמבאר בדברי רבנו זכרונם לברכה במקום אחר תורה לו ותורה קא). בלם הם בחינת רע עין, כי העין רואה והלב חומד פנ"ל. ותאוה זאת של נאוף היא כללית כל התאוות של כל העין אמות, כמו שכתב רבנו זכרונם לברכה במקום אחר (בסימן לו), על כן זאת התאוה היא עקר בחינת רע עין, כי זאת התאוה חלויה בעינים, כמו שכתוב, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים וכו'". וכמו שכתוב, (ישעיה לג טו) "ועצם עיניו מראות ברע". ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, (ב"ב טו) זה שאין מסתכל בנשים וכו'. ועל כן עקר הצניעות ועצימת העינים הוא בתאוה זו, ואפלו בזווג דקדושה צריכין צניעות גדול מאד.ומינה ובה אבא ליזיל בה נרגא, כי דיקא על ידי זה נתקנאו רעי העינים זה בזה. עד שהמון בעצמו, שהוא התגברות הרע עין, היה עינו רעה בגדלת ושתיו והוא בעצמו יעץ להרגה, כי מינה ובה אבא ליזול בה נרגא. והרע עין בעצמו מתקף עינו הרע בכל פדרף הרע עין הרג את תקף הרע עין, שהוא ושתיו המרשעת, שהיא התגברות הרע עין, כי היא בחינת מלכות הרשעה, בחינת תאוה נאוף, שהיא בחינת רע עין.

שיחות השייך לתורה זו

התורות והמאמרים שבספרי הקדושים הם כללית, וכל מה שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם נפלא וחדש ומתוק לחף ומאיר עינים מאד, ויש בהם עמקות גדול בדרך פשט ובדרך סוד ונסתר, כי כל התורות יש בהם סודות נסתרים ונפלאים ונוראים מאד, ואי אפשר לבאר זאת. גם בכל מאמר יש פגנות של מצוות, שכל מאמר שיהא לאיזה פגנות המבארים בפתבים, בעץ-חיים ופרי-עץ-חיים, כגון התורה של "מי האיש החפץ חיים" (תורה לג) יש בו סוד פגנת לולב, אף-על-פי שלא נזכר בו דבר ממצוות לולב, וכן "בקרוב עלי מרעים" (תורה לו ותורה קא), במדרמה לי שיש בו פגנת קדוש (עין בחי"מ סימן שפ"ז), וכיוצא בזה שארי המאמרים. ושמעתי מפיו הקדוש שאמר, שרצה לעשות פרוש על העץ-חיים, אך פרוש פשוט אינו נצרך, רק צריכין לומר תורה שיהיו פרוש, וכבר אמרתי כמה תורות השוכים לעץ-חיים. ועקר הוא המוסר וההנהגות טובות ועצות טובות היוצא מהם, מכל מאמר ומאמר, מלבד הנסתרות שיש בהם וכו' וכו' כנזכר-לעיל. ואי אפשר לבאר יותר בכתב, כי-אם כל חד כפיו מה דמשער בלבה: (חיי מוהר"ן ש"ב).

שייך לענין מה שכתבנו (בחי"מ סי' שס"ב הַנְּזָר-לְעֵיל) שבמאמר "בקרוב" (ליקו"מ ח"א, סי' ל"ו) שם יש כוונת קידוש. אחר-כך שמעתי: שכוונתו של קידוש הם באמת במאמר "בקרוב עלי" השני – בסימן ק"א: (חיי מוהר"ן שפ"ז).

אמר: נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשייה שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כך וכך בכל יום ולא יעבר וכיוצא. ואמר: שאפלו אותן האנשים הרחוקים מן הקדושה מאד שנלכדו במצודה רעה עד שרגילין בעברות חס ושלום רחמנא לצלן רחמנא לשזבן, אף על פי כן הכח של התורה גדול כל כך עד שיכולה להוציא אותם מן העברות שרגילין בהם חס ושלום. ואם יעשו להם חק קבוע וחיוב חזק ללמוד בכל יום ויום כך וכך יהיה איך שיהיה בודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה על ידי התורה כי כח התורה גדול מאד (לה): (שיחות מוהר"ן – אות יט)

הקדמה

רבנו מתחיל את התורה בכך שבאותיות י' ה' ברא הקב"ה את העולם, ומבאר שהכוונה לתורה, וכן מבואר בזוהר, שהקב"ה אסתכל באורייתא וברא את עולם, דהיינו שהתורה היא התכנית שעל פיה ברא את העולם, אלא שהקב"ה בורא הכל בדבור, נמצא שאסתכל בה כדי לקראה בדבור פיו, ועי"ז נברא העולם, וכתוב "לעולם ה' דברך נצב בשמים" דהיינו שלעולם גם קיום העולם הוא ע"י אותו דיבור שהקב"ה מדבר את התורה (כידוע בשם הבעש"ט/ט)¹, אבל צריך לזה אתערותא דלתתא, כמ"ש "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים לא שמת", וביארו (פסחים סו: ונדרים לב). שהכוונה לברית התורה, שאם לא ילמדו ישראל את התורה, לא יקיים הקב"ה את עולמו/י², דהיינו שיתבטל דבר ה' הנ"ל הניצב בשמים. ומבאר רבנו שהדבור הוא חכמה המוגבלת באותיות, וזה י' ה', יוד חכמה וה' רומז לכלל האותיות, שהן חמש מוצאות הפה.

ומיד עובר רבנו לדבר מישראל, שרק הם נקראים אדם, להבדיל מהגויים שלא נקראים אדם. וכביכול קופץ לענין אחר, אבל נראה שרומז בזה שהאדם הוא עולם קטן, ומה שיש בעולם הגדול, יש בעולם הקטן. וכמו שאת העולם הגדול, הקב"ה מקיים באותיות י' ה', כך את האדם מקיים בשתי אותיות אלה, הרומזות כנ"ל, לשכל המוגבל באותיות, דהיינו דבור של חכמת התורה. דהיינו שמתן תורה שהיה ביציאת מצרים בהר סיני, קיים עדין בכל יום, למי שלומד תורה בעיון, והוא קיום העולם.

אלא שאת התורה א"א ללמוד, אלא על קרקע של מדות טובות³. והראייה לזה ממתן תורה, ששום אומה של גויים לא הסכימה לקבל את התורה, כי בכל אומה יש איזה מדה רעה שאין בכוחה לוותר עליה כי ממנה כל חיותה. והטעם מבואר בחסד לאברהם/ו⁴ כי נשמות הגוים הם מזיווג הס"מ ונוקביה לילי ממילא נשמותיהם הם הרע בעצמו, ומה שנחלקו לשבעים אומות, כיון שבכל אחת יש מידה רעה אחת מהשבעים שגוברת בה יותר

¹ בעל שם טוב על התורה – פרשת בראשית אות מט. מה שאמר הריב"ש ז"ל בפסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי האותיות שאמר הקב"ה במעשה בראשית ויהי הוא צוה ויעמוד, המה האותיות שמחיים ומהווים הדבר שהוא לעולם, כמו יהי רקיע, או תרשא הארץ דשא, וכן כולם וזהו לעולם ה' דברך נצב בשמים: (עבודת ישראל בדרוש לשבת תשובה): ועי"ש אות נא שהבאר מים חיים מאריך לבאר זאת יותר.

² כמבואר בזוהר תרומה קסא. – זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באורייתא, בגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא, אסתכל בה באורייתא וברא עלמא, ובאורייתא אתברי עלמא, כמה דאוקמוה דכתיב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון, אל תקרי אמון אלא אומן..... כגוונא דא כל עלמא אתברי. כיון דאתברי עלמא, כל מלה ומלה לא הוה מתקיים, עד דסליק ברעותא למברי אדם דיהוי משתדל באורייתא, ובגינה אתקיים עלמא, השתא [דף קסא:] כל מאן דאסתכל בה באורייתא ואשתדל בה, כביכול הוא מקיים כל עלמא, קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא, אשתכח דעובדא וקיומא דכל עלמא אורייתא איהי, בגין כך זכאה איהו בר נש דאשתדל באורייתא, דהא איהו מקיים עלמא.

³ כמבואר בשערי קדושה למהר"ח ח"א שער ב' – והנה ענין המדות הן מוטבעות באדם בנפש השפלה הנקראת יסודית הכלולה מארבע בחינות, הדומם והצומחת והבהמית והמדברת. כי גם הן מורכבות מטוב ורע, והנה בנפש הזה תלויות המדות הטובות והרעות והן כסא ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלוין תרי"ג מצות התורה כנזכר לעיל בשער ראשון. ולפיכך אין המדות מכלל התרי"ג מצות, ואמנם הן הכנות עקריות אל תרי"ג המצות בקיומן או בביטולם, יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצות על ידי תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית המחוברת אל הגוף עצמו בסוד (ויקרא י"ז י"ד) כי נפש כל בשר דמ"ו בנפשו הוא, ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העברות עצמן מאד מאד: ובה תבין ענין מה שאמרנו רבותינו ז"ל (שבת דף ק"ה ע"ב), כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה ממש שהיא היותר שקולה ככל תרי"ג המצות, וכן אמרו (סוטה דף ע"א) מי שיש בו גסות הרוח הוא ככופר בעיקר וראוי לגדעו כאשירה ואין עפרו ננער וכו' וכאלה רבות. והבן זה מאד, כי להיותם עקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך ליזהר ממדות הרעות יותר מן קיום המצות עשה ולא תעשה כי בהיותו בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצות:

⁴ חסד לאברהם (אזוליי) – מעין ו' נהר ה' – לבאר סוד נשמות חיצוניות וערב רב: – הנשמות החיצוניות הם ממש נשמות מלילי"ת וסמ"אל, והם סוד ערב רב, שהם נשמות עיקרם נתנות לשבעים שרים להוליד בנים זרים, ואלו הם העכו"ם, אמנם אילו לא חטא אדם לא היו ראיות להתגלגל בבני אדם מפני שאין להם לחיצונים חלק בשיעור קומת האדם, אמנם כשחטא אדה"ר הטיל נחש וזהמא בחוה נשמה רעה מכשכשת במעיה, וכשבא אדם הראשון על חוה הגשים וברא גוף לאותה הנשמה הטמאה ונולד קין, אמת שהיו בו ניצוצות טובות מפני אדם וחוה שהולידוהו והם מצד הקדושה, ולזה יצא ממנו צד טוב כדכתיב קניתי איש את יי", שראה תיקונו בחבר הקני נפרד מקין הטוב שהוא ונתגייר אמנם צד הנשמה הרעה, ולכך משם נטלו חוזה אלו החיצונים להתגשם בגוף ולהיות להם חלק באדם, ואלו הם נשמות בישראל, לפעמים ע"י הזיווג המכוער בני ט' מדות וכיוצא, ואלו הם רובם רעה, והם אחריתם לרעה שעוברים אביהם ואמם הקדושים, והולכים לאב ואם הטמאים והם משתמדים, ואלו הם הנולדים לריק ולבהלה ונעשים בנים לנכרית לילי"ת הרשעה, ואלו הם בנים זרים כולם לרעה, ועכ"ז יש בהם צד טוב לפעמים, ולזה יתגלגלו ויתגיירו:

וממנה חיותה. ורק ישראל הסכימו לקבל את התורה מכאן ראייה של ישראל אין שום מדה רעה שלא יכולים לוותר עליה. ואדרבה סימן ההיכר של כל ישראל הוא מי שהוא בישן רחמן וגומל חסדים כמבואר ביבמות ע"ט.

אלא שבחטא אדם הראשון נעשה תערובת טוב ורע¹¹, מעט בעולם הבריאה, והרבה בעולם העשייה עד שרובו רע, והכי נמי בעולם קטן, בלב כל אחד יש יצר טוב שמקורו בהארת נשמתו שהיא אנפין נהירין, ויצר רע שהיא מנשמת האומות שהן חושך ומדות ותאוות רעות.

סוגיה זו של ההבדל בין ישראל לאומות היא סוגיה ארוכה¹², וכבר מבואר בתוספות על גמרא עבודה זרה דף ה' א' שאוצר נשמות ישראל הוא נפרד לגמרי מאוצר הנשמות של הגויים. ובאמת יש להן טבע שונה לגמרי, והיה ראוי שגם צורתם תהיה שונה, כמבואר במדרש תלפיות¹³ שהם בהמות בצורת אדם והקב"ה צר צורתם החיצונית בצורת אדם, כי הוא רב חסד מטה כלפי חסד, שאם ירצו להתדבק בישראל, יתדבקו ואם היה להם צורת בהמה לא היו מתגיירים, על כן צר אותם הקב"ה בצורת ישראל בחותמו של אדם הראשון.

עניין ההבדל הזה מבואר היטב בחסד לאברהם הנ"ל¹⁴ שעד דור הפלגה היו כל הנשמות בעולם יוצאים מאוצר אחד, וכשנתקבצו כל האומות כולן לבנות המגדל והיה אברהם אבינו יחיד בעולם מאמין בה' אחד, אזי

¹¹ יבמות ע"ט. ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם מה אעשה לכם ובמה אכפר (את חטא שאול שעי"י שהרג את כהני העיר נוב בתבטל פרנסת הגבעונים שהיו מספקים להם מים ונחשב לו כאילו הרגם) וברכו את נחלת ה' ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש וגו' יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' (תלפיות) וגו' מפי"ס ולא מפי"ס וזהו שיש בו שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים רחמנים דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ביישנים דכתיב בעבור תהיה יראתו על פניכם גומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו.

פרש"י - והני גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן מיד גזר עליהן דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה:

דברים רבה ג' ד' - ומהו ושמר ה' אלקיך לך אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד? (דברים ז' ב'), אָמַר רַבִּי חֵיָא, שְׁלֹשָׁה מִדּוֹת טוֹבוֹת יֵשׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְאֵלוֹ הֵן: בְּיִשְׁנֵי וְרַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֶסְדִּים. בְּיִשְׁנֵי מִנִּין, שְׁנַאֲמַר (שמות כ, יז): וּבְעִבּוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם. רַחֲמָנִים מִנִּין, שְׁנַאֲמַר (דברים יג, יח): וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ. גוֹמְלֵי חֶסְדִּים מִנִּין, שְׁנַאֲמַר: וְשָׁמַר ה' אֶלְהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד.

¹² בזה יש גם לבאר מה שמוצאים גויים עם מדות טובות מה שלא שייך מצד שרש נשמתם, אבל בחטא האדם הראשון נתערב טוב ברע עיין בזה שערי השלם ח"ב סימן ו' ישראל, אה"ע, ע"ר אות ז' - יש להעיר ממה שאנו רואין שיש גם באומות העולם פלחי כוכביא כמה תכונות טובות ג"כ, והרי אנו אומרים שהם כולם מהרע הגמור, שהוא היפך הטוב לגמרי, וא"כ איך אפשר שימצא בהם איזה מדה טובה, אך לכאורה נראה פשוט שהוא ע"י התערבות כי ע"י שבטיבת החטא נתלבש הרע עם זוהמת הנחש באדם וזהו ויוצאים כל א"ה ג"כ רק מאדם ותולדותיו והרי נתערבו בו עם שורש נשמת ישראל שבו יחד ונתערב הרע בהטוב והטוב בהרע ועי"ז נמצא כמה תכונות ומדות טובות באומות עולם פלחי כוכביא ג"כ, וכן כמה תכונות ומדות רעות בישראל ג"כ. אמנם נודע הוא שכל ענין אשר סיבתו הוא התערבות הוא אינו בעצם אלא רק במקרה כי הרי הוא מתחדש ונעשה בו רק ע"י שנעשה מורכב מזולתו וא"כ נמצא שכל התכונות טובות הנמצא בא"ה פ"כ הוא רק במקרה כי העצם שלהם הוא רע לגמרי. ובישראל הוא להיפך שכל התכונות רעות הנמצא לפעמים בהם ג"כ הוא רק במקרה אבל העצם שלהם הוא טוב גמור כי הרי כל שורשם הוא רק בקודש לבד וכמ"ש ישעיה נ"א הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם וע' בזה"ק חיי שרה קכ"ב ב' ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה כו' ע"ש: (הדעה ב' ד')

¹³ נעזרתי בה הרבה בגליון מטעמי חיים ואתחנן סגולת נשמות ישראל.

¹⁴ תוספות על עבודה זרה דף ה'. אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א' והא דאמר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו:

¹⁵ מדרש תלפיות לאלהיה הכהן (ענף ישראל ד"ה מסכת ע"ז אתם קרוין אדם) חלק ב' עמ' 255 במהדורת ורשא תרלה.

¹⁶ חסד לאברהם (אזול"י) - מעין ו' נהר ה' - דע שכל הנשמות החולפות הכשרות שנשתלחו בעולם עד דור הפלגה, שהיה אז אוצר הנשמות פתוח לכל הנולדים, עד דור הפלגה שחלק הקדוש ברוך הוא האומות לשרים, ולא נתן עוד נשמה קדושה בבני אדם מפני שהם תחת השרים, אינם שואבים אלא מתחת ידי שריהם מצד החיצוניות השולטות עליהם, כי ע' שרי האומות הם בסוד הקליפה התחתונה, שהם ארבע קליפות למטה למעלה שהם רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונוגה לו, היא הד' הקרובה אל הקדושה שבה נאחזים חסידי א"ה, אמנם הג' קליפות האחרות, שהם ג' קליפות האגוז הקשות, הנה הקליפה הג' הנקראת אש מתלקחת יש בה ע' ענפין הנכללים בהם ע' שרים, והם תחתונים למטה שולטים למעלה מגלגלי העולם, והם מחלקים העולם לשבעים חלקים, לשבעים גבולי האומות, כל אחד ואחד ממש מכון חלק ממשלתו כנגד אומתו כמו שנתבאר לעיל, כאמורו יצב גבולות עמים, וכד"א כי לבני לוט נתתי את ער וגו', והם שואבים מבחינת שרשם ואחדותם כ"א בקליפת אש מתלקחת האוחזת ע' ענפים ונעשים בה כולם כאחד, ובחינה זו עולה ומסתלקת מבחינה אל בחינה עד הנוגה, והיא מקבלת נשמות מסוד הקליפות ונותנת לע' שרים, וכן השפע, ושופעת לשרים, והשרים לרקיעים המכוונים כנגד כל חלק וחלק שכנגד גבול האומה: והנה מיום שחלק י"י גבול העמים, אין אותה קליפה שהיא שורש לשריהם נוסלת נשמות קדושות מלמעלה מאוצר הקודש כלל, אלא יש להם נשמות מזיווג יל"ית וסמ"אל שרי הקליפות הנזכרים, והם מייחודם עושים נשמות לשרים, ונותנים ומשפיעים להם, והם שורצים שרץ נפש חיה טמאה לרוב, ולפעמים יש נוחלים משם נשמות י"י, והיינו סוד ערב רב אשר בין קדושי ישראל ומהם פריצי ישראל, והכל מצדינו שאלמלא היו הכשרים מזדווגים בכשרות לא הייתה החיצונית נכנסת שם, ולפעמים יש נשמות קדושות תחת יד הקליפה ההיא מהם בסוד גלגול, ומהם בסוד עשוקים וממזרים וכיוצא, וערבוניא זו היא מצד פגם ענותניו וע"י פריצת עם י"י, בחטאם יתערבו הנשמות ערבוניא בישא, כי יצאו עשוקות בעוונם לחוץ כנזכר בסבא. וז"ש הגלות כדי לברר וללבן סוד גלגול הנשמות, ולזה כמה מתים קטנים בדורות אלו האחרונים יותר משאר דורות בסוד הצירוף והליבון, שיש נשמה שהיא צריכה להתלבן ולהתגלגל ד' פעמים, ויש חמישים, ויש מאה, ויש אלף מיתות, או יסורים קשים, ובוה תלוי ענין הנפלים וענין מיתת הקטנים, מה שלא היה כן מקודם בבית ראשון ושני, שהיו ישראל רבים לאין תכלית, מפני שעמדו על הטהרה ונתקדשו בביאתם וזיווגם,

גזר ה' שכל נשמות השבעים אומות יצאו מאוצר אחר טמא, ורק זרע אברהם¹⁷ אבינו יצא מאוצר נשמות ישראל הקדוש.

ומשה רבנו רמז סוד זה בפרשת האזינו כמ"ש/ש"י¹⁸ "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות למספר בני ישראל, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", וראה שם שהחיד"א¹⁹ בנחל קדומים פירש שהכוונה להנ"ל שהקב"ה הפריד את אוצר הנשמות ישראל מאוצר של גוים.

ועיין שערי קדושה למהר"י (ג' ב')²⁰ שמבאר סדר עמידת האוצרות, ומבאר שעל אור הפנימי ביותר של אין סוף, יש אור עשר ספירות של אלוקות, ועליהן הוא אור אוצר מחצב נשמות ישראל סמוך²¹ ודבוק בו²², ועל אוצר זה הוא מחצב נשמות המלאכים, ועליו אוצר חשוך של הקליפות משם יוצאות נשמות הגויים.

ועל כן ההשגחה על ישראל היא ע"י הקב"ה בעצמו, כי ישראל אוצר נשמתם דבוק בו, ואילו על הגויים כל אומה ע"י הש"ר שלה²³, וממנו מקבלת את השפע שלה, אבל דרך מעבר נשמות ישראל ונשמות המלאכים

ולא הוצרכו אל הצירוף, וכל ייחודם היה עושה פירות עד שנתקלקלו ונצטרפו ומתו בחורבן כמה וכמה, והכל לחמלת האב הרחמן יתברך על בנו לבלתי ירח ממנו נדח. ומש"ל:

²⁴ ועל כן הנודר מזרע אברהם מותר בכל הגויים אפילו בני ישמעאל ובני קטורה, כמבואר בנדרים דף לא. (ובמשנה שם פ"ג מ"א ע"ש תפארת ישראל) וכמבואר בברכי יוסף להחיד"א בשם סבו החסד לאברהם.

עייין ברכי יוסף לחיד"א על א"ח סימן מו אות וז' דין ד'. שלא עשאני עבד פירש הרב ב"ח שלא מסר נפשו ע"י מלאכו להורידה לתוך גופו של עבד: ויש להעיר על זה לפי מ"ש הרב מר זקננו מה"ר אברהם אזולאי זלה"ה בפירוש המשנה אשר לו כ"י פ"ג (דנדרים משנה יא) במאי דתנן הנודר מזרע אברהם אסור לישראל ומותר בעכו"ם. וז"ל, והטעם בזה הוא נעלם מאד ואגלה טפח כי קודם דור הפלגה היו הנשמות כלן טהורות יוצאות מאוצר א', ומדור הפלגה שנבחר אברהם אבינו לחלקו יתברך, כל הנשמות הטהורות של האומה ישראלית יוצאות מאוצר אחד לבדם, וכל הנשמות ע' העכו"ם מאוצר בפני עצמו, ולזה אין ישראל בכלל בני נח ולא בני נח בכלל ישראל, עכ"ל.

²⁵ דברים פרק לב (ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל: (ט) כי חלק ידוד עמו יעקב חבל נחלתו:

²⁶ נחל קדומים דברים לב ח' - בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם וגו'. אפשר במ"ש מז"ה חס"ל - במה שכתב מורי זקני החסיד חסד לאברהם בפירוש המשנה פ"ג דנדרים (משנה יא שאיני נהנה לזרע אברהם) (דף לא). דברור הפלגה נפרדו הנשמות הטהורות באוצר בפני עצמו. באופן שנשמות ישראל קדושות הם באוצר לבדו ונפשות העכו"ם באוצרם. וז"ש בהנחל עליון גוים הם שרים א"ה ע' שרים שהנחלים ע' אומות "בהפרידו בני אדם", "בהפרידו" דייקא, שבתחילה היו כל הנשמות באוצר א', והפרידם "יצב גבולות עמים" ע' שרים, "למספר בני ישראל כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" והם גורל אחד לה'.

²⁷ שערי קדושה - חלק ג שער ב - ועתה נבאר מה שלא נתבאר שם. והוא כי כמו שזה האור המיוחד הנקרא עולם העשר ספירות בתמונת אדם אחד, כן יש עוד אור אחד הנקרא מחצב הנשמות של בני אדם נכלל ממש בכל אותם פרטי הבחינות שנתבאר באדם של העשר ספירות שהוא הנקרא אלהות גמור והוא מתלבש תוך האור הזה הנקרא מחצב הנשמות בכל פרטיו: עוד יש אור אחר בצורת אדם הנקרא מחצב המלאכים, שממנו נחצבו כל המלאכים וגם הוא נכלל מכל פרטים הנזכרים כולן והוא מלבוש חיצון על אור מחצב הנשמות: ועוד יש אור אחד מעט ונקרא אור חשוך וכלו דינים קשים שממנו נאצלו כל הקליפות שבאותו עולם, ומלביש על אור מחצב המלאכים וגם הוא תמונת אדם. וחוצה לכל אורות הנזכרים הם הרקיעים עצמן שבאותו עולם, והם הנקראים גוף לאותו עולם, ובפנים ממנו חמשה אורות הנזכרים, אור האין סוף כפי ערך אותו עולם לפניו מן הכל, ועליו אור העשר ספירות, ועליו אור מחצב הנשמות, ועליו אור מחצב המלאכים, ועליו אור מחצב הקליפות, ועליו העולם עצמו שהן הרקיעים גוף האורות הנזכרים. ואחר כך בזה הגוף הנקרא רקיעין נבראו שם תולדות העולם ההוא והם כלולים מכל הבחינות, כי כל אחד מהם יש לו כח נמשך מן הרקיעין והוא גוף שלו, ובתוכו אור הדינין, ובתוכו אור המלאכים, ובתוכו אור מחצב הנשמות, ובתוכו אור העשר ספירות, רוכב עליהם ומחיה כולן. ואותו הכח הנמשך מאור מחצב הנשמות נקרא מזל עליון של נפש האדם השפל, והבן זה מאד. אלא שזה בבריאה נקרא מזל הנשמה, ושביצירה נקרא מזל הרוח, ושבעשיה נקרא מזל הנפש:

²⁸ וזהו מקום הנקרא תחת כסא הכבוד כי עשר ספירות הן כסא כבודו ית' ודבוק בו מתחתיו מחצב נשמות ישראל. וזהו שכתוב דברים ד' ז' - כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אלו פידוד אלהינו בכל קראנו אלו: ראה אהבת דוד לחיד"א דרוש ז - לשבת כלה - ...הדרן למאמר פרק ר' עקיבא בשעה שעלה משה למרום וכו' דאתאן עליה. והוא כי כתבנו במ"א דלימדנו מהר"י ז"ל דאוצר הנשמות אצל אוצר האורות ואח"כ אוצר המלאכים וכו' ע"ש וא"כ אין טענת מה"ש טענה משום בן המצר דנשמות ישראל קדומים וקרובים לה' יותר מהם וז"ה ואתם הדבקים בה' אלהיכם וז"ש כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אלו כה' אלהינו בכל קראינו אלו קרובים דייקא. ועתה כראות מלאכי רום משה בגוף ונפש אמרו מה לילוד אשה בינינו דדי נשמות הצדיקים שהם בינינו דאוצר הנשמות אצל האורות אבל זה חידוש בדגוף ונפש יזכה לזה וז"ש ילוד אשה בינינו.

²⁹ וכמ"ש דברים ד' ד' - ואתם הדבקים פידוד אלהיכם תמים בלכם היום: ראה כסא דוד לחיד"א דרוש כב לשבת הגדול ד"ה וטרם כל נבין - ואני בעניי נ"ל ההדיט להרחיב הדברים בהקדים מ"ש מהר"י ז"ל צל בש"ק דמחצב האורות וסמוך מחצב הנשמות ואח"כ מחצב המלאכים בסוד הן אראלם צעקו חוצה ע"ש באורך וידוע דכשנאמר זה דבק בזה אפשר לפניו שהוא דבק לפניו או לאחריו בהכל יש במשמעות דבוק. והכא כביכול מחצב האורות תחילה ואחריו מחצב הנשמות. וז"ש ואתם הדבקים בה' דהיינו אחריו כביכול ולא שייך ח"ו לומר שהוא כמו תיבת בה' אלא כמו אלהיכם כי זה הדבקות הוא כביכול אחריו ואמר ואתם לאפוקי מה"ש ע"ד שכתב הרשב"א בתשובה בתיבת אתה, (והביאה מרן בבית יוסף ח"מ סי' ר"ז מחודשין י"ז. וכן כתב שם במחודשין כ"ז משם רבינו ירוחם בשם הרשב"א דאתה ר"ל ולא יורשיך ע"ש והכא נמי יומתק תיבת ואתם למעוטי המלאכים שאינם דבקים כ"י באוצר הנשמות קודם מחצב המלאכים ודוק היטב. פני כסא).

³⁰ עיין ערבי נחל לרבי דוד שלמה איבשיץ פרשת לך לך דרוש ג' - הנה נודע כי שורש נשמת ישראל בקדושה שורש כל מדות טובות ומעלות קדושות, ולז"א (יבמות עט.). שלשה סימנים יש באומה זו ביישנים כו', כי נשמותיהם הוא שורש הקדושה והטהרה, אבל נשמת העו"ג הוא בהיפך שורש הטומאה ומדות רעות קנאה תאוה כבוד נקימה נטירה כעס גאווה ודומיהן, אלו חיותן ממקורן שהם מדות הטובות ואלו חיותן ממקורן שהוא ההיפך: ואמנם, כל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית, שהן ראשית ההשגחה

כנ"ל. ועל כן בחטאייהם לא פוגמים הגויים בעולמות, אלא רק בשר שלהם/כ, כי אין להם חלק בעולמות. אבל ישראל כל אחד הוא עולם קטן ויש לו שרש בכל העולמות כולם/כא ואם ח"ו פוגם פוגם בכולם וכשמתקן מתקן בכולם.

ובחוש רואים שכל אחד מישראל קשור בחבל דק לשרשו דהיינו מזלו שבאוצר הנשמות בבחי' "יעקב חבל נחלתו"/כב. וכמבואר בזוהר פנחס/כג שעל כן יהודי מתנועע תמיד בשעת הלימוד או תפלה וכל דבר שבקדושה כי נר ה' נשמת אדם כמו שלהבת הנר לא נחה אלא מתנועעת כל הזמן, כך נשמות ישראל נדלקות מכל דבר שבקדושה ומתנועעות. וראה שערי קדושה/כד שזה סוד "הכרת תכרת הנפש ההיא וגו'" שיש עוון חמור שגורם להתנתק מהחבל הקושר אותו למזלו ושרשו במחצב הנשמות ואזי הוא דומה לרוחן של בהמות.

וההשפעה אשר בהם השי" משגיח ומשפיע תמיד, לפי שחיותו הוא שורש הקדושה והטוב אשר בזה חפץ השי". אבל בעכו"ם אי אפשר לו שישגיח (מבלעדי אמצעי) כמש"ה (חבוקק א', ג) טהור עינים מראות ברע והבט אל עמל לא תוכל, ולכן אין ההשגחה על עכו"ם אלא באמצעות ישראל, ולכן ישראל נקראים ראשית שהן ראשית ההשגחה, ואמנם איך ענין ההשגחה על עכו"ם באמצעות ישראל: הענין כך הוא, כי מעת חטא אדם הראשון נתערב טוב ברע. ואמנם, בישראל הטוב הוא רובו ככולו, והרע בטל במיעוטו, ובעכו"ם להיפך. נמצא אף שישאל הם שורש מדות הטובות לא ימלט שימצא באיש הישראלי ג"כ מעט מכח המדות הרעות ע"י העירוב טוב ורע, ואף על פי כן אין זה מעכב ההשגחה בין שהרע בטל ואינו ניכר כלל. ולכן, עכו"ם המה קשורין בישראל ומקבלין חיות מהם מאותן מדות רעות אשר מעורב בישראל. ואין כל אומה מהעו"ג טומאתה שוה, כי יש אומה שחיותה ממדה רעה זו, ויש מזו, כמו מרציחה וניאוף וכדומה כידוע, ומקבלת כל אחת חיותה דרך ישראל ע"י מעט אותה מדה רעה שיש בישראל. ודבר זה תלוי בישראל שאם המה ממעטין המדות רעות והעבירות מביניהם, תתמעט כחות העכו"ם כי נשאר חיותם מעט, ואם ח"ו יש ביניהם מדות רעות הרבה, נתרבה כח העכו"ם עד שמשתעבדין בישראל באופן שחיות העו"ג ביד ישראל, ובעבור זה פעמים משועבדים ישראל לאומה זו ולפעמים לאחרת, כי כפי אותה העבירה ומדה רעה שנתרבה בישראל תתרבה כח אותה אומה אשר חיותם מאותה מדה רעה, ואותה אומה תשתעבד בישראל. ובגאולה העתידה שאנו מצפים אין הדבר תלוי אלא בתשובה. ור"ל, שיבערו ישראל מהם כל מדות רעות באופן שיכלו רעות העכו"ם ואז יפלו כל העובדי כוכבים לפנינו וינתקו כאשר ינתק פתיל הנעורת בהריחו אש:

צוארי שלל לחיד"א על הפטרת וישב - אות ב "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם". אפשר במה שידוע דנשמות ישראל הם חלק אלוה ממעל כביכול, וכתב מורי זקני החסיד וזה"ה שבדור הפלגה נבררו נשמות הקדושה לבדם ושל אומות העולם באוצר אחר לבדם. ועוד כתב מו"ה בספר חסד לאברהם **דישראל בחטאתם הם ח"ו פוגמים במדות העליונות, אבל אומות העולם אינם פוגמים כי אם בשר שלהם.** וזוהו פירשתי בענייני חטא חטאה ירושלים דחטא ישראל הוא חטא שפוגם למעלה ח"ו אבל הגוים אין שמו חטא כי אינו פוגם אלא בשר" להם והיינו דאמרינן בסוטה דף כא. גוים לא מפקיד דינא עלייהו (לא ממחר להענישם אלא כשמתמלאת סאתם) משום שחטאתם אינו עושה רושם אלא בשר שלהם. וזה שכתוב "רק אתכם ידעתי" לשון חיבה, "מכל משפחות האדמה" כי נשמתכם מאוצר עליון וקדוש, משא"כ "משפחות האדמה" הם מאוצר אחר בפני עצמו. ומזה נמשך דחטאתכם עושה רושם בשמים כביכול דכתיב "צור ילדך תשי" וכתיב "תנו עוז לאלהים". ע"כ "אפקוד עליכם את כל עונותיכם" כמ"ש ישראל מפקיד דינא עלייהו: (עיי' ספר ראש דוד להחיד"א פרשת קרח ד"ה ובאופן אחר שמקשה משבת לב. שם משמע להפך שגוי מפקיד עליהו לכן רב לא עבר במבוא עם גוי לבדו. ומתוך שם ישראל ממחר הקב"ה להענישו כדי שישבו אבל גוי לא ממחר הקב"ה להענישו וממתין לו עד שתמלא סאתו והורגו)

שערי קדושה למהרח"ו ח"ג שער ב' - והנה לסבות הנזכרות הוצרך לברא אדם אחד יהיה כולל כל הנבראים והנאצלים קושר כל העולמות כנוכר לעיל עד תהומא דארעא, כי הוא היותר קרוב לקבלת השפע מהעשר ספירות, ואז בתקון מעשיו ימשיך השפע מן העשר ספירות אליו, וממנו אל המלאכים ומחן אל הקליפות, כדי שיתקן מהם מה שאפשר להתברר כמו שיתבאר בענין היצר הרע, ומזן אל העולמות עצמן שהן הכלים והגופנים של כל עולם ועולם, ואם חס ושלום יחטא מקלקל כל העולמות,

בגליון מטעמי חיים הנ"ל ציין לתורת חכם וארא דף קכט: טוב ב' (ד"ה או נאמר). ובתורת חכם לרבי חיים די לרוזה לא מצאתי. ואולי זה תורת חכם אחר.

זוהר חלק ג' דף ריח: - ווי לבני נשא דאזלין כבעירי חקלא בלא סובלתנו, במלה דא בלחודוי אשתמודען נשמתהון קדישין דישראל, בין נשמתהון דעמין, נשמתהון דישראל אתגורו מגו בוצינא קדישא דדליק, דכתיב (משלי כ כז) נר יהו"ה נשמת אדם, והאי נר בשעתא דאתאחד (נ"א דאתדליק) [ודף ריט]. מגו אורייתא דלעילא, לא שכיך נהורא עליה אפילו רגעא, ורזא דא (תהלים פג ב) אלהים אל דמי לך, כגוונא דא כתיב (ישעיה סב ו) המזכירים את יהו"ה אל דמי לכם, לא שכיכו לכו: נהורא דשרגא כיון דאתאחדא גו פתילה, ההוא נהורא לא שכיך לעלמין, אלא מתנענעא נהורא לכאן ולכאן, ולא משתכיך לעלמין, כגוונא דא ישראל, דנשמתיהו מגו ההוא נהורא דשרגא, כיון דאמר מלה חדא דאורייתא, הא נהורא דליק ולא יכלון אינון לאשתכבא, ומתנענען לכאן ולכאן ולכל סטרין, כנהורא דשרגא, דהא (משלי כ כז) נר יהו"ה נשמת אדם כתיב: וכתיב (יחזקאל לד לא) אדם אתם, אתם קרויין אדם ולא אומין, נשמתין דעמין מדעיכו דקש, בלא נהורא דשרי עלייהו, ועל דא משתככיך ולא מתנענען, דהא לית לון אורייתא ולא דלקין בה, ולא נהורא שרייא בהון, אינון קיימין בעצים, בגו נורא דדליק, בלא נהורא דשריא עלייהו, ועל דא משתככיך בלא נהורא כלל:

שערי קדושה למהרח"ו ח"ג ריש שער ה' - הנה נתבאר כי אור אחד הוא בצורת אדם מתפשט בכל ארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, עד סוף ארבעה יסודות העולם השפל, והוא מתדבק באורות אדם העליון הנקרא עשר ספירות, והם מתלבשים בזה האור הנקרא אור מחצב הנשמות, וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם דבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה כדמיון ענפי האילן שהן דבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש וכופפות עצמן למטה, ונוגעות בקרקע עצמו בעודן נאחזות בגוף האילן. וכאשר האדם חוטא חטא הראוי להכרת, נכרת אותו הענף מגוף האילן ונשאר נפרד ממנו ועומד בעולם הזה כרוח הבהמה. וזהו סוד "הכרת תכרת הנפש ההיא" (במדבר טו לא). וזהו סוד "כי האדם עץ השדה" (דברים כ' יט): וזהו סוד מה שכתוב בצדיקים שנכפל שמם, אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, אחד כנגד בחינת השרש הנשאר למעלה דבוק באילן, וזהו הנקרא מזלו של האדם. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות דף כט: כט) שראה משה רבינו ע"ה מזלו של רבי עקיבא יושב ודורש וכו'. כי ממנו נוול השפע אל הענף שירד ונתלבש בגוף: והנה השרש הוא עליון מאד בראש רום עולם האצילות והענף ארוך מאד מתפשט בכל העולמות עד התלבש קצהו בזה הגוף, ובכל מדרגה שבכל

כיון שאדם הוא עולם קטן כנ"ל, לכן כשם בחטא הראשון נתערב רע בטוב בכל העולם כך נתערב גם בכל נשמה שהיתה באדם הראשון ואכלה/כ"י מעץ הדעת טו"ר תערובת רע בטוב. נמצא שכל אדם בתוכו יש מעין כל אומות העולם של עוה"ז ומעין כל העולמות העליונים. ויש בתוכו יצ"ט בחי' עם ישראל נכסף ורוצה את התורה ואת החיבור להקב"ה לעשות רצונו ולהמליך אותו ולגלות כבודו, ויש בתוכו יצה"ר ע' אומות שחיותן מע' תאוות רעות ומידות רעות, כי כל אומה יש לה מדה תאוה רעה, שמחיייה אותה יותר משאר ע' מידות רעות. אבל כלל כל המדות הרעות היא תאוות ניאוף, פגם הברית עם הקב"ה, הפך ישראל שהם מצד עצמם בברית עם הקב"ה.

העצה שמבאר כאן רבנו כיצד להכניע את שליטת הע' אומות שבתוכי (כמובן לבד מהמלחמה בתאוות ומדות רעות באופן ישיר) היא לימוד תורה בעיון, ומבאר שע"ז זוכה לחכמת התורה שהיא פנים מאירות ויוצא מפנים חשוכות שהן כל התאוות ומדות רעות של הגויים. כי כיון שהתורה היא אנפין נהירין דהיינו הפך התאוות ומדות רעות שהם אנפין חשוכין, מוכרח שהיא גם התרופה להכניע אותן ולהבדל מהן, שמעט אור דוחה הרבה חושך/כ"י. אבל דווקא כשלומד בעיון בשפלות לשם שמים, ואם לומד לא כראוי אזי להפך נעשית התורה סם מוות.

עוד מבאר רבנו שדווקא העיון בתורה עד שמבין כיצד לקיים בשכל ודעת מועיל לזה, ולא עצם ידיעת התורה בבחי' חכמה, כידוע ההבדל בין חכמה לבינה, שחכמה היא כל מה שאדם מקבל ידיעות מבחוץ, ובינה היא כל מה שמברר ומבין דבר מתוך דבר בחכמה שקיבל. וזה בחי' אבא המביא טפת חכמה מבחוץ אל אמא שהיא זו שמבררת ובונה וולד חדש לעולם. לכן דווקא העיון בתורה הוא בחי' י-ה (י-חכמה ה- בינה) ומתקיים ע"ז בי-ה ה' צור עולמים.

ובזה מתחיל הרמז לכוונות קידוש כי חכמה ובינה הם אבא ואמא הרמוזים באותיות י' - ה', והתורה היא ז"א שצריך להאיר חכמה ובינה למלכות, ועל כן דווקא העיון שבתורה דהיינו חכמה ובינה, הוא הבונה את המלכות להיות נקיה וברה מכל התאוות ומדות רעות של עבו"ם, והלומד הוא ז"א שלומד להמליך את הקב"ה דהיינו לתקן ספירת המלכות.

רבנו אמר פעם/כ"י שכל התורה שלו היא ביאור לעץ חיים. וכדרכו להוריד השכל הגבוה ביותר לעשייה ממש, וכן בתורה לג רמז לכוונות נענוע לולב אע"פ שלא מזכיר שם לולב. וכנ"ל בשיחות שאמר כמה תורות על כוונות תפילין, בתורה זו רמז רבנו כוונות קדיש/כ"י

עולם מניח שם שורש אחד באופן שאין לך נשמה שאין לה שרשים לאין קץ זה למעלה מזה, ועל ידי מעשיו זוכה להעלות לכולן, כי כל מדרגות עולם העשייה, שרשיו אשר הניח שם נקראים כולם נפש אחד שלימה דעשייה ועל דרך זה בשאר המדרגות:

^{כ"ה} **לבד מנשמות מעטות מאד שברחו לפני שאכל כמבואר בספרים, (ראה שער הגלגולים סוף הקדמה לא ותחילת הקדמה לב מה שכתב על נשמת הנך)**

ועיין בככבי אור לראב"ן פרק ספורים נפלאים סוף אות א' שכתב ושמעתי שאמר כי איתא בדברי המקובלים אשר אדם הראשון בעת שאכל מעץ הדעת טוב ורע טעמו כל הנשמות, אבל נשמתו הקדושה (של רבנו) זכתה שלא טעמה כלל מעץ הדעת. (ובפרי הארץ לר"מ רבינו פרק אות ד' הערה יב כתב שמקור הסיפור הזה מכת"י של ר' אלתר טעפליק)

ועיין בעש"ט על התורה בראשית אות קלו - "ותתן גם לאשה עמה ויאכל" - קבלה ביד הצדיקים שהבעל שם טוב ז"ל היה מאותן הנשמות שנטלקו וברחו קודם חטא עץ הדעת, ולא טעמו מעץ הדעת כלל (כ"ז). וענין הסתלקות הנשמות קודם חטא עץ הדעת, נמצא בספר שער הגלגולים ע"ש: (בית אהרן (מקרלין) על אבות פ"ו הערת בנו אשר ז"ל שם)

ועי"ש הערת המקור מים חיים אות קיב - עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות ע"ב שצפה הבעל שם טוב לעלות בסערה כמו אליהו וכו' ונראה ברור דהיינו בשביל הך דהכא לפי שידע שנשמתו לא טעמה מעץ הדעת היה יכול לפטור ממיתה וק"ל:

^{כ"י} **ראה התניא ח"א פ"ב - כי המוח שליט על הלב וכמ"ש בר"מ פ' פינחס) בתולדתו וטבע יצירתו שכך נוצר האדם בתולדתו שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאוותו שבלבו שלא למלאת משאלות לבו במעשה דבור ומחשבה ולהסיח דעתו לגמרי מתאוות לבו אל ההפך לגמרי ובפרט אל צד הקדושה כדכתיב וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך פ"י כמו שהאור יש לו יתרון ושליטה וממשלה על החושך שמעט אור גשמי דוחה הרבה מן החושך שנדחה ממנו מאליו וממילא כך נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה וס"א שבחלל השמאלי.**

^{כ"י} **שיח שרפי קודש - ח"ב אות פט - רבנו אָמר: "לעשות פְּרוּשׁ פְּשוּט" אַ גְּלֵאטער פֿירושׁ' על הַסֵּפֶר 'עץ חיים' אִי אָפְשֶׁר וּבְהַכְרֵחַ לֹאמֵר תּוֹרָה, שְׁתּוֹרָה זֹאת הִיא הַפְּרוּשׁ עַל הַסֵּפֶר וְהָרִי אֹמֵר אֲנִי תּוֹרָה". "זָאג אִיךְ דָּאךְ תּוֹרָה".**

חיי מוהר"ן - אות שטב - (בג) התורות והמאמרים שפספריי הקדושים הם פלליות, וכל מה שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם נפלא וחדש ומתוק לחך ומאיר עינים מאד, ויש בהם עמקות גדול בדרך פשט ובדרך סוד ונסתר. כי כל התורות יש בהם סודות נסתרים ונפלאים ונוראים מאד מאד. ואי אפשר לבאר זאת: גם בכל מאמר יש פגנות של מצוות, שכל מאמר שיהא לאיזה פגנות המבארים בכתיבם ב'עץ חיים' ופרי עץ חיים. בגון התורה של מי האיש החפץ חיים (בלקוטי א' סימן ל"ג) יש בו סוד פגנות לולב אף על פי שלא נזכר בו דבר ממצוות לולב, וכן בקרב עלי מרעים" במדרמה לי שיש בו פגנת קדוש (עין לקמן סימן שפז), וכיצא בזה שארי המאמרים. ושמעתי מפיו הקדוש שאמר, שרצה לעשות פרוש על העץ חיים, אף פרוש פשוט אינו נצרך, רק צריכין לומר תורה שיהיו פרוש, וכבר אמרתי כמה תורות השיבים לעץ חיים. גם שמעתי בשמו שאמר, שזה סמוך גמר העץ חיים וראך שהוא פלו מוסר. וכן כמה תורות יש בהספד, בגון "מרכבות פּרעה" (בלקוטי א, סימן ד), "אשרי העם וראך" (שם), סימן לה) ועוד כמה תורות שאמר באותן העתים, וכלם הם סוד פגנות תפלין. ובפרט התורות שנכתבו בלשונו הקדושה בעצמו אמר שיכולים לדקדק בהם כמו במקרא, כי יש שם פגנות הרבה כי לפעמים הוא חוזר וכוּפֵל הַדְּבָרִים שְׁנֵדָמָה שְׁהוּא לֵאל אַרְךָ, וּבְאֵמַת יֵשׁ שֶׁם לְדַקְדֵק בָּזֶה כִּי יֵשׁ שֶׁם פְּגָנָה גְדוֹלָה. גַּם אָמַר שֶׁהַתּוֹרוֹת שְׁנֵדָתְבוּ

נמצא מה שהאריז"ל מבאר ככוונות שצריך לכוון בזמן הקידוש על הכוס בליל שבת, שע"ז מאיר מוחין למלכות, מבאר רבנו שאפשר לקיים בכל זמן ע"י לימוד תורה בעיון לשם שמים.

וראה בתחילת כוונות הקידוש, שעיקר הכוונה היא להאיר מז"א למלכות מוחין חכמה בינה בחי' י-ק ע"י ג' קוין הנמשכין לג' ידים ימין שמאל ואמצע, בחי' יד הגדולה החזקה והרמה, אל כוס הקידוש שהיא המלכות שמקומה מהחזה ולמטה.

ורבנו רמז לזה בהביאו את הפסוק "בי'-ה' ה' צור עולמים", וידוע שהנוק' נקראת עולם (ע"ח טו ה), רמז שהקב"ה בונה את הנוק' ע"י אותיות י-ה, דהיינו ג' פעמים שם י-ה, גמט' אדם, ע"י התורה שהיא בחי' "זאת התורה אדם". אבל רק ע"י העיון בתורה נעשית חלק ממנו, דהיינו "זאת התורה אדם", דהיינו שהאדם נעשה תורה, בחי' ז"א. וממילא גם כל מעשיו ודבורו שהם המלכות, מגלים חכמה ובינה בחי' י-ה.

מבואר שם שתיקון המלכות הוא ע"י שז"א ממשיך למלכות מוחין חכמה ובינה בדרך של נתינה בידי, וזה רמז רבנו בהזכירו את מתן תורה. שכשרצה הקב"ה ליתן תורה לעם ישראל שעל ידה ימליכו אותו ויתקנו את מדת המלכות. כתיב "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וכו'", ומבואר בזהר בלק קצב: שכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל, מצא שהידים שבהן תינתן התורה, יש בהן אחיזת עשו וישמעאל, ואם יתן כך את התורה, תיחיה להם תמיד יניקה גדולה מהתורה. לכן הלך לשעיר דהיינו לס"מ שהוא שרו של עשו וביקש ממנו לקבל את התורה, והס"מ סירב כי חיותו מהרצח ובתורה כתוב "לא תרצח", וכדי לפטור עצמו ביקש שתינתן התורה לישראל, וכך הלך גם לרעה שרו של ישמעאל בפארן, וביקשו לקבל את התורה, וגם הוא סירב כי חיותו מניאוף וכתוב בתורה "לא תנאף", וגם הוא ביקש שתינתן התורה לישראל, ובכך ביטל הקב"ה את אחיזת עשו וישמעאל מהידים של מתן תורה, ואזי חזר הקב"ה ליתן תורה לישראל, וזהו "ה' מסיני בא" דהיינו

בלשונו הקדושה בעצמו מטגל כי הוא כלליות. ועקר הוא המוסר וההנהגות טובות ועצות טובות היוצא מהם מכל מאמר ומאמר, מלבד הנסתרות שיש בהם וכו' וכו' פנ"ל ואי אפשר לבאר יותר בכתב כי אם כל חד בפנים מה דמשער בלבה:

ועיין לק"ה ערובי תחומין הלכה ה סוף אות ג' - כפר הודיע ורמז לנו רבנו ז"ל שכל פתבי האר"י ז"ל כלולים בתורתו, ומי שיש לו לב להבין באמת יוכל לזכות לפרש כל פתבי האר"י באר היטב על פי דברי תורתו הקדושה כמבאר מזה במקום אחר:

חיי מוהר"ן - אות שסד - (כו) ונדפס בשיחות הר"ן סימן קכח) ספר שידע כל דברי העץ חיים ופרי עץ חיים וכל פתבי האר"י זכרוננו לברכה וספר הזהר והעקר התקונים. והמוכן מדבריו היה שזה התקונים כלולים כל החכמות שבעולם: (עין שישק חדש ח"ג אות תתקכ בהערה מד שם ח"מ הזה שרבנו אמר שידע וכו' ועקר מן התקונים וצ"ע נראה שהבין שידע התקונים רק רובם ולא כלם ולא כך משמע אלא שהעיקר אצלו שידע את התקונים כי הם גבורים מהכל)

כ"ה שער הכוונות - דרושי קידוש ליל שבת דרוש א - בענין הקידוש וז"ל אח"כ תאמר הקידוש מעומד וענין הקידוש הוא להמשיך אור פנימי מג"ר דז"א אל נוק' שהיא תאכל סעודת' משם. ולכן נקרא קידוש לפי שהארה זו היא מבחי' מוחין עצמן דז"א הנק' קדש כנודע, כי כל בחי' מוחין נק' קדש בסוד החכמה ובפרט מוחין דז"א.

ואמנם היה צריך עתה להקיף השלחן פ"א כדי להמשיך בחי' אור המקי' דמוחין דז"א אל נוק' כי בסוד הקידוש לא האיר בה רק אור פנימי שלהם בלבד כנו', אבל להיותו אור מקיף עליו עליון מאד כי הוא מקיף אל המוחין עילאין דז"א לכן אינו נעשה על ידינו אמנם מאליו נעשה המשכת האור ההוא

והנה המשכת א"פ הזה דמוחין דז"א אל נוק' נעשה בב' הכנות הא' בסוד המעשה שהוא לקיחת כוס היין בידיך בכונה הידועה שנבאר בעזרת השם יתברך ובוזה נמשך אליה אור פנימי במוחין שלה.

והב' הוא בסוד הדיבור שהוא אמירת הקידוש ויכולו שהוא הבל ודיבור היוצא מפי עליון דז"א ונודע כי כל הבל הפה הוא בחי' א"מ וע"י הכנת הדיבור נעשה או' המקיף אל מוחין דנוק'. אבל איננו נמשך מאור המקיף דמו' דז"א, כי זה א"א לעשות ע"י אלא מאליו וכנ"ל. אבל הענין הוא כי מאור הפנימי דמוחין דז"א אנו ממשכינן א"פ וא"מ אל נוק' במוחין שלה. וזכור הקדמה שנתבאר לעיל כי הנוקב' איננה עומדת רק בנה"י דז"א בלבד, אבל בהיותה שם למטה היא מקבל' הארת ז"א אף מג' מוחין שלו ע"ד הנו' וזכור ואל תשכח.

והנני מבאר לך ב' הכנות הנו' ונתחיל בענין הכנת המעשה בתחיל' תקבל הכוס מזולת' בשתי ידיך משתי ידיו אל שתי ידיך, ותחזיקהו בתחי' בב' ידיך גם שניהם, ותכוין אל מ"ש עתה, והוא שתכוין להמשיך מא"פ דמוחין דז"א, א"פ אל מוחין דנוקבא כנ"ל. ותכוין כי אתה בחי' ז"א עצמו, והכוס אשר בידיך הוא המל', אשר התחלת ראש שלה היא כנגד החזה שלך, ומתפשטת משם ולמטה כנו'.

ובתחילה תכוין כי ג' ידים הם, יד הגדולה היא בימינא, ויד החזקה בשמאלא, ויד רמה באמצעיתה, שהם סוד חב"ד, נמשכין מז"א אל נוקב'.

ותכווין כי ג' הידים אלו, הם סוד ג' שמות י"ה י"ה פשוטים כנודע, כי כל מוחין דנוקבא הם משם י"ה.

ותכווין כי ג' פ"ה הם בגי' מ"ה, שהיא הויה דמילוי אלפין העולה מ"ה, והכוונה היא להמשיך שלשה שמות י"ה מז"א הנקרא הויה דמ"ה דאלפין, מג"ר שבו שהם חב"ד, דרך שלשה קוים שבו, ומתפשטים ויורדים דרך ג' הידים שהם חג"ת שבו, ומשם ניתנין אל הכוס שהיא המל' העומדת שם במקום החזה שלו כנו'.

ואח"כ תכווין למלאות שתי שמות י"ה, הימין והשמאל במילוי יודין כזה יוד הי יוד הי, ותכווין כי בידך הימנית הוא שם י"ה במילוי יודין הנמשך מהויה דיודין דע"ב אשר במוח החכמה דז"א אל יד הימין שלו.

ובדרך השמאלית שם י"ה מלא ביודין הנמשך מהויה דס"ג אשר במוח הבינה שלו אל יד השמאלית שלו.

והנה ב"פ י"ה במילוי יודין הם בגימטריא ע', כמ"ש ענינם, ותכווין כי שם י"ה האמצעי שבת"ת הוא פשוט בלי מילוי.

ואמנם צריך שתכווין איך שם י"ה הנו' רמוז ביד. והענין הוא כי אות יוד פשוטה היא עגולה ככדור כצורת כפו של אדם שהיא עגולה, גם יוד במילואה היא בגימטריא עשרים כמו אות כף.

ונבאר אות הה"י כי הנה ה' אצבעות יש בכף, והם כנגד ה' פשוטה, גם היוד ה"י במילואה היא כנגד י"ד פרקים שיש בחמש אצבעות, וע"ה הרי ה"י, וכל זה ביד ימין וכנגדו יוד הי ביד שמאל.

והרי נתבאר איך ביד ימין וביד שמאל נרמזים שם י"ה בפשוטו ובמילואו שהם ב' כוונות הנו':

שבסיני רצה ליתן תורה ולא יכול, אזי הלך לשעיר ולפארן, וזהו שכתוב "זרח משעיר והופיע מהר פארן", דהיינו שחזר משם אזי בא ליתן תורה בסיני "ברבבות קודש" כי כבר נטהרו הידים. נמצא לפירוש רבנו אפשר לקיים בחי' של מתן תורה, פעם בשנה ופעם בשבוע ובכל יום. דהיינו בחג שבועות, ובלייל שבת בקידוש, ובכל יום ע"י לימוד תורה בעיון לישמה עד שיבין היטב כל סוגיא.

וקבלת התורה פירושה שזוכה שהתורה תיחיה חיותו בבחי' (תהלים מ ט) "לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי", ובבחי' "זאת התורה אדם", שתהיה חכמת התורה ממלאה את כולו עד שיהיה שמח בחלקו ולא יחסר כלום מלבד קרבת ה', ואזי "חכמת אדם תאיר פניו", דהיינו שיזכה לאנפין נהירין. כי השמחה בה' היא עיקר התמימות, הפך האנפין חשוכין שהיא הרגשת חסרון תמידי שיש למי שכל שמחתו היא בהבלי עוה"ז ותאוותיו, כי "בטן רשעים תחסר" והניאוף משביעו רעב, דהיינו שכל מי שממלא חסרונו בתאוות עוה"ז דומה לממלא חסרון בעוד חסרון, וכמאחז"ל יש לו מנה רוצה מאתים. וכמבואר היטב בתורה כג. ונקרא אנפין חשוכין, כי באמת הוא תמיד בהרגשת חוסר ואינו שמח בחלקו, וגם כשהוא שמח (וכלפי חוץ נדמה לשמחה אמיתית)^{טז} זה שמחה רגעית באיזה תאוה שבאה לידי אבל לזמן קצר מאד שאחריו אדרבה תתגבר הרגשת החסרון. כי רק מי ששמח בחלקו שע"י חכמת התורה זוכה לדעת דהיינו לברית וקשר עם הקב"ה שידוע שהכל לטובה ואין לו שום דאגה כי בטוח ומרגיש שהוא בידיים טובות, רק הוא שמח שמחה שממלאה כל חסרון, בבחי' דעת קנית מה חסרת?

והדעת הזו שהיא אנפין נהירין נמצאת בכל אחד מישראל מצד שרש נשמתו החצובה באוצר נשמות ישראל שהוא דבוק בעשר ספירות דהיינו באלוהותו ית' כמבואר בשערי קדושה הנ"ל, ולהבדיל מהגויים שאצלם לא שייך כלל להגיע לזה כי מצד שרש נשמתם הם רחוקים ממנו ונשמתם חצובה מאוצר חשוך של הקליפות שנבראו דרבה להסתיר את אמת אלוקותו ית' ממילא כל המדות רעות ותאוות הן עצם מהותם, וממילא הם תמיד בחסרון ואנפין חשוכים.

אבל בעולם הזה שמעורב בו טוב ורע מאד וכל אדם בלבו מעורב טוב ורע, גם בלב כל אחד מישראל יש חושך המדות הרעות מצד יצר הרע, ואור התורה מצד יצרו הטוב, והמלחמה בכל רגע, והנצחון מבאר כאן רבנו ע"י העיון והעמקת ההבנה בסוגיות התורה כי התורה שרשה באלוקותו ית' וי"ל היכן שהיא לא מאירה לו הבנה נכונה ושמחה זו קליפת היצה"ר, וע"י העיון בה מברר ומסיר את החושך שהיצר הרע מחשיך לו בה, וע"י שמברר טוב מרע את המכוון בסוגית התורה, מאירה לו התורה את הדעת והשמחה הנ"ל וזוכה לחכמת אדם תאיר פניו בשמחה בה' לאנפין נהירין.

קושיות

א. צ"ע שכאן משמע שצריך ללמוד רק או עכ"פ הרבה בעיון דווקא, ואילו בשיחות הר"ן/ל^א מבואר שטוב ללמוד במהירות ולא לדקדק הרבה בלמודו, אע"פ שאינו מבין אל יעמוד אלא יניח וילמד יותר להלן. וכן בהקדמת מהר"ן לשער ההקדמות כתב שמי שהוא קל לעיון מחוייב להקדיש שעה או שתיים לעיון. ונראה לי כמבואר כאן שבאמת עיקר הלימוד הוא לימוד בעיון, שרק על ידו אפשר להבין עניין על בוריו אבל כיון שדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר וכל סוגיא יש בה כמה צדדים שמבוארים בסוגיות אחרות, לכן

^{טז} ראה נדרים מט: - ההיא מטרוניתא שצחקה על רבי יהודה ובמקום לומר מורי ורבי אמרה לו מורי ורווי (כמבואר שם במהרש"א) ומתרצת הגמ' שם שכיון שחכמת אדם תאיר פניו היה דומה למי ששתה יין ושמח משכרות. עוד שם בהמשך הוא צדוקי שאמר לרבי יהודה שפניו דומים לפני מגדלי חזירים ומלווי בריבית, שפרנסתם מצוייה בריווח. מבואר שכלפי חוץ לא רואים הבדל בין אנפין נהירין מכח חכמת התורה לבין שמחה בהבלי עוה"ז. אע"פ שבאמת זה וזה חושך שהרי בוודאי שיכור מייץ אין שמחתו כלל וגם העשיר בממון תמיד מלאי דאגה כמבואר בתורה כג באריכות, שכל ממונם הוא רק חסרון ועצבות ודאגה.

^ל כמבואר בזהר ויקרא עג קב"ה ואורייתא וישראל חד.

^{לא} שיחות מוהר"ן - אות עו - וספר עמנו הרבה הרבה בענין זה שטוב ללמוד במהירות ולבלי לדקדק הרבה בלמודו. רק ללמוד בפשיטות בנריות. ולבלי לבלבל דעתו הרבה בשעת למודו מענין לענין ולא רק יראה להבין הדבר בפשיטות במקומו. ואם לפעמים אינו יכול להבין דבר אחד, אל יעמד הרבה שם ויניח אותו וילמד יותר להלן. ועל פי הרב ידע אחר כך ממילא מה שלא היה מבין בתחלה שילמד בסדר בנריות להלן יותר. ואמר: שאין צריך בלמוד רק האמירה לבד, לומר הדברים בסדר, וממילא יבין. ולא יבלבל דעתו בתחלת למודו שרצה להבין תכף ומחמת זה יקשה לו הרבה תכף ולא יבין כלל. רק יבין על פונתו, מה בכך? כי מעלת רבוי הלמוד עולה על לא יבין תכף - יבין אחר כך. ואם ישאר איזה דברים שאף-על-פי-כן לא יוכל לעמוד על פונתו, מה בכך? כי מעלת רבוי הלמוד עולה על הכל, וכמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (שבת סג.) 'לגמור ויהדר לספר ואף על גב דלא ידע מה קאמר' שפאמר (תהלים קט ט) 'גרסה נפשי לתאבה' וכו' (עיי' ע"ז יט) כי על-ידי רבוי הלמוד שילמד במהירות ויזכה ללמוד הרבה, על-ידי זה יזכה לעבר כמה פעמים אלו הספרים שלומד, ולגמרם ולחזור להתחיל ולגמרם פעם אחר פעם. ועל-ידי זה ממילא יבין בפעם השני והשלישי כל מה שא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמוד על דבריהם. ודבר הרבה מאד בענין זה. ואי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב. אבל באמת הוא דרך עצה טובה מאד בענין הלמוד. כי על ידי זה יכולים לזכות ללמוד הרבה מאד לגמר כמה ספרים. וגם יזכה להבין הדברים יותר, מאשר היה לומד בדקדוק גדול כי זה מבבלל מאד מן הלמוד. וכמה בני אדם פסקו מלמודם לגמרי על ידי רבוי הדקדוקים שלהם. ומאומה לא נשאר בידם. אבל בשירגיל עצמו ללמוד במהירות כפוזר לעיל בלי דקדוקים הרבה, התורה תתקדם בידו. ויזכה ללמוד הרבה מאד, גמרא ופוסקים כלם, ותנ"ך ומדרשים וספרי הזהר וקבלה וישאר ספרים כלם. וכבר מבאר שיחתו של רבנו זכרונם לברכה, שטוב לאדם שיעבר בחייו בכל הספרים של התורה הקדושה.

ע"י בקיאות בדרך כלל מתרצות בעצמן הרבה קושיות. ועוד שכדי להבין הבנה נכונה לא מספיק לדעת עניין אחד בעיון אלא צריך לדעת את כל התורה שע"ז זוכה למקוץ נכון בחי' צלם אלקים שעל ידו זוכים להבנת רוח הדברים הנכונה, וזה רואים שמי שמתחיל מיד ללמוד בעיון יכול ללמוד פשוט עקום מאד שרק מי שיש לו הרבה בקיאות מרגיש שזה לא רוח התורה. לכן למעשה תחילת הלימוד בוודאי צריך ללמוד הרבה בבקיאות כחז"ל לגרוס והדר לסבור, ומעט בעיון רק כדי ללימוד כיצד לעיין, וכשיש לו בקיאות גדולה אזי מי שיש בכוחו לעיין צריך להרבות יותר בעיון, אבל לעולם לא לעזוב גם את החזרה והלימוד המהיר. הגה – ולמעשה ע"ש שאמר שרבו הלימוד עולה על הכל, ובעצמו למד מהר. אלא שמסתמא כיון שהיה מוח צח הבין מהר, אבל אנו ובפרט מי שקשה לו להתרכז מסתמא צריך להתעכב יותר, כי להבין פשוט בוודאי זה חיוב, ולא לקרא בלי להבין כלום. מאידך הרי אומר שם לגמור והדר לסבור/ל^ג, ואם תמיד יאחז בגמור מתי יקיים לסבור, הרי אמר והדר, משמע שכשהוא בקי צריך לעסוק בעיון, וכבר לפללו בזה רבים. וכל אחד לפי טבעו צריך לנהוג, ושניהם הבקיאות והעיון חשובים מאד.

ב. מבואר שע"י לימוד תורה בעיון שהיא אנפין נהירין מכניעים את המדות הרעות שהן אנפין חשובין, וצ"ע כי לאנפין נהירין זוכים רק ע"י לימוד תורה במידות טהורות, א"כ נפל פיתא בבירא. ונראה שעל כן העצה היא ללמוד תורה בעיון שהיא פועלת את שניהם ביחד, שמאיר מעט אור וכנגדו מכניע קצת מדות רעות וכך לאט לאט כובש את הלב ומכניע בו את כל המדות הרעות.

ג. מזה שאומר רבנו שהעכו"ם רחוקים מחכמת התורה – צ"ע הרי אמרו חז"ל (איכה רבה/ל^ג) חכמה בגויים תאמין. ועוד יותר מבואר בר' צדוק/ל^ד שכל חכמת רשבי ידעו סבי דבי אתונא וחכמת משה ידע בלעם. מבואר שחכמת התורה שרבנו מדבר עליה היא לא הנגלה שזה גם גוי יכול לדעת וזה אפשר ללמוד גם עם מדות רעות, אלא פנמיות התורה מה שנקרא תורה לשון הוראה שמחייב ולא רק כחכמה ששגוי לומד אותה להיות חכם. וזהו שאומר ר' צדוק שחכמת התורה של משה להבדיל מבלעם היא לא בעצם החכמה אלא בהשגת הלב מציאות ה' ומה שמעוררת אותו להמליך את הקב"ה ולדבוק בו.

ל^ב עיין תפארת ישראל (אבות ג' ח') (השוכח דבר א' ממשנתו מתחייב בנפשו) [נ] יכול אפי' תקפה עליו משנתו – שהיה עניין שלמד חזק ועמוק יותר מכח השגתו, ולכן מדלא הבין מתחלה יפה, לכן שכחה ג"כ מהר, וסד"א שהזהירה תורה שלא יזיז מעניין עד שיבינו היטב והרי באמת אין הדבר כן, רק בריש לגמור, ור"ל יגמור כל העניין והדר לסבור ושבט סג, ור"ל שילמוד תחלה כל העניין אף שלא יבינו ברור, ואח"כ יחזור עליו, דע"י השקפתו אז סביב העניין כולו, לפעמים ילמוד עליון מתחתון, וכך דרך תורתנו הקדושה, בת מלך היא, ולא תתן אהבתה לכל רואי פניה מיד בפעם ראשונה, ולא תגלה סודותיה רק למי שדברה עמו פעם ושנים!:

ל^ג מדרש רבה איכה – פרשה ב פסקה יג – טבעו בארץ שעריה ר' הונא בשם ר' יוסי אמר שערים חלקו כבוד לארון לפיכך לא שלט בהם אויב הה"ד (תהלים כ"ד) שאו שערים ראשיכם לפיכך טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמן הדא הוא דכתיב (עובדיה א') והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו יש תורה בגוים אל תאמן דכתיב מלכה ושריה בגוים אין תורה נביאיה אלו נביאי שקר גם נביאיה אלו נביאי אמת אלו ואלו לא מצאו חזון מה!:

ל^ד ליקוטי אמרים לר' צדוק הכהן מלובלין – אמצע אות ח – ויציבא מילתא מה שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק א' פרק י"ז) בפירוש מעשה בראשית ומעשה מרכבה כנודע ואין טענה עליו מה שכתב בספר עבודת הקודש וכדומה לו דאם כן היו חכמי אומות העולם כאריסטו והדומה בקיאים במעשה בראשית ומעשה מרכבה כנביאי ישראל. כי אמת הוא כן דיש חכמה באומות העולם והיינו חכמת אמת רק שאינו מורגש ללב ואינו תורה להדריך הלב על ידו, מה שאין כן חכמת בני ישראל נקרא תורה כי מרכבה דחוקאל באובנתא דליבא תליא כמו שאמרו במגילה (כ"ד ע"ב) דהעיקר על ידי הרגשת הלב באור ה' יתברך וזה אינו באומות העולם כלל רק בישראל שהקב"ה לבן של ישראל (שיר השירים רבה ה', ב') ומעשה בראשית ומעשה מרכבה וסתר פועלות הנבראים בכל מיני חכמות לימודיות דבני ישראל הוא עצמו אותן חכמות אלקיות וטבעיות ולימודיות דאומות העולם, רק מצד נביעותן מהבינה שבלב להכיר בכל דבר אמיתות ה' יתברך הוא בענין אחר ממש: וכמו ששמעתי כי כל חכמתו דרבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר ידעו גם כן סבי דבי אתונא מחכמי יון שהיו קרוב לזמנו והיו לעומתו זה לעומת זה והעשר ספירות הם עצמן העשרה מאמרות הידועים לבעלי ההגיון רק שהשיגום בלבוש אחר מצד החיצוניות ואינו דברי תורה כלל. וכן כל חכמת שלמה המלך ע"ה היה יודע גם כן חירם מלך צור שהיה לעומתו זה לעומת זה וכן חכמתו של משה רבינו ע"ה ידע בלעם מצד החיצוניות [וכאומרם ז"ל (זבחים קט"ז)]. דנתקבצו אומות העולם לבלעם וסיפר להם ענין מתן תורה, וזה שאמרו בספרי (סוף ברכה) באומות העולם קם ומנו בלעם) כך שמעתי ויציבא מילתא: ושלוש אלו הם גם כן נגד שלוש מיני חכמות הנזכרים הגם שכל אחד כולל שלושתם מכל מקום כל אחד מתיחד ורשום בכח אחד פרטי, משה רבינו ע"ה הוא המגלה ומפרסם אלקות בעולם במתן תורה וכן שמעתי דהוא שורשו מדיבור אנכי ה' אלקיך שה' יתברך רוכב ומנהיג העולם הוא מעשה מרכבה, וזהו תורה שבכתב שהוא מה' יתברך עצמו דמעשה מרכבה הוא מצד ה' יתברך והשגת מדותיו יתברך, ולכך משה רבינו ע"ה הוא מדת הדעת כנודע שהוא להשפיע ידיעה זו ללב, ודבר זה של השפעת החכמה ללב הוא גם כן מצד שה' יתברך רוכב על הנבראים והוא צור ללבן על ידי זה נשפע ללב, שהרי באומות העולם אינו נשפע אף על פי שמישיגים חכמה וידעו גם כן ממתן תורה כמו שאמרו ז"ל רק דקרו ליה אלקא דאלקא כדאיתא שילהי מנחות (ק"י). היינו דהשגתם מצד החיצוניות שהוא הכתר ולא פנימיות הדעת: והיינו דאמת דהקב"ה רוכב רק כמו הכתר על הראש שהוא למעלה מהראש ומבדילים הכתר מן הראש ואומרים שהנהגת הגוף על ידי הראש וחכמתם ועוצם ידם הוא המשגת חכמה ופועלת גבורה, כי לא ידעו מפנימיות הכתר שהוא הדעת שהוא המחבר מוח ולב להיות הלב מלא גם כן מאור אלקי המושג במוח יהיה מורגש ללב, זהו על ידי חיצוניות הכתר שנכנס בפנימיות לגוף פירוש שה' יתברך רוכב בכל מעמקי לב האדם גם כן ואין הכתר נבדל מן הראש כלל וזהו דעת דמשה רבינו ע"ה, מה שאין כן בלעם היה דעת דסיטרא אחרא שהלב שלו מלא מכל מיני רע ומצד זה חכמת מעשה מרכבה שלו הולידה מיני כשפים.

ד. צ"ע לפי המבואר כאן איך יתבאר המעשה בחכם ותם דמשמע שדווקא התמימות ומיעוט העיון בתורה הוא המביא לתמים תהיה עם ה' אלקיך וראה ככבי אור שיחות וספורים/ל"ה ששואל כעין זה. אלא שהתירוף שלו שהטעות של החכם שהיתה חכמתו מרובה ממעשיו היא עוד קושיא בתורה זו.

ה. צ"ע שבתורה ק' למדנו על הנזק של חכמתו מרובה ממעשיו וכאן בתורה קא נדמה שלהפך העיקר הוא העיון בתורה ולא מדבר ממעשים כלל. אבל באמת נראה פשוט שההבנה הנכונה היא רק כשלומד למעשה על מנת לקיים, דאי לאו הכי יכול להיכנס לדקויות שאין מה שיישר אותן. כי רק כוונת המעשה מיישר את השכל, שסופו של דבר תהיה הכוונה כבוד שמים והמלכת הקב"ה.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קא [ל"ו]

(תהלים כז/ז) בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו .

הענין הוא כך, כי ביה ה' צור עולמים (ישעי' כו/ל"ח) עולמים שנים, עליון רוחני עולם הבינה הנקראת עולם/ט"ו ותחתון שלנו עולם המלכות שנקראת גם היא עולם, שניהם נבראו באות י' ואות ה"מ,א

ל"ה ככבי אור שיחות וספורים אות א' – כפי המבואר מדברי רבנו ז"ל, שאף על פי שעצם המעשיות שסיפר גבהו ונעלמו בתעלומות לאין חקר, אבל ברוב הלבשתם במדרגה למטה ממדרגה, עד גשמיות זה העולם השפל, יש ללמוד מאיתם מוסר השכל אפילו בפשיטות (להבין משל ומליצה) נפלאותי קצת בראותי ספור המעשה מהחכם והתם, אשר נהפך הדבר כך כך שהחכם בחכמתו נלכד ונשקע ביון מצולה, וכנגדו התם הרחוק מהחכמה, אשר גם מלאכת תפירת המנעלים לא היה ביכולתו ללמד כראוי, נתעלה ונתרומם מאד כמבואר שם. כי למה באמת יהיה כן, הלא כל עצם החכמה ואור המח אשר בקרב האדם, הוא מנשמת ורוח הבורא בעצמו יתברך, אשר נפח באפו מתחלת הבריאה, ולפי זה ממילא מבואר, שכל אשר יאיר בו יותר זה האור, היה לו להתעלות ולהתרומם, ולא התם ברחוק מהחכמה. והנה עוד ראו ראיתי כי גם בזאת הפליאה בעצמה, יש להתפלל במאמר המשנה באבות פרק ג כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח בא ועוקרתו והופכתו על פניו וכו'. ומהחלטת לשון המשנה בסתם, נראה שהיא סובבת גם על חכמת התורה. ואשר לפי זה מוכרח לפרש, שגם כל שבח החכם הנזכר בספר משלי, לא תסובב רק על החכם האמתי המקדים יראת חטאו ומרבה במעשים טובים וכלשון הכתוב בספר איוב "יראת ה' היא חכמה" וכו'. וגם פה לפה שמעתי מאבי מורי ששמע ממוהנ"ת בשם רבנו ז"ל, שדיבר מזה בפרטיות לענין גדולי החכמים בחכמת התורה שהיו בימיו, וגם היו כשרים והחזיקו בדרך התורה ככל ההמון הבלתי חכמים כל כך. ואמר עליהם רבנו ז"ל שבכל זאת אם לא ירבו ויגדילו את מעשיהם על זולתם. כפי המוכרח למדרגת חכמתם, תזיק להם חכמתם, כפי המבואר מלשון המשנה הנ"ל. ותתחזק לפי כל זה הפליאה הנ"ל, אשר למה באמת יהיה כן. ואולם בסיבת הפליאה הזאת, חפשתי ומצאתי מפלפולי צרופי דברי רבנו ז"ל, כי אין הכוונה בדבר החסרון שנמצא במדת החכמה כנ"ל, שהיא מצד עצמה רעה חס ושלום. כי אדרבא כל חסרון מדת החכמה היא מרוב הטוב שנמצא בה, כי מחמת זה בעצמו שהחכמה והמח הוא מאור וזריחת הבורא האין סוף בעצמו יתברך, אין ביכולת האדם המוגבל לבוא בה, אם לא בצמצום האמונה והיראה כנ"ל. וככל אשר בארתי מדברי רבנו ז"ל בלקוטי א' סימן ה' (על הכתוב בחצוצרות וכו') במשל ודוגמא ממימי הים אשר סגולתם לרפאות מהרבה מחלות, אבל כל הרפואה והחיים אשר בהם, לא יהיה רק אם הרוחץ בהם שומר את רגליו ואת פסיעותיו מלבוא בהם יותר מכפי מדרתו. וכן בדבר התועלת המגיע ממימי הים לשוט ולבוא בהם ממדינה למדינה במסחרם זה עם זה, שגם זה לא יהיה רק בבלי הספינה שהיא כעין הצמצום המוכרח למימי הדעת הנ"ל, שזולת זה הצמצום נטבעים ונשקעים בהם לגמרי חס ושלום. וזה כל מעלת התם בתמימותו הנ"ל אשר גם בבואו להחכמה כנוכח במעשה הנ"ל, לא רצה לסור מדרכי התמימות והאמונה והיראה שהקדים לזה, כי גם אז החזיק את עצמו במדרגת התמימות. ומחמת זה לבד והעלה אותו מלכו של עולם ברב המשרה והממשלה על כל השרים (כמובן בזה מצרופי דבריו הקדושים עם והשיחות המובאות אחר המעשה הזאת).

¹⁰ תורה זו לשון התורים. לא ידוע מתי היכן נאמרה. ועיין לעיל סוף תורה לו, ובחי' טוה"ן סימן שפז שיש אומרים שעל תורה זו אמר רבינו שרמון בה סוד כוונת קידוש. ועיין פל"ח.

ל"ו תהילים פרק כז (ב) בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו:

מצודות דוד (ב) בקרוב – בעת קרבו רשעים לבוא עלי לאכול בשרי והמה לי לאויבים ובודאי לא יחזרו מדעתם אבל בעת ההיא עזרני ה' והמה כשלו ונפלו ונמלטתי מידם:

רד"ק (ב) בקרב עלי מרעים. יש מפרשים בקרב מענין קרב ומלחמה, כלומר, בהלחם עלי. או פירושו כמשמעו. אמר, אף על פי שהיו קרובים עלי להמיתני, וזהו, לאכול את בשרי, לא פחדתי מהם, כיון שהאל מעוז חיי, וראיתי כי כן היה פעמים רבות כשהיו באים צרי ואויבי לי, כלומר, בעבורי להכשילני ולהמיתני, המה כשלו ונפלו:

ל"ז ישעיה פרק כו (ד) בטחו בידוד עדי עד כי ביה ידוד צור עולמים:

מצודות דוד (ד) בטחו בה' – כאלו מזרזים אלה לאלה ואומרים בטחו בה' עד עולם כי בו תלוי חוזק עוה"ז ועוה"ב והכל בא ממנו ית':

ט" כמבואר בעץ חיים שער טו פ"ה שנוקבא נקראת עולם.

מ במנחות כט: מבואר רבי אמי את הפסוק הזה ביה צור עולמים וביאר שעולם הבא נברא באות י' ועולם הזה באות ה' אבל כאן כוונת רבנו שכל עולם נברא בשתי אותיו י' וה'.

היינו בראשית ברא רוצה לומר בחכמה ובניה ברא את העולם הזה, כי ראשית היא חכמה/מא¹ ואין לחכמה גילוי אלא בבניה, וזהו **כי בתורה שנקראת ראשית ברא עולמים** [מג/מג] כמו שכתוב ה' קנני ראשית דרכו. וכן אמרו בזוהר/מ² אסתכל באורייתא וברא עלמא, וקב"ה ואורייתא וישראל חוד (זוהר ויקרא עג) נמצא שהתורה וישראל הם בצלמו ית' בעשר ספירות בחי' קומת אדם, וכמבואר בזוהר שעל כן כל בחי' בעולם היא עשר ספירות בחי' דיוקנו ית'.

וזהו כי ביה-ה' צור עולמים **כי יוד הוא השכל של התורה, וה' הוא אותיות של התורה**, ואת העולם ברא בתורה קדומה/מ³ שהיא צרופי אותיות ברל"א שערים, ובבריאה נתגשמה לעשר מאמרות של

מא עיין תורה א'

²² בראשית רבה פירשה א' פסקא א'

²¹ **מדרש רבה בראשית** – פרשה א פסקא א – רבי הושעיה רבה פתח (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום וגו' אמון פדגוג אמון מכוסה אמון מוצנע ואית דאמר אמון רבתא אמון פדגוג היך מה דאת אמר (במדבר יא) כאשר ישא האומן את היונק אמון מכוסה היאך מה דאת אמר (איכה ד) האמונים עלי תולע וגו' אמון מוצנע היאך מה דאת אמר (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה אמון רבתא כמה דתימא (נחום ג) הטיטבי מנא אמון ומתרגמינן האת טבא מאלכסנדריא רבתא דיתבא בין נהרות ד"א אמון אומן התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה שפשיץ כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם והתורה אמרה **בראשית ברא אלהים ואין ראשית אלא תורה היאך מה דאת אמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו:**

²² **זוהר תרומה דף קסא**. – זכאין אינון כל אינון דמשתדלי באורייתא, בגין דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא, אסתכל בה באורייתא וברא עלמא, ובאורייתא אתברי עלמא, כמה דאוקמוה דכתיב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון, אל תקרי אמון אלא אומן.....דעד לא אתברי עלמא, אקדימת אורייתא תרין אלפא שנין לעלמא, וכד בעא קודשא בריך הוא למברי עלמא, הוה מסתכל בה באורייתא בכל מלה ומלה, ועבד לקבלה אומנותא דעלמא, בגין דכל מלין ועובדין דכל עלמין באורייתא אינון, ועל דא קודשא בריך הוא הוה מסתכל בה וברא עלמא. לאו דאורייתא ברא עלמא, אלא קודשא בריך הוא באסתכלותא דאורייתא ברא עלמא, אשתכח דקודשא בריך הוא איהו אומנא, ואורייתא לקבלה ולגביה אומנא, דכתיב ואהיה אצלו אמון, ואהיה אמון לא כתיב, אלא אצלו, הואיל וקודשא בריך הוא אסתכל בה, אצלו הוה אומנא....., באורייתא כתיב בה (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, אסתכל בהאי מלה וברא את השמים, באורייתא כתיב בה ויאמר אלהים יהי אור, אסתכל בהאי מלה וברא את האור, וכן בכל מלה ומלה דכתיב בה באורייתא, אסתכל קודשא בריך הוא ועבד ההיא מלה, ועל דא כתיב ואהיה אצלו אמון, כגוונא דא כל עלמא אתברי. כיון דאתברי עלמא, כל מלה ומלה לא הוה מתקיים, עד דסליק ברעותא למברי אדם דיהוי משתדל באורייתא, ובגינה אתקיים עלמא,

ובזוהר פנחס רע"מ דף רלח: אמר ליה בוצינא קדישא, בתר דאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, מאי ניהו דאמר לבתר, ויברא אלהים את האדם בצלמו, אמר ליה, מה דאוקמוה על דא מארי מתניתי, דמנהון הוה אמרין יברא, ומנהון אמרין לא יברא, קודשא בריך הוא ברא ליה, דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו: אמר ליה, אי הכי [ודף רלט]. איהו, לא יהיב חולקא ביה חד מנייהו, ולא אתעביד בדיוקנא דלהו, אלא באיקונין דמלכא, בצלמו כדמותו, דאיהו עלם דמות תבניתו, אמר, הכי אשתמודע: אמר, חס ושלום, אלא אנא אמניא לך, דאתברי בכלא, ואשליטיה על כלא, ואי הוה יהיב כל חד ביה חולקיה, בזמנא דהוה כעסיה עליה, כל חד הוה נטיל חולקיה מניה, (ישעיה ב כב) כי במה נחשב הוא: **אלא קודשא בריך הוא ברא ליה (כל חד וחד) בדיוקניה, דא מלכות קדישא, דאיהי תמונת כל, דבה אסתכל קודשא בריך הוא וברא עלמא, וכל בריין דברא בעלמא, וכלל בה עלאיין ותתאיין בלא פרודא כלל, וכלל בה עשר ספירין, וכל שמהן וכנויין והויין, ועלת על כלא דאיהו אדון על כלא, ולית אלהא בר מניה, ולא ישתכח בעלאין ותתאיין פחות מניה, בגין דאיהי קשר דכלהו, שלימו דכלהו, לקיימא ביה (תהלים קג ט) ומלכותו בכל משלה: ובגין דלא אשתכח עלת על כלא בעלאין ותתאיין פחות מניה, אפילו בחד מנייהו, אתקריאת אמונת ישראל, ומסטרא דעלת על כלא, אתמר בה (דברים ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה, אבל מסטרא דשאר בריין, אתמר בה (במדבר יב ח) ותמונת יהוה יביט:**

²³ **ראה עמק המלך שער א פ"ד** – הנה מן מאה נקודות נברא אות אחת, ומתחלה ברא האלפא ביתא כסדרה, ואחר כך צירף כל אות של האלפא ביתא עם כל האותיות, כדי שיפגוש למטה אבר באבר, חוטם בעין, ועין באוזן, ויד ברגל וכדומה לזה. כאשר אמור בספר יצירה, שקלן צרפן המירן אלף עם כולם, וכולם עם אלף, ובית עם כולם וכולם עם בית, כאשר נבאר בשער הזה בסייעתא דקב"ה ושכינתיה, וכן צירף כל האותיות עד תי"ו. נמצא כל אות יש לו כף אלפא ביתות, חוץ מא"ל ב"ם שהוא המרכז והחיות בכל פרצוף של כל אות ואות, והוא האור פנימי שלו, ועליהם נאמר, זיוצרו, האתיות' (ישעיהו מ"ה י"א), ונאמר, ויתיצבו כמו לבוש' (איוב ל"ב י"ד) והוא אור לבושו של הקב"ה, שנאמר עליו עוטה אור כשלמה. הצד השוה שבהן, תמיד עשר אלפא ביתות למעלה מן המרכז, ועשר אלפא ביתות למטה מן המרכז, ויש בהם רוח חיים, הוא המרכז הנותן חיות לכל הפרצוף שלו, ונותן כח השרטוט לכל האלפא ביתות שלו. נמצא שהם ב' פעמים רל"א אותיות בכל פרצוף, אות ואות לבדו, העולה בחשבוננו נתי"ב, שהוא ב' פעמים רל"א. וכן עולה החשבון עד למ"ד הם רל"א אלפא ביתות פנים, שהאלפא ביתא של האל"בם בא עד שם ביושר, והיא הנשמה של המלבוש. ויש גם כן רל"א אלפא ביתות אחור, מן אות הלמ"ד עד תי"ו, שהאל"בם עם י"א זוגות שלו בא באחור כזה, ל"א מ"ב נ"ג ס"ד וכן הלאה.....

ונחזור לעניינינו, הנה ב' פעמים רל"א עולים נתי"ב והוא שער החמישים שבגינה, שלא השיגו משה רבנו ע"ה, שנאמר, נתיב לא ידעו עיט' (איוב כ"ח ז'), וחכמינו קראו עולם המלבוש הזה, תורה קדמה לעולם אלפים שנה (עיין רבה בראשית ח' ב'), מלשון ואאלפך חכמה (איוב ל"ג ל"ג). רצה לומר שני לימודים, שהם שני רל"א הנזכרים, ונבנית גם כן משני רל"א הנזכרים שהם משונים זו מזו, כנזכר בזוהר בראשית, שאומר רב המנונא סבא ע"ה, 'תרי אלפי שני' נרמזים בפסוק, בראשית ברא אלהים א'ת דהיינו שני ביתין ושני אלפיין, לרמזו אל הב' רל"א הנזכרים, ונקרא תורה קדומה (עיין הקדמת ספר הזוהר ב' ב'). כי התורה המתפשטת למטה בכל העולמות, בסוד לשון הקודש ובצירופיה שלא כסדר האלפא ביתא, לא היתה יכולה להבראות, אם לא על ידי צירוף האותיות של האלפא ביתות בעולם המלבוש. כי מהיכן יהיה שייכות וחבור אל 'אלף' של מלת את של לשון הקודש, עם 'התי' של מלת את, וכדומה לה שהוא שלא כסדר האלפא ביתא והכוונה שהאלף אינה יכולה להפגש ולהתכלל עם התי' אלא עם התי' הנכללת בתוכה, וכן כל השמות והתיבות הם שלא כסדר האלפא ביתות, ולכן נקראת תורה קדומה.

בריאת הטבע, בבחי' "בדבר ה' שמים נעשו וכו'", ובמתן תורה "מן השמים השמיעך את קולו וכו' ודבריו" עשר דברות "שמעת מתוך האש" (דברים ד' לו) עשר הוראות כיצד להתנהג בעולם כדי להתעלות מעל הטבע. ואח"כ נכתבה פרשיות בחמישה חומשי תורה, כדי שנוכל לשנן וללמוד ולהבין. נמצא התורה קדומה היא י' חכמה ושכל, והיא אותיות שכל אחת גבול לשכל, בחי' ה' הרומז לנוקבא שעוצרת ועושה גבול לטפת החכמה. וניתנה לישראל בי' חכמה ושכל המוגבל בחמישה חומשי ספורים ומצוות **שהיא מו' חומשי תורה**, שניתן כדי שנלמד בדיבור פה **בחי' ה' מוצאות הפה** שהן גרון חיך לשון שיניים שפתים^מ. כי הדבור הוא ע"י חיתוך הקול לאותיות, והחיתוך נעשה בחמש מקומות בפה, אותיות אחהע נחתכות בגרון אותיות גיכפ נחתכות בחיך אותיות דטלנת נחתכות בלשון אותיות זסצרש נחתכות בשיניים ואותיות בומפ נחתכות בשפתים. ובדבור אותיות^מ התורה נברא העולם^מ כמ"ש "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו וכו'", נמצא שהקול בחי' י' מתברר ברוחניות ובגשמיות בבחי' חמש מוצאות הפה, **והיינו בי"ה ה' צור עולמים, היינו בהתורה שהיא בחי' י"ק כנ"ל ברא כל העולמים כנ"ל**. דהיינו בדבור פה שהוא י' חכמה מוגבל בה', שהן כלל האותיות ברא הקב"ה את העולם, ובדבור פה של ישראל חוזר ומתעורר דבורו של הקב"ה לקיים את העולם בבחי' דברך ה' ניצב בשמים, וכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי (וזה תרומה קסא).

וכתיב [ב] / [א] אדם אתם, ודרז"ל – ודרשו חז"ל בגמרא (יבמות סא) / [ב] אתם קרוין אדם ואין עבו"ם קרוין אדם^נ. דהיינו שיחזקאל הנביא אמר "אתם אדם" למעט שרק ישראל נקראים אדם ולא הגויים. ומבאר רבנו מה הטעם שרק ישראל נקראים אדם **כי יש ע' אנפינ' שבעים פנים נהירין, ויש ע' אנפינ' שבעים פנים חשוכין**. ושניהם בתורה, **כי בתורה יש שני כחות כשדרז"ל – כמו שדרשו חז"ל**

^מ בדפוס - וחמישה, בתולד - שהיא חמישה, מתולד - שהוא חמישה

^מ **תורת המנחה** לרבי יעקב סקלי - דרשה ח - ודע כי חתם השם ית' שמו הגדול באברהם וזוהר שכלו התורה. כיצד כרת לו ברית בין עשר אצבעות ידיו וזהו ברית הלשון וזהו חותם י"ק, יו"ד עשר אצבעות, וה"א חמש מקורות בלשון התורה, אח"ע בומ"פ גיכ' דטלנ"ת זסצרש, אותיות הגרון והשפתים והחיך והלשון והשיניים. נמצא חותם י"ק בברית הלשון. וכרת לו ברית בין עשר אצבעות רגליו זה ברית מילה חצי השם ו"ה, בסוד עשר אצבעות רגליו וברית המילה הרי אחד עשר, וזהו ו"ה שהוא סוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והכל תלוי בברית מילה שהוא שורש התחנות של ו"ה היא תורה שבעל פה וסוד פריעה: ולפיכך אין תורה מסורה למי שהוא ערל.

^מ **תורה סא אות ב'** - פי אותיות הַתְּבִיב, בְּהֵם נִבְרָאוּ כֹל הָעוֹלָמוֹת. כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (תְּהִלִּים ל"ג): "בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ" וכו', וְכָתִיב (שֵׁם ק"ד): "כֹּל־בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ". פִּי יֵשׁ בְּכָל אוֹת וְאוֹת חֻמָּה, שְׁחִיבָה חֻמָּתוֹ יִתְבַּרַךְ שֶׁהָאוֹת הַזֹּאת הִיְהִי בְּתֻמּוֹנָה זוּ, וְעַל יְדוֹ יְהִי נִבְרָא זֶה הָעוֹלָם בְּזֹאת הַתְּמוּנָה, וְלִהְיוֹת בְּאוֹתוֹ הַהִנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְכֵן שָׁאֵר הָעוֹלָמוֹת בְּתֻמּוֹנָה וְהִנְהָגָה אַחֲרָי. עַל יְדֵי תְמוּנַת אוֹת אַחֲרָי, פִּי כֵן גִּזְרַת חֻמָּתוֹ יִתְבַּרַךְ:

^מ **תורה יט אות ט'** - על ידי זה "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" (תהלים ל"ג), הינו שנעשה הדבור של לשון הקדש שבו נברא העולם, פי הצדיקים הם בבחינת "עשי דברו", שהם עושים הדבור של הקדוש ברוך הוא, שיעדיב ויברא את העולם:

תורה סד אות ג' - פי הבריאה היתה על ידי הדבור, כמו שכתוב (תהלים ל"ג): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". ובדבור יש חכמה, פי כלל הדבור הוא רק חמשת מוצאות הפה, ועל ידם נתהוו כל הדברים של כל הבריאה, וכמו שכתוב (שם ק"ד): "כלם בחכמה עשית". והדבור הוא הגבול של כל הדברים, פי הגבול חכמתו בהאותיות, שאותיות אלו הם גבול לזה, ואותיות אלו הם גבול לזה:

^נ * יחזקאל לד לא

^{נא} **יחזקאל פרק לד (ל) וידעו כי אני ידוד אלהיהם אהם והמה עמי בית ישראל נאם אדני ידוד: (לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אהם אני אלהיהם נאם אדני ידוד:**

דר"ק (לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אהם - כשתהיו צאן מרעיתי שארעה אתכם דעה ובינה והשכל אז תקראו אדם לא צאן ובהמה כי כשיתפתה האדם לתאות העולם הנה הוא בהמה לא אדם כי בגשמיות ישתתף האדם עם הבהמה הוא וחמורו אוכלין באבוס אחד אבל כשיגיענו הטוב אשר יעדנו האל יתברך ומלאה הארץ דעה את השם ושאר הענינים הטובים והיעודים לאהוב את ה' ולעבדו בלב שלם ונתעסק במושכלות אז נקרא אדם שיהיה נכר בנו חלק האנושי ונהיה נבדלים מן הבהמה ומן האדם הדומים לה וי"ת ואתן עמי עם דמתקרי שמי עליהן בית ישראל אתן ועל הדרך הזה אמרו רבותינו ז"ל אדם אתם אתם קרוין אדם ואין עבו"ם קרוין אדם:

^{נב} **יבמות דף סא.** - ר"ש בן יוחאי אומר קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרוין אדם ואין העובדי כוכבים קרוין אדם.

תוספות - ...ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם דעובדי כוכבים בכלל האדם נינהו והא דקאמר כהנים לויים וישראלים לא נאמר ה"ק אדם לא נאמר דהוי משמע כהנים לויים וישראלים אלא האדם וכל הני קראי דמייתי כתיב אדם דלא פריך מקראי דכתיב האדם.

^{נב} **עיון דבש לפי להחיד"א מערכת א אות יד - אדם אמרו ביבמות דף ס"א "אדם אתם". אתם קרויים "אדם" ואין אומות העולם קרויים "אדם". והתוס' כתבו בשם רבינו תם ז"ל לתרועי סוגיה, ד"אדם" נקראים ישראל, וא"ה נקראים "האדם" ע"ש. ואפשר לתת טעם דרך דרש כי הנשמה נקראת "אדם" כמ"ש בזהר הקדוש על פסוק "על בשר אדם לא ייסך" דהגוף נקרא בשר אדם. וכ' מו"ה ז"ל (בספרו חסד לאברהם) בדבור הפלגה הפריד הקדוש ברוך הוא הנשמות הטהורות באוצר בפני עצמו, כמ"ש אני הדל בשמו בכמה דוכתי. והשתא אתי שפיר דישראל דיש להם נשמה טהורה נקראים "אדם". אבל א"ה דנפשם מאוצר אחר, אין נקראים "אדם" דנפרד בהפלגה דכתיב התם (בראשית יא ה) וַיֵּרָד יְדוֹד לְרֵאת אֶת הָעֵיר וְאֶת הַמְּגִדֵל אֲשֶׁר בְּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: (בני האדם דייקא) ולרמז זה א"ה נקראים האדם, כלומר מזמן בני האדם, בהפלגה דנעשה אוצר בפני עצמו: עוד אפשר לרמזו דישראל האחוים למעלה בקדושה וכמ"ש רשב"י ע"ה ויתן אותם אלהים ברקיע השמים, נקראים אדם שהוא בגימט' שם מ"ה, ואומות העולם נקראים האדם גימט' טמ"א, כי הם מסט"א י' שערי טומאה גימט' האדם:**

^{נב} בדפוס - אנפי, בתקפא ותולד - ענפי, ומתולד - אנפי

בגמרא (יומא ע"ב ע"ב) על פסוק [י] וזאת התורה אשר שם משה שהתורה נקטה לשון "שם משה" ולא כתבה לימד משה, כדי לרמוז שאם זכה נעשה לו סם חיים וזוכה על ידה לפנים מאירות, ואם לא זכה נעשה לו סם מות פנים חשוכות, בחי' דאגה והרגשת חסרון. ומבאר רבנו סם חיים הוא אנפין נהירין למי שלומד את התורה כראוי, אזי זוכה לאור התורה וחכמת אדם תאיר פניו. אבל מי שלומד את התורה לא כראוי אזי היא נעשית לו סם מות הוא אנפין חשוכין, דהיינו שלא זוכה לאור התורה אזי לא רק שפניו לא מאירות אלא שהן נעשות חשוכות, שכיון שתורתו אינה תבלין⁹⁷ נגד היצה"ר אזי להפך ע"י התורה מתגברות עליו התאוות ובפרט ניאוף⁹⁸ וממוץ⁹⁹ שמחשיכות את הפנים¹⁰⁰ כמ"ש (איכא ג) סא במחשכים הושיבני עולם ובגמ'¹⁰¹ אמר רבי ירמיה פסוק זה על הלימוד של בני בבל שלא לומדים תורה כראוי.

ומן אנפין חשוכין יש לעכו"ם יניקה כי כשהאמת חשוכה, אזי לימוד התורה לא לשמה, ואזי התורה לא נעשית תבלין נגד היצה"ר, אלא להפך היא מחוקת את היצה"ר והתאוות של כל השבעים אומות של גויים

⁹⁷ יומא דף עב - אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב "וזאת התורה אשר שם משה", זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא דאומן לה סמא דחייא דלא אומן לה סמא דמותא. אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן רמי כתיב "פקודי ה' ישרים משמחי לב" וכתב "אמרת ה' צרופה" זכה משמחתו לא זכה צרפתו. ריש לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צרפתו לחיים לא זכה צרפתו למיתה. "יראת ה' טהורה עומדת לעד" אמר רבי חנינא זה הלומד תורה בטהרה מאי היא נושא אשה.

מהרש"א - אשר שמ משה וגו'. לשון שימה לא יפול בו לפי פשוטו וכה"ג אמרי' פ"ק דסנהדרין ואלה המשפטים אשר תשים אשר תלמדם מיבעי ליה ולכך דרשו הכא שם מלשון סם חיים וסם המות ורמוז בזה כי הנעלם מן ס"ם הוא גי' ס"ם ואמר דאומן לה ללמדה לשמה הרי היא סם חיים דלא אומן לה שלומדה שלא לשמה הרי היא סם המות: לא זכה צרפתו כו'. היינו ביטורין כפרשי' כמ"ש וצרפתים כצרך כסף וגו' ובלשון תלמוד צירוף אחר צירוף ולמאן דדריש ביה נמי זכה צרפתו לחיים דמצינו יסורין של אהבה שאין בהן ביטול תורה כמ"ש בפ"ק דברכות מדכתיב אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וגו'.

⁹⁸ דברים ד' מד

⁹⁹ עיין קידושין דף ל: - תנו רבנן "ושמתם" סם תם, נמשלה תורה כסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי, כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר "הלא אם טיב שאת" ואם אין אתם עוסקין בתורה, אתם נמסרים בידו, שנא' "לפתח חטאת רובץ", ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר "ואליך תשוקתו", ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר "ואתה תמשל בו". תנו רבנן קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר "רק רע כל היום". ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו" ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו שנאמר "אלהים לא יעזבנו בידו". תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר "הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע", אם אבן הוא נימוח שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" ואומר "אבנים שחקו מים".

¹⁰⁰ עיין תורה ריד - דע שאם הלמוד פהגן, בודאי אין לו שום כח, אָבֵל אם אין הלמוד פראוי, בפֿרט למוד גמרא אם אין הלמוד פראוי, אָזי הוא מקבל יותר כח מהלמוד, כי תלמוד בגימטריא אותיות של שמה לילית. על כן יש כח בלמוד התלמוד או להכניע אותה, או להפך, חס ושלום:

¹⁰¹ כמבואר בליקוטי הלכות קדושין ג' שהתאוות ניאוף וממוץ בחי' אחת.

¹⁰² כמבואר בתורה כג אות ו|א - כי יש פנים דקדשה, שהם אנפין נהורין, בחינת חיים, כמו שכתוב (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים". בחינת שמחה, כמו שכתוב (תהלים ט"ז): "שבע שמחות את פניך", וכתוב (בראשית מ"ה): "ותחי ריח יעקב", זה בחינת שמחה: ויש פנים דיטטרא אחרא, שהם אנפין חשוכין, מרה שחורה, עבודה זרה, כמו שכתוב (שמות כ'): "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" (א): ואלו בני אדם הנזופלים בתאוות ממוץ, ואינם מאמינים שהקדוש ברוך הוא יכול לפרנס את האדם בסבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם בגיגעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון כמו שכתוב (בראשית ג'): "בעצבון תאכלנה", ועצבות היא מרה שחורה. אלו בני אדם נקשרים בפנים דיטטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, בחינת מיתה, כמו שכתוב (איכה ג'): "במחשבים הושיבני" וכו'. ועליהם נאמר (יחזקאל ז'): "וזהבם לנדה", הינו בחינת עבודה זרה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פ"ט): 'מנין לעבודה זרה שמיטמא כנדה' שנגאמר 'תזרם כמו דה'. אָבֵל אלו בני אדם שמשאם ומתנם באמונה, הם דבקים באור הפנים דקדשה. כי אין אמונה בלא אמת, כמוכא בזהר (בלק קצ"ה): הינו צדק הינו אמונה וכו', ומסיק שם אמונה אתקריאת פד אתחבר בה אמת, נמצא שעקר אמונה על ידי אמת והאמת היא אור הפנים פידוע:

¹⁰³ בתקפא - (איכה טג) בתולד ובתשכס תוקן

¹⁰⁴ סנהדרין דף כד. - במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל: פרשי' - במחשכים הושיבני - שאין נוחין זה עם זה ותלמודם ספק בידם:

ופירש המהרש"א - שמתוך גאותן לומדין בלול ומעורבב לפי הזמן דבן ה' למקרא לומדין משנה וכן י' למשנה לומדין תלמוד שבקטנותן לומדין מעורבב משנה ותלמוד מתוך גאותן וקאמר רבי ירמיה על זה במחשכים הושיבני וגו' ירמיה הנביא אמר האי קרא על גלות בבל

שם בגמ' לעיל - אמר רבי אושעיא מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים נועם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה ויאמר (אלי) אלה ושני בני היצהר העומדים וגו' ושנים זיתים עליה יצהר אמר רבי יצחק אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחין זה לזה בהלכה כשמין זית ושנים זיתים עליה אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרויין זה לזה בהלכה.

כנ"ל. כי נשמות ישראל הן קודש/י¹⁰ ונפשות הגויים הן קליפה טמאה/י¹¹ הסובבת אותן, ועל כן רק ישראל נקראים אדם כנ"ל. וכן מבואר בגמ' שבת קמו שנשמות ישראל פסקה מהן זוהמת הנחש/י¹² ומנשמות הגויים לא פסקה לכן הם מזוהמים בתאוות הניאוף ביותר, שהיא כלליות זוהמת הנחש (ראה תורה יש ותורה לו).

עתה יבאר שיש חילוק עצום בין ישראל לגוים וכלשון חז"ל בקידוש יו"ט שבחר בנו מכל העמים ורוממנו מכל לשון. כי מבואר בחסד לאברהם (ו' ה') שיש למעלה אוצר נשמות קדושות, ויש אוצר נשמות טמאות מזיווג ס"מ ונוק' לילי'. ועד דור הפלגה כל האומות היו שוות שע"י זיווג בקדושה יכלו להוריד נשמה מאוצר נשמות ישראל, ובדור המבול נתייחד ונפרד אברהם אבינו מכל העולם כולו שרק בזרעו אפשר שתרד נשמה מאוצר הנשמות הקדושות, אבל הגויים כולם אין בכוחם להוליד אלא נפשות טמאות מאוצר הטמא הנ"ל/י¹³. ועל כן טבע בני ישראל שיש להם מדות טובות וכמבואר ביבמות עט: ג' סימנים לאומה זו בישינים רחמנים וגומלי חסדים, ועי"ש שמי שאין בו סימן זה, סימן שאינו יהודי ואפילו לא גר צדק. כי טבע הגויים שיש להם כל מדות רעות. אבל נשמת הגויים היא שורש הטמאה ומדות רעות קנאה תאוה כבוד נקימה נטירה כעס גאוה ודומיהן.

ומבואר בשערי קדושה למהרח"ו (ג' ב' במדות האדם) שיש אור אין סוף אלוקות ית' ועליו אור עשר ספירות שהן אלקות גמורה ועליהם סמוך להם אוצר מחצב נשמות ישראל חלק אלוק' ועליהם מחצב המלאכים ועליהם אור חשוך דינים קשים ממנו נאצלו הקליפות וכל הגויים. ואח"כ הרקיעים. נמצא כל החיות לכל המלאכים והגויים הם ע"י ישראל המקבלים מא"ס אלוקותו דרך העשר ספירות, כי מחצב נשמות ישראל סמוך לעשר ספירות ומבדיל בינם למלאכים וכל שכן בינם לאוצר הנשמות הטמאות של הגויים. וסדר זה הוא בכל עולם ועולם. ועין לעיל בהקדמה מבואר באריכות יותר.

ובזה תבין מה שכתב הערבי נחל (לך ג') שעכו"ם המה קשורין בישראל ומקבלין חיות מהם מאותן מדות רעות אשר מעורב בישראל.

הכוונה כי בחטא אדה"ר נתערב רע וטוב בעולמות בריאה יצירה ועשיה, נמצא אף שישראל הם שורש מדות הטובות לא ימלט שימצא באיש הישראלי ג"כ מעט מכח המדות הרעות ע"י העירוב טוב ורע, ואף על פי כן אין זה מעכב ההשגחה כיון שהרע בטל ואינו ניכר כלל/י¹⁴.

ואין כל אומה מהגויים טומאתה שוה, כי יש אומה שחיותה ממדה רעה זו, ויש מזו, כמו מריציחה וניאוף וכדומה כידוע, ומקבלת כל אחת חיותה דרך ישראל ע"י מעט אותה מדה רעה שיש בישראל. ודבר זה תלוי בישראל שאם המה ממעטין המדות רעות והעבירות מביניהם, תתמעט כחות העכו"ם כי נשאר חיותם מעט,

¹⁰ ראה בהשל"ה הקדוש - תולדות אדם - בית ישראל אות (כב) - והנה עם הקדש הנבחרים לסגולתו של הקדוש ברוך הוא נפשם מצד הקדושה והטהרה, עם שיש בהם עצמם חילוק, כי אין נפש הצדיק כנפש הרשע, וגם בין אלה חלוק בנפשותם כפי מדרגות, אבל נפשות הגויים מצד הטומאה והם טמאים. וראיתי בספר היחוד לבעל התמונה בזה ענין נפלא, אמר שם בזה הלשון, וצורות ישראל היה ראוי להיות משונות ומובדלות ממין האדם, כאשר הכחות ונפשם, אבל חק השמיטה וקושיה להיות הכחות מתערבות ומגולגלות ומתגלגלות בגופות בגופים רבים משונים, וכולם ישובו למקומם על ידי הקרבנות הנקרבות על המזבח לרצון מהבהמות, עד כאן דבריו. פירוש, לכן היה צריך שצורות של ישראל שתהיה משונה משאר הבריות, כמו שנפשם וכחם הם משונות ומובדלות מהם, כך היה ראוי שיהיו הגופים. אבל סדר השמיטה וקושיה אין נותן הדרך הזה, בעבור כי הכחות והנשמות בעונות הגופים מתערבים ומתגלגלים זה בזה, רצונו לומר שנפשם של ישראל מתערבים בגופים הגויים. ואותן המתערבות בגופי הבהמות נפדו על ידי הקרבן הנקרב לרצון מן הבהמה, אבל גופי הגויים אינו יכול שיפדה הנפש ממנו עד שיתגייר. עד כאן זה הענין הנעלם. אבל קושיה זו הקדוש קנה זללה"ה תרצה באופן אחר לבנו הקדוש נחום זללה"ה, ועיין בספר הפליאה שלו ושם תמצא:

¹¹ ספר הרימון לרבי משה די לאון - חלק ד (ד"ה לאהוב את הגר) - הנה ידעת כי כל הגוים וכל ענייניהם כלם הם בחזקת הטומאה. ועל כן הגוים הם טמאים ומטמאים בחייהם. והנה תוכל להקשות כי הגוים הם מטמאים בחייהם ובמותם לא יטמאו. א"כ והואיל והם טמאים בחייהם במותם לא כ"ש. אלא יש לך לדעת ולהכיר כי הגוים באים מצד הטומאה כי נפשות הגוים מצד הטומאה באו. ועל כן אמרו כי הואיל ונפשותם באים מכח הטומאה בעודם בחייהם ונפשותם בגופותם כל הקרב אל משמעתם טמאים הם בטומאת השרץ השורץ כי נפשותם הם הם המחזיקים המשקצים את הטהורים ומטמאין במשא כנבלה. אבל במותם הריקו כליהם והטומאה הלכה מקרבם. הרי אינם מטמאין במותם כי כליהם רקים מטומאתם. אבל ישראל בחייהם טהורים במותם מטמאין. אם כן מפני מה ישראל מטמאים. הענין הוא כי ישראל טהורים ונשמתם טהורה ואביהם שבשמים מטהר אותם. ועל כן הם טהורים בחייהם בעוד אשר נשמתם טהורה בקרבם אבל במותם שנשמתם טהורה אינה בקרבם ותלך ותשב לה מנגד במקום מושבה הגוף מטמא כי נשאר רק מטהרתו ורוח טומאת מת יוכל לסבוב אותו כי אין בקרבו טהרתו. ועל כן הם מטמאין במותם חוץ גופות הצדיקים המשרתים את פני האדון ית' שמעלתם גדולה על יתר בני העולם:

¹² וכן מבואר בע"ח שער מח פ"ב (ובית לחם יהודה שם) שנפשות הגויים הם מנפש הנוק' דאל אחר מזהמה שהטיל הס"מ בחווה כשהתלבש בנחש, שעל כן אין לגויים לא רוח וכ"ש לא נשמה, וגם לא דעת שתאיר חכמתם בלבם להתחייב לקיימה.

¹³ ראה תורה יז ועוד שלפעמים מתערב ניצוץ ישראל אצלם ואח"כ בא ומתגייר. אבל דבוק בו הרבה רע וכמבואר בשער הגלגולים הקדמה לך שעל כן קשים כספחת כי חלק הרע הדבוק בהם מושך אותם תמיד להחטיאם. אמנם יש גרים שהניצוץ שבהם גדול וחזק ומתגברים מאד על הרע שבהם כדמצינו גרים צדיקים בכל הדורות, כאונקלוס הגר, וגם רבי עקיבא היה בן גרים ובגלל הרע שהיה בו היה תחילה שונא ת"ח עי"ש. וראה חסד לאברהם הנ"ל שגם בישראל ע"י זיווג שלא בקדושה לפעמים מתערב ניצוץ ערב רב ונשמות העשוקות עי"ש.

¹⁴ משמע אפילו בעולם העשיה שבכלליות רובו רע, אבל הרע שבישראל לא נחשב ביחס לטוב שיש לו בשרשו, ולא מבטל את ההשגחה שתהיה הרבה יותר מההשגחה על גוי שאינה אלא ע"י השר שלו.

ואם ח"ו יש ביניהם מדות רעות הרבה, נתרבה כח העכו"ם עד שמשמעדין בישראל באופן שחיות הגויים ביד ישראל, ובעבור זה פעמים משועבדים ישראל לאומה זו ולפעמים לאחרת, כי כפי אותה העבירה ומדה רעה שנתרבה בישראל תתרבה כח אותה אומה אשר חיותם מאותה מדה רעה, ואותה אומה תשתעבד בישראל. כי מעת חטא אדם הראשון נתערב טוב ברע. ואמנם, בישראל הטוב הוא רובו ככולו, והרע בטל במיעוטו, ובגויים להיפך.

וכל עכו"ם יש להם לכל אחד את כל המדות רעות, רק כל אומה ואומה כרוך אל מדה אחת יותר מכל המדות כגון אדום כרוכים בשפיכות דמים, וישמעאל/ס"ו כרוכים בניאוף/ס"ט. וזה רמוז בפסוק (דברים לג) הופיע מהר פארן/ע"א וכו', שרצה הקב"ה ליתן התורה לכל הברואים/ע"ב דהיינו לכל הגויים, וכל אחד ואחד משבעים שרי האומות, שהציע לו הקב"ה לקבל את התורה, לא רצה לקבלה, מחמת ששמעו ע"שאותה מדה שהם כרוכים אחריה אסרה תורה כמבואר במדרש (ספרי פ' זאת הברכה/ע"ד ע' זוהר בלק קצב) ע"ה מבואר שם שכשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל

ס"ח כדאיא ששעו וישמעאל הם ראשי השבעים אומות וכמ"ש (תהלים כ ח) "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר" דהיינו שלעומת ישראל הבוטחים בה' אלקיהם יש ע' אומות אל"ה ואל"ה דהיינו עשו ושלשים וחמש אומות שתחתיו הבוטחים ברכב וישמעאל ושלשים וחמש תחתיו בוטחים בסוסים. (ריצ"ה)

ס"ט בספרי מבואר שעמון ומואב כרוכים בניאוף וישמעאל בגניבה, אבל בזוהר בלק קצב מבואר שישמעאל כרוך בניאוף. ולעיל משמע שבניאוף כרוכים כולם וכן מבואר בתורה יט.

ע' דברים פרק לג (ב) ויאמר ידוד מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבת קדש מימינו אשדת למו:

רש"י (ב) ויאמר ה' מסיני בא – פתח תחלה בשבחו של מקום ואח"כ פתח בצרכיהם של ישראל ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכל זה דרך רצוי הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא – יצא לקראתם כשבאו להתייצב בתחתית ההר כחתן היוצא להקביל פני כלה שנאמר לקראת האלהים למדנו שיצא כנגדם: וזרח משעיר למו – שפתח לבני שעיר שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע – להם: מהר פארן – שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוהו ולא רצו: ואתה – לישראל: מרבבות קדש – ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כולם ולא רובם ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו: אש דת – שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה נתן להם בלחות כתב יד ימינו – ד"א אש דת כתרומתו שנתנה להם מתוך האש:

ספרי פרשת ברכה פסקא ב – ד"א ויאמר ה' מסיני בא כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל לא בלשון אחד נגלה אלא בארבע לשונות. ויאמר ה' מסיני בא זה לשון עברי. וזרח משעיר למו זה לשון רומי. הופיע מהר פארן זה לשון ערבי. ואתה מרבבות קודש זה לשון ארמי.

ע"א מהר פארן – צ"ע מדוע רבנו ציטט רק חלק זה של פסוק שמדבר בישמעאל והשמט זרח משעיר דהיינו אדום? וגם צ"ע מדוע כתב וכו' כלומר שגם ההמשך שייך לכאן והרי לא ההמשך שייך אלא מה שקדם לזה, ולכאורה היה צ"ל זרח משעיר וכו' והכוונה שוכו' כולל גם את הופיע מהר פארן. ואולי נקט פארן הרומי וישמעאל דווקא לרמוז שעיקר הסותר את קבלת התורה היא תאוות ניאוף.

ע"ב לכל הברואים – צ"ע כי לשון כל הברואים כולל גם דומם צומח וחי

ס"ד פירוש שאותו. בתקפא נראה שכתוב – באותה. בתולד – שאותה (אבל הש' נראה מתוקן בתולד – שאותה

ע"ד ספרי פרשת ברכה פסקא ב – ד"א ויאמר ה' מסיני בא כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות. בתחילה הלך אצל בני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה אמרו לו מה כתוב בה? אמר להם "לא תרצח", אמרו רבש"ע כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא שנ' "והידיים ידי עשו", ועל כך הבטיחו אביו שנאמר (בראשית כז) "על חרבך תחיה". הלך לו אצל בני עמון ומואב ואמר להם מקבלים אתם את התורה? אמרו לו מה כתוב בו? אמר להם "לא תנאף", אמרו לפניו רבש"ע עצמה של ערוה להם היא שנ' "ותהרן שתי בנות לוט מאביהם". הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה? אמרו לו מה כתוב בה? אמר להם "לא תגנוב", אמרו לפניו רבש"ע כל עצמו אביהם לסטים היה שנא' "והוא יהיה פרא אדם" לא היתה אומה באומות שלא הלך ודבר ודפק על פתחה, שמה ירצו ויקבלו את התורה, וכן הוא אומר (תהלים קנח) "יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך". יכול שמעו וקיבלו ת"ל (יחזקאל לג) "ואתם לא תעשו" ואומר (מיכה ה) "ועשיתי באף ובחמימה נקם את הגוי אשר לא שמעו", אלא אפילו שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום ונתנום לישראל.

ע"ה זוהר בלק דף קצב. – פירוש הפסוק המובא להלן, יהו"ה בצאתך משעיר כשיצאת לפני בני ישראל כשעברו את הר שעיר, כי אז התחילו

להלחם בסיון ועו, בצעודך משה אדום כפל הדבר במלות שונות, וכדרך השיר, ארץ רעשה הרעיש והחריד הקב"ה את כל מלכי האדמה. (מלכות)

אמר רבי יוסי ת"א ת"ז בא וראה, פתיב, יהו"ה בצאתך משעיר בצעודך משה אדום ארץ רעשה וגו', הנה בשעתא דבעא קדשא בריך הוא למיתב אורייתא לישראל בשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, אזל וזמין להו לבני עשו ולא קבלוהו הלך והזמין את בני עשו ושאלם אם רוצים לקבל את התורה, ולא רצו לקבלה. כמה דאת אמר כמו שנאמר יהו"ה מסיני בא, וזרח משעיר למו שהלך לשעיר ולא רצו לקבלה ולא רצו לקבל את התורה, אחר כך אזל לבני ישמעאל, ולא רצו לקבלה הלך הקב"ה לבני ישמעאל ושאלם אם רוצים לקבל את התורה, וגם הם לא רצו לקבלה, דכתוב הופיע מהר פארן ששם ארץ בני ישמעאל, פיון דלא בעו כיון שהם לא רצו לקבל את התורה, אהדר לון לישראל החזיר את התורה לישראל והם קבלוהו, הכי תנינן כך למדנו (מס' עטות זשה דף כ ע"ט).

השתא איית לשאלא עתה יש לשאול, והא תנינן והרי למדנו (ע"י ע"ה דף קנט ע"ה) דלית תשאה פד בר נש מדקדק דייקין דאורייתא שאין חטא אם אדם מדקדק בייקים בתורה, וישאל לשאלותיו לאנהרא מלוי ויכול לשאול שאלותיו כדי להאיר דברי התורה, ועתה האי קרא לא אתיישבא פסוק זה אינו מתיישב עדיין, ואית לשאלא ויש לשאול, כי קדשא בריך הוא פד אזל לשעיר למאן נביאה דלהון אתגלי הקב"ה כשהלך לשעיר לא היה נביא שלהם נתגלה לכל נתגלה, וכן וכד אזל לפארן למאן נביאה דלהון אתגלי כשהלך לפארן לא היה נביא שלהם נתגלה, אי תימא דאתגלי לכלהו ואם תאמר שנתגלה לכל העם, לא אשכחן דא לעלמין לא מצינו דבר כזה לעולם, בר לישראל בלחודדיהו ועל דא דמששה רק לישראל לבדם נתגלה הקב"ה על ידי משה נביאו, ועוד והא אתמר דהכי מבעי קרא למימר והרי למדנו שכך היה צריך הכתוב לומר, יהו"ה "לסיני" בא, וזרח "לשעיר" למו, הופיע "להר פארן", מהו "משעיר" למו, ומהו "מהר פארן" למה כתוב משעיר ולמה כתוב מהר פארן, פלא אית למנדע ולאסתכלא את הכל יש לדעת ולהתבונן בהם, ואמר רבי יוסי והא שאילנא ולא שמענא ולא ידענא והרי כבר שאלתי לחכמים ועדיין לא שמעתי ואיני יודע תשובה מספקת. פד אתא רבי שמעון כשבא רבי שמעון, אתא ושאל מלה כמלקדמין בא רבי יוסי ושאל הדבר ככתחילה, אמר ליה רבי שמעון, הא שאלתא דא אתאמרא הרי שאלה זו כבר

נאמרה תשובתה, כי מש"כ יהו"ה מסיני בא היינו כמה דאת אמר כמו שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן וכתוב אחר כך וירד ה' על הר סיני, ומסיני בא ואתגלי עלייהו ומהר מסיני בא הקב"ה ונגלה על ישראל, כלומר שיצא לקראתם כשבאו להתניב בתחתית ההר, כחתן היוצא לקבל פני כלה (מפשי"ט עט), ומש"כ ורחק (רף קצב ע"ב) משעיר למו היינו ממה דאמרו בני שעיר שאינם רוצים לקבל את התורה, מהאי אנהר לון לישראל מזה בעצמו האיר הקב"ה לישראל, ואוסיף עלייהו נהורא ותביבו סגיא והוסיף עליהם הארה וחביבות גדולה, אוף הכי כמו כן מש"כ הופיע מהר פארן, היינו הופיע ונהר לישראל מהר פארן, הופיע והאיר לישראל מהר פארן, דהיינו ממה דאמרו בני פארן דלא בעו לקבלא ממה שאמרו בני פארן שאינם רוצים לקבל את התורה, מהאי אוסיפו ישראל חביבו ונהירו יתיר כדקא יאות מזה עצמו הוסיפו ישראל לקבל מהקב"ה חביבות והארה יתירה כראוי.

לכינו מאמר הבא, נקדים מש"כ הרמ"ק (אור יהר כח יד סימן ו), כי מעת שצלו האבות ונעשו מרכבה אברהם לחסד יחמק לגבורה, אז נאחזו בזכותם ושמעאל מלך החסד, עשו מלך הגבורה, וכשאלו הם ובניהם לתרבות רעה ונשתמדו לעבודה זרה, והם תחת ממשלת רה"צ וס"מ, זה מימין וזה משמאל, עדיין היו עולים ושואלים חלקם וספעם משורשם שבקדושה, והיה להם מהלך ושזיל ונילוז נמשך מן הקדושה אל הקלופות, והוא ה"נהיכו" הנדכש בשמעתין, (עין גם זוהר יתרו סע.) וכשבא הקב"ה לכרך חלקו ונחלחו שהם בני ישראל מבין שאר האומות, וליתן להם את התורה, רצה לטהר כל הקדושה שלא יהיה לעשו וישמעאל שום חלק בה כלל ועיקר, ולכן בא לשעיר וצא לפארן כדי שהם מעמדם יפקידו את כל הקדושה שבהם, ויפתלחו לגמרי מעליהם, ומשאר השכינה הקדושה ונלוותיה על ישראל לבדם בקדושה.

וזה שאמר רבי שמעון ומה דשאלת על דא דמאן אתגלי עלייהו ומה ששאלת על ידי מי נגלה הקב"ה על בני שעיר ובני ישמעאל, רנא עלאה איהו הוא סוד עליון, ואתגלי מלה על ידך ויתגלה עתה סוד הזה על ידך, כי אורייתא נפקת מןא עלאה התורה יאלה ונתגלתה מסוד עליון שהוא היסוד לדבא, דרישא דמלכא סתימא המלוכש וחסוד כראש המלך, דהיינו דעת דז"א, פד משא לגבי דרועא שמאלא כשהגיעה הארת היסוד לדבא שהוא התורה לזרוע השמאל שהוא הגבורה דז"א, קמא קדשא בריה הוא בהווא דרועא, דמא בישא דהו מתרבי מתמן ראה הקב"ה בלוותה הזרוע דס רע ועבור שהיה מתרבה משם, ר"ל שראה שעשו לחוץ שם כסיגי הגבורות שבשמאל ויונק משם חיותו, והוא הגמנו צדס הרע שנתוך זרוע השמאל שהוא סוד הגבורה קדושה, ועשו על ידי וניקחו מסיגי הגבורות הוא מתגלגל ומתרכבה, אמר הקב"ה אצטריך לי לבררא וללבנא דרועא דא יש לי לכרך וללכח את זרוע הזו שלא תהיה שם לחימה לעשו, ואי לא ואס לא לכרך את זרוע זו, אז ימאיך הווא דמא בישא ויפגים בלא עשו ככה הרע שבו ודמיו הרעים ויפילו ויפגוס הכל, כי בכל עת שיראה, ועלה לטוול חלקו מהקדושה וזה פגם גדול, אבל אצטריך לבררא מהכא פל פגימו אנל לכרך מכחו כל פגם, לכן סיבז הקב"ה שהם בעצמם ירלו לתת לישראל כל חלקי קדושה שיש צדס, ולא רצה הקב"ה ללחוחם מן הקדושה שלא בצדס, כי אז היו מקטרגים תמיד על ישראל, לכן עשה הדבר בצדס כדמפרש ואזיל. (מ"ק ומס"מ ושע"י ומפשי"ט)

מה עבד מה עשה הקב"ה, קרא לסמאל שהוא שרו של עשו, ואתא קמיה ובה לפניו, ואמר ליה תבעי אורייתא דיילי ושאל ממנו האם תרצה לקבל את תורתך, אמר מה פתיב בה שאל מהקב"ה מה כתוב בה, אמר ליה השיב לו לא תרצח ואמר רבי שמעון דליג קדשא בריה הוא לאתא דאצטריך דלג הקב"ה על כל המצות ובה למקום הצריך, כי ידע הקב"ה שאת לא זו לא יוכלו לקיימו, כי כל ממשלתו הוא בכח החרב שברכו אביו, ועל חרבך תחיה, אמר הס"מ להקב"ה חס ושלום שאני אקבל את התורה הזאת, אורייתא דא דינך היא ודינך יתא התורה הזאת היא שלך, ושלך תחיה, לא בעינא אורייתא דא איני רוצה לקבל את התורה הזאת.

אתיב ואתחנן קמיה חזו הס"מ והתחנן לפני הקב"ה, אמר, מאריה דעלמא, אי אתי יתבה לי כל שלטנו דיילי אתעבר רבון העולם, אם אתה נותן לי את התורה הזאת, ואהיה מוכרח לקיים לא זו של לא תרצח, אז כל השלטון שלי תעבור ותבטל, דהא שלטנו דיילי על קטולא איהו כי כל ממשלתי היא על רציחה, מברכת אבי ועל חרבך תחיה, וקרבין לא יחון וגם מלחמות לא יהיו עוד, ועוד ושלטנו דיילי על כוכבא דמאדים כי ממשלתי היא על כוכב מאדים המורה על שפיכת דמים, אי הכי כלא אתבטל מעלמא אם כן כל זה יבטל מן העולם, מאריה דעלמא טול אורייתך רבון העולם קח לך את תורתך, ולא יתא חולקא ואחסנא לי בה ולא יהיה לי חלק ונחלה בה, אבל אי ניתא קמך אבל אם טוב לפניך, הא עמא בנוי דיעקב, לון אתחזי הרי יש לך העם של בני יעקב, להם ראוי לקבל את התורה, ואיהו חשיב דהא דלטורא אמר עלייהו והוא חשב שמלשינות אמר עליהם.

דא הוא וזהו שכתוב ורחק משעיר למו היינו משעיר ממש נפק נהורא לון לישראל ממש מן הס"מ שהוא שרו של עשו הנקרא שעיר יצא אור התורה לישראל כדמפרש ואזיל, אמר סמאל הוא חשב כך בלבו, ודאי אי בנוי דיעקב יקבלון דא בודאי אם בניו של יעקב יקבלו את התורה הזאת, יתעברון מעלמא ולא ישלטון לעלמין יבטלו מן העולם ולא ישלטו לעולם, כי בודאי לא יוכלו לקיים את כל מצות התורה.

אתיב ליה כמה זמנין חזו והשיב לו הקב"ה כמה פעמים, ואמר דא וחזר ואמר דבר זה שאי אפשר לו לקבל את התורה, ואמר ליה הקב"ה, אנת בוכרא ולך אתחזי הלא אתה הבכור ולך ראוי לקבל ולירש את התורה יותר מיעקב שהוא אח פשוט, אמר ליה הס"מ להקב"ה, יתא ליה בכירותא דיילי תחיה לו הבכורה שלי, ויתא אודבין ליה ונאנא אודיתיה והרי הבכורה נמכרה לו ואני מודה ומסכים על המכירה, אמר ליה הקב"ה, הואיל וליא בעית למחזי לך בה חולקא הואיל ולא רצית שיהיה לך חלק בתורה, אתעבר מנה בכלא תסתלק ממנה לגמרי אפילו מן השבע מצות כדלקמן, ולא יהיה לך שום חלק ואחיה בקדושה, אמר יאות אמר הס"מ טוב הדבר, ואני מסכים.

אמר ליה הקב"ה להס"מ, הואיל וכה תב לי עיטא איך אעביד דיקבלון לה בנוי דיעקב דאת אמר הואיל וכך תן לי עצה מה ואיך אעשה שבניו של יעקב יקבלו את התורה כמו שאתה אומר, אמר ליה הס"מ להקב"ה, מאריה דעלמא, אצטריך לשחדא לון רבון העולם צריכים לשחד אותם, באופן זה טול נהורא מנהירו דחילי שמיא קח הארה מהאורות של צבאות השמים, היינו קח את חלקי הקדושה שיש לכל שר משרי אומות העולם, והב עלייהו, ובדא יקבלון לה ותן אותה עליהם, ובהו יקבלו את התורה, ויתא דיילי יתא בקדמיתא והרי החלק שיש לי בקדושה, אני נותן להם בראשונה, וכן עשה אפשיט מניה נהירו דחפיא עליה הס"מ הפשיט ממנו אור הקדושה שהיה חופה ומכסה עליו, ויתבה ליה ונתן אותו להקב"ה, למינה לון לישראל כדי שיתן אותו לישראל, דהא הוא דכתיב זהו שכתוב ורחק משעיר למו היינו משעיר ממש מאורו ממש זרח ובא הקב"ה, ושעיר דא סמאל זהו הס"מ שהוא שרו של שעיר, דכתיב שנאמר בו ונשא השעיר עליו דהיינו הס"מ, ומש"כ זרח משעיר למו היינו לישראל כלומר ליתנו לישראל. (מ"ק ומפשי"ט)

כיון שביעור הקב"ה את אחיזת עשו והס"מ שהיה להם בקדושה, ואתעבר דמא בישא מדרועא שמאלא והעביר דם הרע שהוא סיגי הגבורות, מזרוע השמאל שהוא סוד הגבורה דקדושה, אהדר לדרועא ימינא חזר ובא הקב"ה לזרוע הימין שהוא סוד החסד, שבסיגים שבו היא אחיזת וניקת ישמעאל, קמא ביה אוף הכי ראה בה גם כן דם רע ועבור, דהיינו סיגי החסד, אמר הקב"ה, הכי נמי אצטריך לנקינא מדרעא בישא דרועא דא כמו כן צריך לנקות דם הרע את הזרוע הזאת, לכן קרא לרה"ב שהוא שרו של ישמעאל, אמר ליה שאל ממנו הקב"ה, תבעי את אורייתא דיילי האם אתה רוצה לקבל את התורה שלי, אמר ליה שאל רה"ב מהקב"ה, מה פתיב בה מה כתוב בתורה, דליג ליה דלג הקב"ה על כל המצות, ואמר לו לא תנאן כי ידע הקב"ה שלא יוכל לקיים לא זו, כי כל חיותו וממשלתו הוא מנאוף, אמר רה"ב, ווי אי ירתנא דא יחסין לי קדשא בריה הוא אי לי אם את הירושה הזאת ינחיל לי הקב"ה, ירותנא בישא דיתעבר בה פל שלטני שהיא ירושה רעה לי, כי על ידי זה יעבור ויתבטל כל ממשלתי העומדת על ניאוף, דהא ברכתא דמיא נטילנא, ברכתא דנוני ימא כי ברכת המים לקחתי, שהיא הברכה של דגת הים, דכתיב בברכת הדגים, פרו ורבו ומלאו את המים בימים, וכתוב ועוד כתוב שאמר הקב"ה לאברהם על ישמעאל והפריתי אותו והרבייתיו אותו שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול, וכתוב ועוד כתוב בישמעאל והוא יתיה פרא אדם והוא לשון פריה ורביה.

שארי לאתחננא קמי מאריה התחיל רה"ב להתחנן לפני רבונו, אמר ליה רה"ב להקב"ה, מארי דעלמא, תרין בנין נפקנא מאברהם רבונו של עולם, הרי שני בניו יצאנו מאברהם, הא בנוי דיעקב הרי יש לך בניו של יעקב, תב לון, ולון אתחזי תן להם התורה, ולהם היא ראויה, אמר ליה הקב"ה, לא

ראה שקליפות עשו וישמעאל יש להם אחיזה בימין ושמאל דהיינו בבחי' הידים הנותנות את התורה, וכדי לבטל אחיזתם, פנה לשר של עשו ולשר של ישמעאל וביקש מהם לקבל את התורה, והם סרבו כי התורה אוסרת להם את המדה רעה שכרוכים אחריה, ובעצמם ביקשו שיתן את התורה לישראל, ובוזה טרה אחיזתם, ונתן הקב"ה תורה לישראל/ש. נמצא שהתורה היא הפך כל המדות הרעות, ולכן כל השבעים אומות שיש בעולם מופקעות לגמרי ממנה/ש, והיא שייכת רק לעם ישראל, עד שאמרו/ש, גוי שלמד תורה חייב מיתה.

יְכַלְנָא, דַּאֲנָתְּ בּוֹכְרָא וְלָךְ אֲתַחְזִי איני יכול לתת את התורה לבניו של יצחק, כי אתה הבכור ולך ראוי לקבל את התורה, **שְׂאֲרֵי לְאֲתַחְנֵנָא קְמִיָּה** התחיל רה"ב להתחנן ולבקש מלפניו, **וְאָמַר** להקב"ה **מֵאַרְיָה דְעֵלְמָא, בְּכִירוּתָא דִּילֵי יְהָ דִּילֵיהּ** רבונו של עולם, הבכורה שלי תהיה שלו, **וְהָאֵי נְהוּרָא דַּאֲנָא יְרִיתָנָא עַל דָּא, טוֹל וְהֵב לֹן** ואור ההוא שאני ירשתי בשבילה, קח ממני ותן להם, **וְכֵן עֲבַד** וכך עשה הקב"ה, **הָדָא הוּא דְקְתִיב** זהו שכתוב **הוֹפִיעַ מֵהַר פְּאָרְן** הקב"ה האיר לישראל מן האורות שקבל מישמעאל בהר פארן. (ממ"ק ומפ"ק)

ושאל רבי שמעון **מַאי שְׁנָא בְּסַמָּא לְכַתִּיב וְזָרַח** מה השינוי שבס"מ כתוב לשון "זריחה", **וְזָרַח בְּכַתִּיב הוֹפִיעַ** וברה"ב כתוב לשון "הופעה", והשיב **אֱלָא נְטַל בְּהוּא נְהִירו דְאֶפְשִׁיט מִנִּיהּ סַמָּא ל** אלא לקח הקב"ה באור ההוא שהפשיט ממנו הס"מ, **חָרַב וְקִטּוּלָא לְקִטּוּלָא בְּדִינָא** את החרב והריגה להרוג בבית דין בדין תורה בפרסום, לכן כתיב וזרח שהוא כעין זריחת השמש שהיא בפרסום, **וְלְקִטּוּלָא בְּדִקָּא יָאוּת** ולהרוג כראוי במלחמת מצוה דכתיב לא תחיה כל נשמה, וגם במלחמת הרשות, **הָדָא הוּא דְכַתִּיב** זהו שכתוב **וְאֶשֶׁר חָרַב גְּאוּתְךָ** היינו **אָף עַל גַּב דְּלָא הוּא דִּילְךָ** אף על פי שהחרב לא היה שלך, כי עשו נתברך בחבר, אבל ניתן לך החרב להשתמש בה לצורך מצוה, **וְנָטַל בְּהוּא בְּרִכְתָּא דְאֶפְשִׁיט מִנִּיהּ רַח"ב**, **זְעִיר** ולקח הקב"ה מן הברכה שהיא שהפשיט ממנו רה"ב, הארה מועטת, **כְּמָאן דְּאֹפֶע זְעִיר מִבְּרִכְתָּא דְלַהוֹן** כמי שמופיע לו הארה מועטת מהברכה שלהם, **לְמַעַבַד פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה** כדי לקיים מצות פריה ורביה, כגון עונת תלמידי חכמים משבת לשבת שצריך להיות בהצנע ולקדש עצמו במותר לו, **בְּגִין כֵּן** ולכן כתוב **הוֹפִיעַ מֵהַר פְּאָרְן** כי הופיע מורה על הארה מועטת, **וְלָא כַתִּיב וְזָרַח** כי זריחה מורה על אור חזק בפרסום.

פִּיּוֹן דְנָטַל מִתַּנּוּן אֲלֵין לְיִשְׂרָאֵל כיון שלקח הקב"ה מתנות האלו לישראל, **מֵאִינּוֹן רַבְרַבִּין שְׁלִטְנִין** מאותם השרים הגדולים המושלים של עשו וישמעאל, שהם השורש של כל השבעים שרי האומות, **אֲתָא וְקָרָא לְהוּ לְכָל (דף קצג ע"א) רַבּוֹת קִדְשׁ דְּמִמֶּנּוּן עַל שְׂאֵר עַמִּין** בא הקב"ה וקרא לכל רבבות קדש שהם שבעים שרי מעלה הממונים על שאר שבעים עמים, ושאל מכולם אם רוצים לקבל את התורה, **וְאֲתִיבּוּ לֵיהּ אוֹף הֲכִי** והשיבו לו גם כן כמו שרי עשו וישמעאל שאינם רוצים לקבל את התורה, ועוד יתנו את הארות הקדושות שלהם לישראל כדי שהם יקבלו את התורה, **וְיִמְכְּלוּהוּ קַבִּיל וְנָטַל מִתַּנּוּן לְמִיָּהב לֹן לְיִשְׂרָאֵל** ומכל שרי האומות קיבל הקב"ה ולקח מתנות לתת להם לישראל, כלומר שכולם הפשיטו מעליהם את כל חלקי הקדושה שהיו להם ונתנו אותם לישראל, ועל ידי אלו המתנות משתמשים ישראל בעניני הגשמיות לעבודת הש"ת, כענין שדרשו חז"ל (מס' נדרים דף נ"ג ע"ב) **בְּכָל לַבָּב, בְּשֵׁנֵי יִצְרָיִךְ בִּיצֵר טוֹב וּבִיצֵר רַע.** (ממ"ק ומפ"ק)

כתב הרמ"ק (אור יקר כרך יד סימן ו) וז"ל **בְּקִיטָה, פְּעוּלוֹת הַעוֹלָם הַגְּשִׁמִּי הַזֶּה מוֹשָׁךְ לְמַטָּה וּמוֹנֵעַ לְהַתְקַדֵּשׁ, כִּי הֵיא חֲלָק הַחַיּוֹנוֹת וְהַיָּרֵעַ, וְהֵיא רְאוּי שְׁפִעוּלוֹת הַיָּרֵעַ הַרַע וְהֵיא טוֹלָס אֲסוּרוֹת לְשַׁרְאֵל, רַק שְׁהַקְבָּה נִטַל מִתַּנּוּת אֵלֶּה מֵהַשְׂמִים שְׁהֵם פְּעוּלוֹת הַיָּרֵעַ הַרַע הַמּוֹחֲמוֹת זַיְהוּ יְטוֹלִים לְעַפְזוֹת לְגַם שְׂמִים בְּשִׁבִיל קִיוֹם הַעוֹלָם, כְּעֵין הַחֲרֵב לְהַרְגוֹ הַמְּחֻוּב הַרִיגָה, וְהַגִּילּוּף דְל הַמּוֹחֵר שָׂנֵי, דְהֵינּוּ הַזּוּג בְּאֶשְׁתוֹ לְעַשׂוֹתוֹ לְגַם שְׂמִים, וְלַקַּח מֵהַשְׂמִים הַאֲזֵר הַכּוֹסֶסָה עֲלֵיהֶם בְּפְעוּלוֹת הֵם לְקוֹדֶשׁ וְלְטוֹבָה, וְהֵיא אִזוּ שְׁקִיבּוֹת אֵת הַתּוֹרָה, הַזּוּג בְּקוֹדֶשׁ וּבְטַהֲרָה, כְּעֵין אֵלֶּם הַרְאֵשׁוֹן קוֹדֶם הַחֲטָא בְּלֵי שׁוֹס תְּאוּה מֵאֵל הַיָּרֵעַ הַרַע, זֶה נִקְרָא "מִתַּנּוּת בְּאֵסֵר", וְאִילוּ יָדְעוּ הַשְׂמִים כִּי אֲפַסֵּר לְקִיוֹם הַמַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי דְל הַמּוֹחֵר בְּתוֹרָה, הֵיא מוֹדִים בְּתוֹרָה, אֵלֶּם שְׁהוּא כְּעֵין סַס הַמַּעֲשֶׂה (הַמְּבוֹאֵר לְקַמּוֹ) שְׁתַּנּוּ הַרְפָּא בְּפִי הַלְלוּחִית לְחַק אֵת הַעֲבָדִים שְׁהֵם הַשְׂמִים שְׁלָא יִחַפְּזוּ בְּתוֹרָה, וְאֵחָד חֲטָא הַעֲבָל חֲזוּ לְסוֹרֶם וְנִיטַל מֵהֶם הַמְדָה הַזֶּה לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּזַרְכֵי הַגּוֹף רַק לְגַם שְׂמִים בְּלֵי שׁוֹס תְּאוּה וְחַמְלָה מֵאֵל הַיָּרֵעַ, אֲבָל כְּעֵין לִימוּד הַתּוֹרָה בְּטַהֲרָה שְׁאֵר כָּל יְמֵי הַיּוֹת יִשְׁרָאֵל בְּמַדְבָּר. עַבְדֵּי הַרְמִ"ק וְהַזְכִּיר עַם בְּיָאוּר הַמְּתוּק מְדַבֵּר.**

שִׁי שְׂמַעְתִּי מִהַרְצִי"ח ששואלים כיון שכל אומה היה לה נסיון על קבלת התורה איזה נסיון היה לישראל ואמר שישראל לא קונה חתול בשק וזה שהסכימו לסלק השכל ולקבלה זה הנסיון שעמדו בו ישראל. וצ"ע יותר נ"ל שבאמת לישראל לא היה נסיון כלל כי התורה היא חלק מהם והם משרשים בה, ומצד נשמתם כולו רק טוב. ועיין לקמן בביאור הגמ' ביצה כה: שהניסיון של ישראל היה להפך שלא להרוס מתוך רוב עזות דקדושה ולכן קבלו תורה כדי להתיש את העזות דקדושה שלהם.

י' ראיתי מקשים (בשם הקדמת הנתיבות אבל לא מצאתי שם) כיון שרק ישראל הסכימו לקבל את התורה מדוע נוסח ברכת התורה אשר בחר בנו מכל האומות, הרי הקב"ה לא בחר בין כמה אפשרויות שהרי כל הע' אומות סרבו לקבלה ורק ישראל הסכימו. וביאר שיש בתורה ג' חלקים, פשט התורה דהיינו הוראה למעשה, ויש לימוד התורה כמצוה לעצמה, ויש מה שמסר לנו את התורה לדרוש אותה לפי שכלנו. נראה כוונתו למבואר ב"מ פו: שכשהיתה מחלוקת במתיבתא של מעלה על ספק קדמה בהרת לשיער או שיער לבהרת הוצרכו לפסק של רבה בר נחמני שיכריע כיון שהוא חי בעולם הזה. ולפ"ז התירוץ שהפשט הציע לגויים וכמו שז' מצוות הם מחוייבים רק לימוד ההוראה למעשה. אבל שתי בחי' הנותרות אותן בחר ה' ליתן לנו. וכעין זה ראיתי מתרצים מה בקשו המלאכים "תנה הודך על השמים" (תהלים ח) הרי הפשט לא שייך להם אלא שבקשו את שתי המעלות האחרות. אבל צ"ע לכאורה לשון "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" הם שני עניינים, שהרי תחילה בחר בנו בדור הפלגה כשבחר באברהם ושוב בחר בנו בירידת ע' נפש בית יעקב למצרים, ואילו את התורה נתן לנו מאתיים ועשר שנים אח"כ.

ראיתי מקשים כיון שידע שהם מופקעים מקבלת התורה מדוע הציע להם הרי יש בזה איסור הונאה כמבואר בחולין צד. דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים. ופרש"י - משום דגונב דעתו - דעובד כוכבים כסבור שישראל זה אוהבו מאד שתקנה וטרח בה ליטול גידה עד שנראית לעצמו ואח"כ נתנה לו והוא לא נטלו ונמצא מחזיק לו טובה חנם: **ואולי יתרוץ עפי"ז ע"ז דף ב. שלעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה (ומניחו) בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים וכו'. ומדוע הם באים הרי יודעים שהם מופקעים מקיומה, אלא באים לבקש שכר על קיום העולם שישראל נהנו ממנו. והקב"ה משיב שכיון שכווננו לעצמם ולא לישראל לא נחשבים שותפים ללימוד בה. נמצא שאם בתחילה היו טוענים מה שטענו בסוף דהיינו שאמנם נמנע מאיתנו לקבל את התורה אבל אנו רוצים להיות תמכי אורייתא, כנראה שהקב"ה היה מסכים שהרי אם אחרי מעשה הסכים ליתן לה שכר אם היו עושים בשביל ישראל, כל שכן לפני מעשה. נמצא שכשהציע להם היה איזה צד שיקבלו עכ"פ כתמכי אורייתא לכן לא נחשב הונאה.**

בגמ' ע"ז ב: מבואר ששאלת האומות היתה הרי גם ישראל ואע"פ שקבלוהו בנעשה ונשמע, אבל בשעת מעשה הוצרך לכפות עליהם הר כגיגית כדי שיקבלוהו. א"כ מדוע לא כפית גם עלינו הר כגיגית. והשיב להם הרי אפילו ז' מצוות שנתתי לכם לא קיימתם. וצ"ע הרי על זה דנים מדוע את ישראל הכריח להסכים לקבל תורה, ואילו את הגויים נתן להם בלא הסכמתם. נראה לומר שכל המעשה שאנו מדברים עליו היה אחרי שקרבו להר סיני ופסקה זוהמת הנחש מישראל (כמבואר שם בפסוקים ה' מסיני בא) ומה שאמרו נעשה ונשמע הוא התלהבות מצד נשמותיהן שבאמת רוצים רק קרבת אלוקים, אבל כשהגיע הנסיון למעשה חזרו בהם מצד תערובת רע שנשאר בהם קצת עדיין בבחי' טומאה טמונה, כמו התגלה בחטא העגל. לכן כפה עליהם הר כגיגית כי באמת הם רוצים לקבל רק היצר מפריע וכמבואר

ונשמות ישראל עלו במחשבה תחילה קודם שנברא העולם והן משרשות בתורה/טו, ס' רבוא אותיותיה כמספר נשמות ישראל/טז. ומצד שרשם מופקעים ישראל מעבירה לגמרי, ורק בחטא אדה"ר נעשה תערובת, שיש אפשרות שישראל יחטא, אבל זה לא מצד עצמו אלא ניצוץ רע של גוי שנתערב בו, וכן להפך איזה מדה טובה שנמצאת בגוי/טזא היא ניצוץ קדוש שנתערב אצלם.

וכל מי מישראל שיש בו מדות רעות, הפירוש שהוא נכנע תחת אותם העכו"ם שהם כרוכים ומקושרים לאותן המדות רעות [טז]. כי כאמור נשמת ישראל לא שייך לה כלל שום מדה רעה ולא

ברמב"ם בעניין גט מעושה שמכים אותו עד שיאמר רוצה אני ולא נחשב גט מאונס. אבל אצל הגויים לא פסקה הזוהמה ואם מתחילה לא רצו קל וחומר שבשעת מעשה לא ירצו לקבל.

ועיין מורה"א ביצה בה: שטעם שעל ישראל כפה הר כגיגית כי הם עזין שבאומות, וצריכים את התורה להתיש את העזות. דאמרינן לא הביישן למד. ובודאי שאין הכוונה לעזות פנים שהיא מדה רעה של גויים, אלא לעזות דקדושה שדייקא כיון שנשמת ישראל בוערת להקב"ה הם מצד טבעם רוצים להרוס וצאת ממחיצתם להשיג יותר ממגדרתם והתקרבו יותר המידה ולכן התורה תיהיה להם לטובה אבל הגויים שלא בוערים כלל לה' התורה לא תועיל להם, כי אפילו אם יקיימוה יהיה מתוך הכרח או כמצוות אנשים ולא שבוער להם קרבת ה'. **ועדיין צ"ע** א"כ מאי כי לא הביישן למד דמשמע שהגויים אין בהם עזות לכן הם לא יכולים לקבל תורה כי לא הביישן למד, והרי בושה היא מדת ישראל כמבואר ביבמות עט אבל נראה פשוט שאין הכוונה לביישן כפשוטו אלא שגוי כיון שנשמתו לא בוערת להקב"ה גם ילמד את התורה בלא מאמץ להבין, ויהיה דומה כמו מי שמתבייש לשאול ולברר.

טז סנהדרין דף נט. – ואמר רבי יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם וליחשבה גבי שבע מצות מאן דאמר מורשה מיגול קא גזיל לה מאן דאמר מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה מיתבי היה רבי מאיר אומר מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול התם בשבע מצות דידיה:

טז שער הגלגולים הקדמה יז – דע, כי כללות כל הנשמות הם ס' רבוא ולא יותר. והנה התורה היא שרש נשמות ישראל, כי ממנה חוצבו, ובה נשרשו. ולכן יש בתורה ס' רבוא פירושים, וכלם כפי הפשט. וס' רבוא ברמו. וס' רבוא בדרש. וס' רבוא בסוד. ונמצא, כי מכל פי' מן הס' רבוא פירושים, ממנו נתהווה נשמה אחת של ישראל, ולעתיד לבא כל אחד ואחד מישראל, ישיג לדעת כל התורה כפי אותו הפירוש המכוון עם שרש נשמתו, אשר ע"י הפרוש ההוא נברא ונתהווה כנוכר. וכן בג"ע אחר פטירת האדם, ישיג כל זה. וכן בכל לילה כאשר האדם ישן, ומפקיד נשמתו ויוצאה ועולה למעלה, הנה מי שזוכה לעלות למעלה, מלמדים לו שם אותו הפירוש, שבו תלוי שרש נשמתו. ואמנם הכל כפי מעשיו ביום ההוא, כך באותה הלילה ילמדוהו, פסוק אחד, או פרשה פלונית, כי אז מאיר בו יותר פסוק ההוא משאר הימים. ובליילה האחרת יאיר בנשמתו פסוק אחר, כפי מעשיו של אותו היום, וכלם ע"ד הפי' ההוא אשר תלוי בו שרש נשמתו כנוכר.

טז מובא בתורה יד אות ג' – התורה הם ששים רבוא אותיות, כנגד ששים רבוא נשמות, ויש לכל הנשמות שרש למעלה במחשבה דקדושה בריף הוא, פי' ישראל עלו במחשבה תחלה' (פראשית רבה א).

ועיין שיחות הר"ן צא. כל אחד מישראל יש לו אות בתורה, כי ששים רבוא אותיות התורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל (קצג). וכשיש חסרון באחד מישראל נמצא שיש חסרון בתורה ששם שרש נשמות ישראל כנ"ל. ועל כן בודאי אי אפשר לאהב את התורה בשלמות. אבל כשיזהר מלדבר על שום ישראל ולבלי למצא שום חסרון בשום ישראלי נמצא שאין בהתורה שום חסרון ומום אזי בודאי יאהב את התורה מאד. ואזי יתמיד בלמוד התורה מגדל האהבה כנוכר לעיל:

ולק"ה סעודה ה' י', ברכת הפרות ה' כ', הודאה ה' יב יג, כבוד אב ואם ג' א ג, פריה ורביה ואישות ה' ד' כה, שכנים ב' ג', חובל בחברו ב'. **ועיין ערבי נחל** בהעלותך – והנה נקדים עוד, שיש חקירה אחת גדולה, מדוע יש בני אדם אשר במקום הוולד עומדים כל ימי חייהם והקב"ה מומין להם פרנסתם במקומם, ויש בני אדם אשר אין יכולים להתפרנס כלל במקומם ומוכרחים ליסע למרחקים מעבר לימים באניות להביא טרף ביתם, וקשה מדוע יהיה כך ולמה במקום הבראם אין פרנסתם מוזמן. והתירוץ בחקירה זו הוא דבר נפלא, כי התורה היא ציור העולם (ב"ר א' ד') וכל מדות אשר התורה נדרשת בהם גם העולם מתנהג בהם, ובהיות כל הנשמות אצולות מאותיות התורה, ויש מקראות הנדרשים לפני פניו שעומדים במקום זה ואינם ענין כלל לשם רק לפרשה אחרת, לכן הנשמה האצולה מאות אחת שבאותו הפסוק, אין פרנסתו מוזמן רק ממרחקים, משא"כ מי שנשמתו נאצל ממקרא הכתוב במקומו, פרנסתו מוזמנת לו גם כן במקומו. נמצא מחקירה זו מוכח כמאן דאמר דמקרא נדרש לפני פניו:

ור' צדוק הכהן צדקת הצדיק אות רלא.

טז עיין שערי הלשם חלק ב – סימן ו – ישראל, אוד"ע, ע"ר – אות ז' – אמנם מה שיש להעיר ממה שאנו רואין שיש גם באו"ה פלחי כוכביא כמה תכונות טובות ג"כ והרי אנו אומרים שהם כולם מהרע הגמור שהוא היפך הטוב לגמרי וא"כ איך אפשר שימצא בהם איזה מדה טובה אך לכאורה נראה פשוט שהוא ע"י התערבות כי ע"י שבסיבת החטא נתלבש הרע עם זוהמת הנחש באדם וחיה ויוצאים כל או"ה ג"כ רק מאדם ותולדותיו והרי נתערבו בו עם שורש נשמת ישראל שבו יחד ונתערב הרע בהטוב והטוב בהרע וע"ז נמצא כמה תכונות ומדות טובות באו"ה פ"כ ג"כ וכן כמה תכונות ומדות רעות בישראל ג"כ. אמנם נודע הוא שכל ענין אשר סיבתו הוא התערבות הוא אינו בעצם אלא רק במקרה כי הרי הוא מתחדש ונעשה בו רק ע"י שנעשה מורכב מזולתו וא"כ נמצא שכל התכונות טובות הנמצא באו"ה פ"כ הוא רק במקרה כי העצם שלהם הוא רע לגמרי. ובישראל הוא להיפך שכל התכונות רעות הנמצא לפעמים בהם ג"כ הוא רק במקרה אבל העצם שלהם הוא טוב גמור כי הרי כל שורשם הוא רק בקודש לבד וכמ"ש ישעיה נ"א הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם וע' בזה"ק חיי שרה קכ"ב ב' ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה כו' ע"ש: (ספר הדעה ח"ב דרוש ד' ענף ד')

²² עיין שיחות הר"ן סימן עז

צדקת הצדיק – אות רמד – ולכן אמרו (ברכות נ"ה ע"ב) שכל ימיו של דוד לא ראה הלום טוב כי הגם שהרגו ליצר רע באמת מכל מקום לא נתנקה לגמרי בימיו והוא כמו שאמרו ז"ל (שבת ל'). בחיין איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע. וההודעה הוא כאשר הוא הבירור גמור שיה נקי לגמרי. וזה לא היה בימיו עדיין כי הבירור גמור הוא על ידי בנין הבית שהוא שלימות הנפש שהוא כח הפעולה שבאדם לגמרי למצוא מקום לה' שממנה אורה יוצא לעולם (ירושלמי פרק ד' דברכות הלכה ה') ובו קבוע קדושת השם יתברך לא יזוז אפילו רגע אחד. ובודאי מי שבנה ומצא מקום קבוע זה לקדושת השם יתברך בודאי נמצא זה קודם בקרב לבו קביעות גמור לקדושת השם יתברך שלא יזוז. וכשזכה ללבו חלל בקרבו אז החל רוח ה' לפעמו לבקש בבנין הבית עד שאמרו לו מפי ה' (דברי הימים – א כ"ב

תאוה רעה ולא שום חטא/ט"ז, אלא רק בגלל חטא אדם הראשון שנתערב רע בטוב, ע"ז ניתן אפשרות שישראל יתדבק בו איזה בגד צואה/ט"ז של מדה רעה או תאוה של הגויים, ומה שהוא נכנע תחתיה זה כמו שנכנע תחת אותה אומה. וע"ז היא יונקת כוחה מישראל, כי כל השפע שלהם עובר דרך ישראל, כנ"ל בשערי קדושה שאוצר נשמת ישראל דבוק בו ית' ועליהם אוצר נשמת המלאכים ורק אח"כ עליהם אוצר נשמות הגויים, ועל כן גם להפך כשישראל מכניע מידה רעה שבו הוא מחליש יניקת הגויים ונחלש כוחם/ט"ז.

וזוהו שאמרו חז"ל במשנה (אבות פרק ג') (ט"ז) כל הפורק ממנו עול תורה דהיינו שמסיר שיעבוד לימוד התורה ממנו, כיון שנמשך אחר הבלי עוה"ז ותאוותיו הרעות, אזי נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו שיעבוד בגשמיות, דהיינו שנעשה משועבד לתאוותיו שזוהו בחי' עול מלכות דהיינו עול תאוותיהם של שבעים מלכויות הגויים שמכבידה עליו כי נדמה לו שאין לו חיות בלעדית, וכאילו היא מלכות המשעבדת אותו תחתיה. וגם דרך ארציות, דהיינו המדות רעות של העכו"ם שזוהו בחי' עול דרך ארץ כגון מדת מלבין פני חבירו ומדת עזות וקנאה אנוכיות וגאוה וכו' מלבישות אותו עד שמרגיש

(ח) לא תבנה וגו' כי דמים רבים וגו': **פירוש כל מלחמותיו היה בניצוח היצר כפי מה שניצח ליצר כך ניצח לאומות שהכל אחד.** וזהו במדת אתכפיא וזהו אי אפשר להיות קביעות גמור עדיין. הגם שזכה לאכפיה לגמרי בהריגה מכל מקום הרי אמרו ז"ל (יומא ס"ט ע"ב) דהריגת דיצר דתאוה אי אפשר להרוג דצריך לקיים עולם ובמדרש הנעלם (תולדות קל"ח). איתא דצריך לחמידו דאורייתא. אבל בימי שלמה המלך ע"ה שלום יהיה לי כטעם או אהפוך אל עמים וגו' (צפניה ג' ט') לאהפכא רע לטוב שזהו כל עסק שלמה המלך ע"ה כל ימיו בענין נשים נכריות וכמו שנתבאר במקום אחר. ולפי שהבנים תעלומות לב דאב כמו ששמעתי זה לכן היה או כשנבנה בית המקדש הודעה על נקיון לב דוד המלך ע"ה גם כן כמו שאמרו ז"ל (שבת שם). ונקרא חנוכת הבית לדוד כי באמת הוא מצא אותו המקום בסוף ימיו כשנצטנן דמו אז מפני מלאך המות כמו שאמרו ז"ל (סדר אליהו רבה פרק ז' הובא רש"י ריש מלכים – א) שהוא סילוק היצר מכל.

ט"ז עיין תורה ז' תנינא אות ג' – בי מי שידע קדשת ישראל מאין הם לקוחים, יודע רחמינות ודקות של ישראל הוא יודע, שישאל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עוון שיהיה להם כלל כלל לא, לפי גדל קדשתם משרשם וגדל דקותם ורחמינותם. ועל כן כל היסורים שבעולם אינם נחשבים למשאווי כנגד המשאווי הכבד של עוונות, חס ושלום, רחמינותם ודקותם. ואפילו כשיש לאדם יסורים, אם אין בהם עוונות, אינם נחשבים ליסורים כלל. וזהו בחינת (שבת נ"ה): 'אין יסורין בלא עון'. שמשאין בהם עוון, אינם יסורים כלל, כי עקר היסורים הם רק בשנופלים בעוונות, חס ושלום, וזהו עקר הרחמינות, לרחם על ישראל עם קדוש, להוציאם מהמשאווי הכבד של עוונות. ועל כן משה רבנו, עליו השלום, בכל עת שגפלו ישראל באיזה עוון, היה מוסר נפשו עליהם והתפלל בעדם, כגון במרגלים וכיוצא. כי ידע, שלפי קדשת ישראל ודקותם הם רחוקים מעוון ואי אפשר להם לשא כלל המשאווי הכבד של עוון כנ"ל: ובאמת, מהיכן באים לעוונות, חס ושלום, הוא רק על ידי שאין לו דעת, כי אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות' (סוטה ג), וזהו הרחמינות הגדול מן הכל, שצריך לרחם עליו להכניס בו דעת, בבחינת (תהלים מ"א): 'אשרי משכיל אל דל'

ט"ח כמבואר בתורה יד אות ה' – והתנוצצות שהנשמות מתנוצצין ומאירין ומעוררין את הפושעי ישראל בתשובה ומולדין נשמות גרים זה מכנה בשם פלגא, כי עדין רחוקים מהקדשה מאד ויכול להיות להם מניעות רבות, וצריך להם יגיעות רבות כדי להפשיט מהם הבגדים צואים שהלבישו, כמו שפתיב (וכריה ג): 'הסירו הבגדים הצואים', כי אלו הבגדים הצואים הם מונעים אותם מלהחזיר לקדוש ברוך הוא, והם מפסיקים כמו נהר הפפטיק, שאי אפשר להלך דרך אותו הנהר, וצריך להשליך הבגדים הצואים:

ט"ט ערבי נחל לרבי דוד שלמה איבשיץ פרשת לך לך דרוש ג' – הענין כך הוא, כי מעת חטא אדם הראשון נתערב טוב ברע. ואמנם, בישראל הטוב הוא רובו ככולו, והרע בטל במיעוט, ובעכו"ם להיפך. נמצא אף שישראל הם שורש מדות הטובות לא ימלט שימצא באיש הישראלי ג"כ מעט מכח המדות הרעות ע"י העירוב טוב ורע, ואף על פי כן אין זה מעכב ההשגחה כיון שהרע בטל ואינו ניכר כלל. ולכן, עכו"ם המה קשורין בישראל ומקבלין חיות מהם מאותן מדות רעות אשר מעורב בישראל. ואין כל אומה מהעו"ג טומאתה שוה, כי יש אומה שחיותה ממדה רעה זו, ויש מזו, כמו מרציחה וניאוף וכדומה כידוע, ומקבלת כל אחת חיותה דרך ישראל ע"י מעט אותה מדה רעה שיש בישראל. ודבר זה תלוי בישראל שאם המה ממעטין המדות רעות והעבירות מביניהם, תתמעט כחות העכו"ם כי נשאר חיותם מעט, ואם ח"ו יש ביניהם מדות רעות הרבה, נתרבה כח העכו"ם עד שמשתעבדין בישראל באופן שחיות העו"ג ביד ישראל, ובעבור זה פעמים משועבדים ישראל לאומה זו ולפעמים לאחרת, כי כפי אותה העבירה ומדה רעה שנתרבה בישראל תתרבה כח אותה אומה אשר חיותם מאותה מדה רעה, ואותה אומה תשתעבד בישראל. ובגאולה העתידה שאנו מצפים אין הדבר תלוי אלא בתשובה. ור"ל, שיבערו ישראל מהם כל מדות רעות באופן שיכלו רעות העכו"ם ואז יפלו כל העובדי כוכבים לפנינו וינתקו כאשר ינתק פתיל הנעורת בהריחו אש: ומכ"ז יובן, שאם ישראל מבערין מביניהם איזה מדה רעה, וכאמרם ז"ל (עבודה זרה מ"ה ע"ב) העוקר עבודת גלילים צריך לשרש אחריה, כי כל מדה רעה נקרא ע"ג, וכשארז"ל (שבת ק"ה ע"ב) איזהו אל זר שיש בגופו של אדם זה יצר הרע. וצריך לשרש אחרי מדה רעה ההיא לעקרה מכל וכל מלבד, ואזי אם כל ישראל יעשו ככה אזי תתמעט האומה אשר חיותה מאותה מדה רעה ותכלה לגמרי. ואם ישתיר מהמדה ההיא בישראל מעט או רב אזי כערבם יהיה רבוי האומה ההיא או מיעוטה, כי כפי ערך שהכניעו מדה רעה זו ביניהם כך יש ביניהם כח להכניע ולרדוף אחר אומה ההיא. אכן, אם מבערין ביניהם מדה רעה ההיא ולא עד תכליתה לסבת חסרון ידיעה, דהיינו שבאמת הם מחפשיין לשרש אחריה ועדיין לא השיגו הדבר ההוא עד תכליתו, אזי יש כח בקצת האומה ההיא להסתר מפני ישראל שלא יבערו, והבן:

ט"ז אבות פרק ג (ה) רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ:

תפארת ישראל – (ל) כל המקבל עליו עול תורה – מיירי אף כשפטור מדינא, מדאנוס בעול מלכות לעבוד אדונו, או בעול ד"א לפרנס בני ביתו: (לא) מעבירין ממנו וכו' ועול דרך ארץ – מדעביד שלא כדרך הטבע ומסר נפשיה אמצוה, מתעביד ליה ניסא שלא כדרך הטבע (כתענית ד"ב א'): (לב) וכל הפורק ממנו עול תורה – שאינו טרוד בכל הנ"ל וא"כ מוטל עליו עול תורה, והוא פורקו: (לג) נותנין עליו וכו' ועול דרך ארץ – עד שאפילו שבשירצה ללמוד לא יהיה לו פנאי, כעבד ששופך לו רבו קיתון על פניו ואומר אי אפשרי בשמושך (כסוכה כ"ח ב'), מיהו בשאינו נותן על עצמו עול תורה ואינו פורקו, רק שכשיש לו פנאי ללמוד, אז לומד, משלמין לו מדה כנגד מדה שלא בטלה (כסוטה ד"ח ב'), ואין פורקין ואין נותנין עליו שאר מיני עול, רק כדרך הטבע:

שאין לו אפשרות כלל להתגבר עליהן, ואזי כשהוא משועבד לתאוות ומדות רעות של הגויים כבר אין לו פנאי כלל לעסוק בתורה.

כי ע"י שפרק ממנו עול תורה שהיא בחי' ע' אנפין נהירין, דהיינו שע"י העיון בתורה זוכה שאמת מציאותו ית' תאיר לו דעת ושמח בחלקו, אבל כשפרק עול התורה לא מאירה לו האמת **ע"ז מתגברין עליו בחי' ע' אנפין חשוכין**, כי העדר האור הוא חושך, שהוא הרגשת חסרון תמידי ועצבות ודאגה, שהם השיעבוד והמדות רעות של העכו"ם, שזהו בחי' עול מלכות ועול דרך ארץ כנ"ל. נראה שרבנו מחדש כאן שהתורה היא פנים מאירות מאור הפנים העליון, ועל כן לא רק שאוסרת להמשך אחר התאוות רעות, כנ"ל שעל כן לא הסכימו האומות לקבל את התורה, אלא יש כח בתורה גם לבטל מישראל את התאוות רעות שדבקו בהם, ע"י ההסתפקות ושמחה שממלאת אותו חכמת התורה, וזה כוונת המשך המשנה הנ"ל באבות אבל כל המקבל עליו עול תורה לעיין בה עד שמבין/פ"ו כל סוגיה היטב ולומד לשמה על מנת לקיים/פ"ו לעשות רצונו ית', מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו מי שלומד בעיון, שדווקא זה הנקרא קבלת עול תורה שמעיין ומבין חכמות התורה, שזהו בחי' אנפין נהירין, בחי' (קהלת ח/ו) חכמת אדם תאיר פניו, דהיינו שחכמת התורה/פ"ו מאירה את פניו דהיינו את דרכיו/פ"ו, להיות תמיד פונה להמליך את הקב"ה, ומאירה פניו בשמחה והסתפקות, ע"ז מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי נתבטל ממנו השיעבוד והתאוות והמדות רעות שלהם, דהיינו שע"י אור הפנים שבתורה היא בעצמה מבטלת ממנו את עול תאוות המלכויות ואת דרך הארציות הגסה שלהם של מדות רעות שהם בחי' אנפין חשוכין, ע"י שקיבל עליו עול תורה שהיא בחי' אנפין נהירין כנ"ל.

עתה יבאר רבנו מדוע דווקא לימוד תורה בעיון הוא המבטל את התאוות רעות

כי כל מה שאדם משיג חכמת התורה בשכלו הוא בחי' אנפין נהירין. ומה שאינו משיג הוא בחי' אנפין חשוכין. הביאור נ"ל כי התורה היא תורת אמת ומדת "ואמת" היא אור פני ה' כמבואר בכוונות שיג' מדות של רחמים/פ"ו הן כנגד יג' תיקוני הזקן של אריך אנפין, ומדת "ואמת" היא המדה השביעית היא כנגד תריץ תפוחין הפנויים משיער תחת עיניו, וזה נקרא פני ה', ומשם מאיר אור הפנים, אור אמת דהיינו חכמת התורה שהיא אמת חותמו של הקב"ה. וזה הנקרא אנפין נהירין דהיינו פנים מאירות של ה' (כי אור הפנים של ז"א הוא ע"י הסתכלות פני אריך בפניו) שזוכים להם ע"י לימוד התורה בעיון, וע"כ כשזוכה לעיין בתורה עד שמשיג חכמות התורה, זוכה להסתפקות ומילוי כל החסרונות ושמח בחלקו, שאזי הוא בבחי' אנפין נהירין, אז נכנעין המדות והתאוות/פ"ו של העכו"ם שנאחזין בבחי' אנפין חשוכין כנ"ל כי הן שקר, ואין קיום לשקר, כשמאירה האמת באור גדול, ע"י לימוד התורה בעיון :

^{פ"ו} דלא כהרמב"ם בפירוש המשנה (והביאו התו"ט שם) שפירש עול תורה - התמדת הקריאה.

^{פ"ו} כך נראה לי עפ"י הנ"ל שמדמה את לימוד התורה למתן תורה ולכוונות הקידוש, שהתורה היא חכמה ובינה שמקבלת המלכות ע"י הידים דייקא, דמשמע לימוד המביא לידי מעשה דייקא.

^ז קהלת פרק ח א) מי פהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ישנא:

רש"י א) מי כהחכם - מי בעולם חשוב כאדם חכם. ומי יודע פשר דבר - פשרון של דבר, כמו שמצינו בדניאל מתוך חכמתו שהיה חכם ביראת שמים נתגלו לו רזי פשרין, מי כמשה עושה פשרים בין ישראל לאביהם שבשמים. ועוז פניו ישונא - משאר הבריות עד (שמות לד) כי יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו:

^{כ"א} ראה תורה לה אות ה' - ויש כמה בחינות באור הפנים, כי יש מקבלים השכל מאור הפנים של התורה, כי שבעים פנים לתורה. ויש מקבלים מאור פני הצדיקים, כשהצדיק מסביר לו פנים (ה). אזי מקבל שכל חדש, ונשמה חדשה. כי עקר השכל מאור הפנים, כמו שכתוב (קהלת ח'): "חכמת אדם תאיר פניו":

^{כ"ב} ראה תורה א' - פי איש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל, של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר, להתקרב להשם יתברך על ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו, כמו שכתוב (קהלת ח'): "חכמת אדם תאיר פניו":

^{כ"ג} שמות פרק לד פסוק ו' - ידוד ידוד אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת: (ז) נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחסא ונקמה....

שער הכוונות - דרושי ויעבור דרוש ג - בביאור התיבות די"ג מדות שהם אל רחום וחנון כו' וגם סדרן ומקומן בדיקנא דא"א עצמה והנה א"ל הוא מדה א', רחום מדה ב', וחנון מדה ג', ארך מדה ד', אפים מדה ה', והטעם הוא לפי שארך אפים נזכר בלשון רבים שלא אמר ארך אף, והורה בזה על חיבור שני מדות ביחד. ורב חסד מדה ששית. ואמת מדה ז'. נוצר חסד מדה ח'. לאלפים מדה ט'. יען שאפשר להיות נוצר חסד אבל לא לאלפים א"כ שני מדות הם. נושא עון מדה י'. ופשע מדה י"א. וחסא מדה י"ב. ונקמה מדה י"ג: (ושם בהמשך מבאר כל מידה כנגד איזה מקום בדיקנא דאריך היא). תיקון ה' והוא מקום תריץ תפוחין קדישין והם שני הפנים החלקים בלתי שער והוא מקום שתחת שני העינים והחוטם מפסיק בין שניהם ושתייהם הם תיקון א' בלבד ונקרא ואמת....

וזהו בחי' הפסוק בחומש (דברים לב) ^{צ"ז} יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. למספר הוא לשון ספיר ונהיר בחי' ^{צ"ח} לבנת הספיר. ^{צ"ט} היינו אחר אנפין נהירין, שהם בחי' מספר בני ישראל. אחריהם יצב גבולות עמים דהיינו שבעים האומות של גויים שהם בחי' אנפין חשוכין **כנ"ל**: והיינו כנ"ל שבדור הפלגה הקב"ה הפריד ועשה גבול בין נשמות ישראל שהן אנפין נהירין לנשמות הגויים שהן אנפין חשוכים, ועשה להם אוצרות נשמות נפרדים, של ישראל דבוק בו ומאיר באור גדול, ושל הגויים רחוק ממנו שעל כן הוא אוצר חשוך של הקליפות.

כי בחטא אכילת עץ הדעת טוב ורע נתערב טוב ורע בעולם, והיה מתגבר הרע בעולם אלפים שנות תוהו ונעשה קרע ופירוד בין האדם להקב"ה, עד שבא אברהם אבינו והתחיל לאחות את הקרע, ובחטא דור הפלגה (1996 לבריאה) הפריד הקב"ה את אוצר נשמות ישראל משאר האומות ואזי נתחלקו הגויים לע' אומות כל אומה כרוכה אחר אחת משבעים מדות רעות, ולשונה הוא ביטוי למידה שכרוכה בה. ואז נתייחד אברהם אבינו/ ^{צ"ח} שהיה אז בן 48 יחיד בעולם (עם מוח) להאמין בהקב"ה, שרק מזרעו יתברר עם ישראל, ויתחיל עולם התיקון/ ^{צ"ט}, והיה מברר את הטוב וכן יצחק עד שביעקב פסקה עיקר הזהמת נחש (שבת קמ"ו) והיה זרעו קודש יב שבטי ישראל. וכל הרע התנקז בכל שאר ע' אומות, שהן רע גמור וישראל טוב גמור, לבד מקצת תערובת שגרם שבירת הכלים והחטא ועוד נשואי תערובת שעל כן נמצא לפעמים טוב בגויים ורע בישראל. וכיון שכנ"ל איש ישראל הוא עולם קטן/ ^ק, נעשה כל זה גם בכל אחד מישראל, שנכנסו בלבו שבעים אומות של מדות

^{צ"ח} דברים פרק לב (ז) זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגידך ויגידך ויאמרו לך: (ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: (ט) כי חלק ידוד עמו יעקב חבל נחלתו:

רש"י (ז) זכור ימות עולם – מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור – דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס ודור המבול ששטפו. ד"א לא נתתם לבבכם על שעבר בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך – אלו הנביאים שנקראו אבות כמו שנאמר באלהו אבי אבי רכב ישראל: זקניך – אלו החכמים: ויאמרו לך – הראשונות: (ח) בהנחל עליון גוים – כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם הציפם ושטפו: בהפרידו בני אדם – כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל – בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון: (ט) כי חלק ה' עמו – למה כל זאת לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת ומי הוא חלקו עמו ומי הוא עמו יעקב חבל נחלתו והוא השלישי באבות המשולש בג' זכיות זכות אבי אביו זכותו הרי ג' כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים. והוא ובניו היו לו לנחלה ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

^{צ"ח} שמות כד

^{צ"ח} כתבי הגרמ"מ משקלוב – ביאורי הזוהר – דף קח – תנא בהאי כו'. היה להם ברייתא שהיה כתוב כן: מגזרא דספירו דאבן טבא. והיינו שכל נשמות ישראל ספיר גזרתם ואיכה ד ועי' ז"ח מא ע"ב מסוד היכל לבנת הספיר, ואב"ן טו"ב גי' טו"ד, כלל הע' כחות מושרשים בראשית הבריאה רצון הבורא בשביל ישראל שנק' ראשית ועי' ויק"ר פל"ו ד', ומרע"ה כלל ישראל, לכן נקרא גי' ראשית ועי' ב"ר פ"א ד', וירא ראשית לו (דברים לג), והוא ראשית חכמה המתגלה ע"י הברייתא בסוד אב"ן טו"ב טיפה כלליות, טו"ד ה' ליראיו וביריתו להודיעם (תהלים כה),

^{צ"ח} ספר דרך ה' לרמח"ל – ח"ב פ"ד – בענין ישראל ואומות העולם – מאדה"ר עד זמן הפלגה כל אותו הזמן לא חדלו צדיקים דורשים האמת לרבים, כגון, חנוך מתושלח שם ועבר, ומזהירים אותם שיתקנו את עצמם. וכיון שנתמלא סאתם של הבריות, בומן הפלגה, שפט במדת משפטו ית' היות ראוי שיגמר זמן ההשתדלות השרשי, ויהיה קצם של הדברים, שיקבע מה שראוי ליקבע בבחינת השרשים, לפי מה שכבר נתגלגל ונהיה עד עת הקץ ההוא. ואז השגיח ית"ש על כל בני האדם, וראה כל המדריות שהיה ראוי שיקבעו בהם האנשים ההם כפי מעשיהם, וקבעם בהם בבחינתם השרשיית כמ"ש. והנה כפי מה שהונחו הם, כן נגזר עליהם שיהיו מוציאים התולדות, כפי מה שכבר שוער שהיה ראוי לשרש ההוא. ונמצאו כלם מינים קבועים בעולם, כל אחד בחוקו וטבעו, ככל שאר המינים שבבריות, וניתן להם להוציא תולדותיהם בחקם ובחינתם ככל שאר המינים. ואמנם נמצאו כלם לפי המשפט העליון, ראויים לישראל במדרית האנושית השפלה שהגיעו לה אדה"ר ותולדותיו מפני החטא, ולא גבוהים מזה כלל. ואברהם לבדו נבחר במעשיו ונתעלה, ונקבע להיות אילן מעולה ויקר, כפי מציאות האנושית במדרית העליונה, וניתן לו להוציא ענפיו כפי חקו. ואז נתחלק העולם לע' אומות, כל אחד מהם במדרית ידועה, אבל כלם בבחינה האנושית בשפלותו, וישראל בבחינת האנושית בעליון. והנה אחר הענין הזה נסתם שער השרשים, והתחיל הגלגול וההנהגה בענפים, כל אחד לפי ענינו. ונמצא שאע"פ שלבאורה נראה ענינו עתה וענין הקודמים שוה, באמת אינו כן. אלא עד הפלגה היה הזמן שרשי האנושיות, ונתגלגלו הדברים בבחינה זו. וכשהגיע קץ זמן זה, נקבע הדבר כפי המשפט, והתחיל זמן אחר שהוא זמן הענפים, שעודנו בו עתה:

^{צ"ח} עבודה זרה ט. – תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא (בראשית יב-ה) מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בהדיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה.

^ק האדם הוא עולם קטן – עיין זוהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש סידר ביה כל דיוקנין דרוזין עלאין דעלמא דלעילא, וכל דיוקנין דרוזין תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגולים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברבנאל בראשית א' כו. כוזרי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת בראשית אות נח ואות סד, ובבב"ח שם אות נא ואות נו. אוצר המדרשים (י' ד' אינשטיין) ערך עולם קטן. ועמק המלך שער יג פמ"ח. ובספר נפוצות יהודה מוסקטו דרוש ט'.

רעות שהוא היצר הרע ואומה קטנה של ישראל בתוכם הוא היצר הטוב. ומלחמה תמידית ביניהם. ועיין שיחות הר"ן אפ"י

ועל כן בכל אדם ואדם מישראל בעצמו, יש בו תערובת טוב ורע, כי יש בו גם בחי' אנפין נהירין דהיינו הארת אמת מפני ה' שהם בחי' קדושת ישראל מצד נשמתו שהיא נשמת עם קדוש הרחוקים בשרשם מכל המדות והתאוות. ויש בו גם אחיות הע' עכו"ם קב- השבעים עובדי כבבים ומזלות, דהיינו כלל כל שבעים מדות רעות של הגויים, שהם בחי' אנפין חשוכין, שהם בחי' התאוות ומדות רעות, שכולם הם מבחי' הע' עכו"ם שהם אנפין חשוכין ק"שהן היצה"ר שבו. כ"ש- כמו שכתוב שעם ישראל כשבאו לארץ ישראל, כיון שלא השמידו את כל העמים יושבי הארץ שנצטוו להשמיד, אזי נתקיים בהם (תהלי' קו) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ורבנו לומד שרמוז בפסוק הזה גם עניין הנ"ל שגם בכל פרט מישראל יש תערובת מדות ותאוות הגויים ק"היינו שמעורב במדות רעות שבו, שנמשכין מן הגוים כנ"ל וכמו שבכלליות למדו ישראל מהגויים אז, כך גם בכל פרט מישראל מתגברים בו תמיד תאוות ומדות הגויים על יצרו הטוב.

וכשאדם עובר עבירה ח"ו, דהיינו שנופל לחושך המדות הרעות של הגויים, אז העבירה והעון דהיינו החשכות הזו נחלק על עצמותיו כמ"ש (יחזקאל לב) ויהי עוונותם על עצמותם [ק"י] פשוטו של מקרא מדבר בעצמות האדם, וכוונת רבנו על עצמיות וישות האדם, שכיון שנפל מאנפין נהירין לאנפין חשוכים, נפל למידות הגויים ועי"ז נפל לעון ממש, שחלק/ק"י בו את החשכות הזו בעצמיותו וישותו. וא"א לו

אפ"י שיחות מוהר"ן - אות עז - כל העולם מלא מחלוקות. הן בין אומות העולם וכן בכל עיר ועיר. וכן בכל בית ובית בין השכנים ובין כל אחד עם אשתו ובני ביתו ומשרתיו ובניו. ואין מי שישים על לבו התכלית שבכל יום ויום האדם מת כי היום שעבר לא יהיה עוד ובכל יום הוא מתקרב למיתה: ודע שהכל אחד. שהמחלקת שבפרטיות בין איש וביתו וכיוצא כנ"ל הוא גם כן ממש המחלקת שבין המלכים והאומות. כי כל אחד מאנשי ביתו הוא בחינת אומה מיוחדת והם מתגרין זה עם זה כמו שיש מלחמות בין האומות. וגם אפשר להכיר כל אחד מאיזה בחינה של אומה הוא כי ידוע מדות האומות, שזה כעסן ורוצח וכיוצא. וכמו כן יכולין למצא בפרטיות בבני הבית. ואפלו אם אחד אינו רוצה לריב ורוצה לישב בהשקט ושלוח עם כל זה הוא מוכרח להיות גם כן בתוך המחלקת והמלחמות. אדרבא היתה מרוצה המלחמות שבין המלכים והאומות שנמצא לפעמים איזה אומה שרוצה לישב בשלוח ואין רוצה שום מלחמה, אדרבא היתה מרוצה להשתחוות לחברו כמה פעמים. עם כל זה חוטפין אותה גם כן על כרחא בתוך המלחמה שזה אומר שיהיה מצדו וזה להפך עד שנלחמין עמו גם כן: כמו כן ממש נמצא בפרטיות במלחמות הבית הנ"ל. כי האדם בעצמו הוא עולם קטן (זוהר ח"ג ל"ג תיקוני זוהר ט"ט) ונכלל בו כל העולם ומלואו, מכל שכן האדם וביתו שנכללין בהם כל האומות ונלחמין ומתגרין זה בזה כנ"ל. ועל כן לפעמים כשאחד יושב לבדו ביער יכול להיות שיהיה נעשה משוגע. וזה נעשה מחמת שהוא לבדו ונכללין בו לבד כל האומות, והם מתגרין זה בזה והוא מוכרח להשתנות בכל פעם לבחינת אומה אחרת כפי התגברות אומה על אומה שהם כולם נכללין בו לבדו. ומחמת זה יכול להשתגע לגמרי מחמת התהפכות הדעות שבו על ידי התגרות האומות שנכללין בו לבדו כנ"ל. אבל כשהוא בישב בין אנשים יש מקום להמלחמה להתפשט בכל אחד מהבני בית או בין השכנים כנ"ל. המחלקת שבבית הצדיק הוא גם כן בחינת מלחמות האומות כנ"ל. גם נכללין שם בחינת מלחמות השבטים שהיו נלחמין זה על זה; אפרים על יהודה וכיוצא (ישעיה יא יג יחזקאל חו לט). וכשיבוא משיח במהרה בימינו אז יתבטל כל מיני מחלקת ויהיה שלום גדול בעולם כמו שכתוב (ישעיה יא ט): "לא ירעו ולא ישחיתו" וכו' (חיי מוהר"ן תקמו):

אפ"י בתקפא - עכ"פ

אפ"י מתיבתא ובכל אדם עד כאן אינו בדפ"ר אלא זה - ובאדם עצמו יש עכ"פ היינו מדות רעות.

ק"י דהתהלים פרק קו (לד) לא השמידו את העמים אשר אמר ידוד להם: (לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם: (לו) ויעבדו את עצביהם ויהיו להם למוקש:

רש"י (לד) לא השמידו - בימי יהושע. את העמים - אשר אמר ה' להם (דברים כ') לא תחיה כל נשמה לא ישבו בארץ והם הניחום לשבת בקרבם למס עובד:

אפ"י מתוצא - שהיינו שמתערב

ק"י יחזקאל פרק לב (כו) ולא ישכבו את גבורים נפלים מערלים אשר ירדו שאלו בכלי מלחמתם ויתנו את חרבותם תחת ראשיהם ויתיה עונתם על עצמותם פי חתית גבורים בארץ חיים:

פרק לב שם היא נבואת יחזקאל על מפלת מצרים, שיחד עמהם יפלו עילם ומשך ותובל כולם על שהצרו לישראל, ימותו בחרב המלחמה ע"י נבוכדנצר ויקברו בקבר אחים עמוק יחד, ולא יהיו כמו הלוחמים שמתים על מיטתם ונקברים כל אחד בקברו כשחרבו תחת ראשו לכבוד, ולא כפרה להם מיתתם לכן נשאר עוונותם חקוקים על עצמותם, אבל פרעה הרשע יענש בשני הענשים גם ימות בחרב ולא יקבר בכבוד וגם לא תכפר לו מיתת החרב וישאר עוונותיו חקוקים על עצמותיו. (מצודות דוד שם)

אפ"י עיין לעיל תורה ד'

ק"י העבירה בפועל חוקקת את החשכות ועי"ז את הישות בעצם האדם. וכמבואר בתורה ז' שקיום העצה של הצדיק בפועל, חוקק את האמת באדם. והכי נמי יש לומר להפך כי ידיעת ההפכין אחת, שקיום העבירה בפועל חוקק את השקר והחושך באדם. וראה תורה קלה ותורה עב תנינא שעיקר מה שמקבל מהצדיק היא השפלות. לפ"ז מעשיית עבירה נחלק ישות וגאווה.

וזה לשון רבנו בתורה ז' אות ג' - ואי אפשר לבוא לאמת אלא על ידי התקרבות לצדיקים וילך בדרך עצתם; ועל ידי שמקבל מהם עצתם, נחלק בו אמת; כמו שכתוב (תהלים נ"א): "הן אמת חפצת" כשאתה חפץ אמת; "בשחות ובסתם חכמה תודיעני":

לצאת מזה, כ"א ע"י התורה, שהיא בחי' אנפין נהירין אור אמת מציאותו ית' **שהיא ההיפך** מכל התאוות והמדות שהם בחי' אנפין חשוכין שמשם נמשכין כל העבירות ח"ו כי כשחשוך לאדם אמת מציאותו ית', אזי ממילא פונה לבו ונמשך להבלי עוה"ז הנמצאים גלויים לפניו בגשמיות, ויצר מחשבת לבו/ט"ו הרע מתגבר בלב חומד ומתחדש בסברות מדומות של היתר וכמבואר בגמרא קדושין ל"ז: וסוכה נב/ק"א. ואם תשאל שהרבה למדו תורה ונשארו עם מדות רעות/ק"ב, התירוך **כי צריך האדם להתיגע בתורה ולהמית עצמו ק"ג עליה**, דהיינו להכניע ולהמית את הישות וגאוה שבו, כי רק ע"י שפלות וענוה זוכים לתורה/ק"ד **כשארז"ל (ברכות סג ע"ב) על פסוק** בפרשת חוקת לעניין טומאת

וזה לשונו בתורה קלה – כי טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל בן פשמוקרב להצדיק נתבטל הגדלות, כי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאים", היינו על ידי שראויים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נתבטל לפני גדלות.

וזה לשונו בתורה עב תנינא – ויש מוח כללי ויש מוחין פרטים, וכל המוחין הפרטים הם מקבלין ממוח הפולל, שהוא חכם הדור. וזהו מעלת הזוכה לראות את עצמו עם הצדיק האמת, שהוא חכם הדור, בחינת חכם הפולל פנ"ל. כי על ידי שזה החכם הפולל רואה אותו ומסתכל בו, על ידי זה מתנוצץ מוחו, ועל ידי שמתנוצץ מוחו, על ידי זה מקבל גדלה, כי עקר הגדלה הוא על ידי התנוצצות המוח פנ"ל. וע"ש לעיל מניה – כי על ידי שראויין את עצמו עם הצדיק, על ידי זה מקבלין גדלה. ועקר הגדלה היא שפלות, כמו שמצינו אצל השם יתברך: 'כל מקום שאתה מוצא גדלתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענותנותו' (מגלה לא), כי עקר הגדלה היא שפלות.

ק"ט ראה תורה מט שיצר טוב ויצר הרע הם מחשבות טובות ומחשבות רעות.

ק"י קידושין דף ל: אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבונו בידו. (שמעתי מהר"צ"ח לחלק בין מתגבר למתחדש שזה בגשמיות וזה ברוחניות)

ק"א סוכה נב. – ת"ר (ויאל ב-ב) "זאת הצפוני ארזיק מעליכם" זה יצה"ר שצפון ועומד בלבו של אדם, "והדחתיו אל ארץ ציה ושממה" למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן "את פניו אל הים הקדמוני" שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו "וסופו אל הים האחרון" שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו "ועלה באשו ותעל צחנתו" שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, "כי הגדיל לעשות" אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם. אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו-ה) "רק (דף נב:) רע כל היום". אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהילים לז-לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו" ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמר (תהילים לז-לג) "ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו".

ק"ב כמו שאמרו חז"ל על דואג ואחיתופל שלא היה להם יראת שמים, אע"פ שדואג היה ראש סנהדרין ואחיתופל יועץ לדוד ורבו של שלמה המלך, ובודאי לא זכו לזה אלא ע"י לימוד התורה הרבה, אע"כ היתה כל תורתם מהשפה ולחוף עם מדות רעות בלא יראת שמים (עיי' חגיגה טו. וסנהדרין קו) הרי שסתם לימוד תורה לא מתקן את המדות. ונראה שקצת בודאי זכו שלא להיות ככל הגויים, אלא שנשאר בהם ישות וגאוה שלזה צריך יותר להמית עצמו.

ק"ג בתקפא – ה' מחוק ונראה – נלי

ק"ד תענית דף ז. [אמר] רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

עירובין דף נד. – אמר רב מתנה מאי דכתיב ומדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו.

ק"ט ברכות סג: – דבר אחר (דברים כז ט') "הסכת ושמע ישראל" כתנו עצמכם על דברי תורה, כדאמר ריש לקיש דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר (במדבר יט-יד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל". דבר אחר "הסכת ושמע ישראל" הס ואחר כך כתת כדרכא דאמר רבא לעולם לימוד אדם תורה ואחר כך יהגה. אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב (משלי ל-לג) "כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב" במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה (ומשל הוא למי שמקיא את תענוגי הילדות ממנו ומשבר תאוותיו כדי לעמוד בתורה, מסירתו זו משלימה את מעלתו בתורה – עפ"י מדרש"א) "ומיץ אף יוציא דם" כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור, "ומיץ אפים יוציא ריב" כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות.

הערת ביאור חברותא (שולביץ) על הגמ' שם – הט"ז [או"ח מז א] כתב שה"מיתה" היא בעצם הלימוד, כי אינו מתקיים במי שלומד בשטחיות ובקלות, אלא רק במי שעוסק בפלפול, ועמל להעמיק בהבנת התורה. מכתב מאלהיו נקט שממית את ה"עצמו" ואינו חושב כיצד להתגדל. ועיין בספר דברי תורה על פרשת השבוע לפי החזון איש (בהוצאת ספרית "חברותא"), בפרשת חקת, שלדברי החזון איש המיתה האמורה כאן היא המתת החיים השטחיים, ומיתה זו היא היוצרת את החיים האמיתיים. ובאבי עזרי (הקדמת נשים) הקשה הרי אמרו (קידושין יב א) שמעתתא בעיא צילותא. וביאר כנ"ל, שקנין התורה אינו מכח העמל עצמו, אלא שהעמל בה זוכה וניתנת לו כמציאה, ועיקר העבודה היא להתרום מעל כל הפרעה, ולהשים עצמו כמת, ואז יזכה מתוך הצער למצא הרווחה וצלילות הדעת. השל"ה (ותולדות אדם בית חכמה יד) ביאר, שאילו לא חטא אדם, היה שכלו בהיר היה מבין תורה שבכתב, ומתוך הבנה זו היה יודע הכל, ולא היה צריך לתורה שבעל פה. ורק מכח שחטא וסילק האור והביא מיתה לעולם, הוצרך לתורה שבעל פה כמו התלמוד, שהוא ביאור ופירוש לתורה שבכתב, וצריך להמית עצמו עליה, שאלולי כן היתה מבואר בעצמה, כמו שענינו רואות בדור הקדמונים, שהיה להם שכל בהיר היו מבינים דבר עמוק בלי פירוש, אחר כך לא היו מבינים בלתי פירוש, ואחר כך פירוש על פירושם, הכל לפי חשכת השכל. והמהר"ל (נצח ישראל ז ועוד) ביאר שהגופניות היא סתירה לשכליות, ורק מי שאינו מחשיב את גופו כלפי התורה, בו היא יכולה להתקיים, וראה סנהדרין וקיא א' "לא בארץ החיים" שאין מתקיימת במתענג.

מת [קט"ו]/[ק"י] זאת התורה אדם כי ימות באהל^{ק"י} פשט הפסוק שהנמצא באהל שיש בו מת, נטמא אע"פ שלא נגע במת, וחז"ל דרשו/קט"ו אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליו [קכ]/קכ"א,

¹⁰⁰ במדבר י"ט יד

^{ק"י} במדבר פרק יט (יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: פרש"י בעוד המת בתוכו. שפתי כהן – כן אמר כאן טמא יהיה, לא היה אלא יהיה, כל עוד שטומאתו בו, שבא ולא תיקן פעמים ושלוש, שכן שלוש פעמים נזכר טמא בפרשה, אין לו תיקון, אלא ימית עצמו בבתי מדרשות. זהו אדם כי ימות, תיקונו הוא באהל. ואמר שלוש פעמים אוהל, כנגד שלוש פעמים טמא, שצריך לתיקון שלוש פעמים. הן כל אלה, אלה אותיות אהל. לכן יש שלוש פעמים אהל בגימטריא חק, כי חוק לישראל הוא לתקנם. ועל זה אמר (זכריה י"ג, ט') והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב, להתם תיקונו. כי אין צדיק בארץ, להסיר החלודה שקיבל מן הארץ, לזה חק שהוא בגימטריא גיהנם זהו בשלישית. לזה אמר וכל אשר באוהל, שכבר נתאשר, יטמא שבעת ימים, והם שבעה ימים שאמרו חז"ל (זוהר ח"א רי"ח ע"ב) שהנשמה הולכת מהבית לקבר ומהקבר לבית עד שתפשוט הגשמיות. וחז"ל אמרו (ברכות ס"ג ע"ב) זאת התורה אדם כי ימות אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. וכן התורה אדם כי ימות סופי תיבות המית. באהל ב"ת אל"ף ה"ה למ"ד עם ארבע האותיות גימטריא תורה כאילו אמר אדם כי ימות בתורה:

¹⁰¹ מתצו - באוהל

^{ק"י} כנראה דרשו זאת ממה שכתוב "ימות באהל" אע"פ שגם אם מת בחוץ ואח"כ הוכנס לשם הוא מטמא טומאת אהל.

¹⁰² עיי' דברים נפלאים בזה לק"ה הכשר כלים ד' כד. ביאור עפ"י הסוד עיי' ע"ה שער כ' סוף פ"ג.

קכא ליקוטי הלכות הכשר כלים ד אות כד – וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ומובא בפרוש רש"י איוב כח) על פסוק, "תהום אמר לא בי היא וים וכו'"; שבשעת מתן תורה בא השטן לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו, היכן תורה? אמר לו, אצל בן עמרם. בא לו אצל משה, אמר לו, היכן תורה? אצל ים. בא לו אצל ים, אמר לו, היכן תורה? לא בי היא לך אצל בן עמרם, בא לו אצל בן עמרם, אמר לו, היכן תורה? אצל תהום. בא לו אצל תהום, אמר לו, היכן תורה? אמר לו, אין עמדי לך אצל בן עמרם. בא לו אצל בן עמרם, אמר לו, היכן תורה? אצל הקדוש ברוך הוא. והוה שאמר (איוב כח, יד), "תהום לא בי היא וים אמר אין עמדי, לא יתן סגור תחתי וכו', אבדון ומות אמרו, ופרש רש"י, המאבדן וממיתין עצמן עליה אמרו, באונינו שמענו שמעה, שהיגע בה, מתקיימת בו. והנה כל רואה ישתומם על דברי האגדה הזאת, כי היא פליאה מאד מתחלה ועד סוף, כי מתחלתה יקשה, מה לו, לשטן, לשאל את הקדוש ברוך הוא על התורה? וכי אוהב תורה הוא? הלא שונא את המקיימים התורה ומתגרה בהם מאד! וגם למה היה צריך הקדוש ברוך הוא להשיבו למי מסר גגו אוצרותיו, הלויעץ מלך נגנהו? וביותר תמוה מאד הפלא ופלא, מה ראה משה להטעותו ולומר שהיא אצל הים ואחר כך שהיא אצל התהום, ואיך הוציא "שקר" מפיו, חלילה, וגם כי לא ידע שאחר כך יחזר אליו! וגם אחר כך איך אמר שהיא אצל הקדוש ברוך הוא, והלא באמת כבר מסרה ה' יתברך אליו! אך באמת הכל ניהא, ועקר הכל הוא, שאי אפשר לקבל את התורה בכל אדם ובכל זמן, דהינו שיזכה לקיים את התורה ולהבין דרכי התורה על מכוונם, שזה עקר בחינת קבלת התורה בכלל ובפרטיות בכל אדם, כל זה אי אפשר כי אם על ידי יגיעות גדולות, שצריכין לשבר מניעות עצומות קדם שזוכה כל אחד לבחינת קבלת התורה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, יגעתי ומצאתי תאמין, מצאתי ולא יגעתי אל תאמין וכו'. והנה השטן שנתן לו ה' יתברך כח להתגרות כנגד הרצוה לקבל ולקיים את התורה, כי עקר קיום התורה תלוי בזה על ידי שיש שטן המונע ומסית אותו, שעל ידי זה יש לו בחירה, כי בלא הבחירה אין מקום לתורה, כי בשביל זה לא מסר את התורה למלאכים כי אם לבני אדם מחמת שיש להם בחירה. ועקר הבחירה על ידי השטן המסית והמונע, ועל פן יש לו כח לקטרג תמיד פידוע בדברי חז"ל, ומחמת זה היה לו כח לבוא לפני ה' יתברך ולשאלו היכן תורה, כי הבין שה' יתברך עוסק לתנה לישראל, ורצה לקטרג על זה, כי עדין אינם פדאי לקבל את התורה, כי באמת נתנה התורה לפני הזמן, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק, "דבר צוה לאלה דור", ועל פן, בודאי היה לו כח לשאל את ה' יתברך על זה, כי הוא ממנה על זה לשאל ולקטרג, השיב לו ה' יתברך, כבר הוא אצל בן עמרם, ואם יש לך לטען עמו ולהתגרות בו למה קבל, לך אליו. הלך אצל בן עמרם, ושאל אותו, היכן תורה, כאומר, היכן התורה שקבלת למסרה לישראל? הלא אינו על פי הדין, כי עדין אינם ראויים למסר להם התורה! ומשה רבנו הבין תכן דבריו עד היכן מגיעים והבין שקשה לו להשיבו, כי באמת יש לו כמה טענות וקטרוגים, שישראל עדין אינם פדאים לקבלה, השיב לו משה בחכמה, אצל ים, ובגנותו; כי עדין לא מסרתיה לישראל, רק התורה היא אצל הים, הינו שאין לך עדין לקטרג על ישראל על קבלתה, כי התורה עדין אצל הים, הינו שאין מי שישגי את התורה ויקימה פראי בי אם כשהוא מרצה לסבל יגיעות עצומות ולמסר נפשו לירד לתוך עמקי ים, רק הוא זוכה לבחינת קבלת התורה בשלמות, כי התורה עמקה מני ים ואין מי שיזכה לקבלה פראי בי אם אותן שהם בבחינת יורדי הים וכו', כי רק המה ראו מעשי ה' ונפלאותיו וכו'. ועל פן אין לך לקטרג על קבלתה, כי עדין לאו כל אחד זוכה אליה, כי אם כשמוסר נפשו לירד לתוך הים בשבילה. ומי שהוא בבחינת הזאת, בודאי מגיע לו לקבלה. ועל פן רץ השטן תכף אצל הים, ושאל לו היכן תורה, כי טעה וסבר שהדבר פשוטו, שהתורה בתוך הים וצריכין לירד לתוך הים לקבלה משם. ועל פן שאל את הים, היכן תורה, כי אם היא באמת בתוך הים, יעמד הוא אצל הים לקטרג ולמנע כל מי שירצה לירד לתוך הים לקבלה משם, כי זה יש לו כח לעמד למסית ולמונע ולמעכב בכל מקום שנמצאת התורה שם כדי שיהיה בחירה פני"ל. והשיב לו הים, האמת לא בי היא, כי באמת אינה בתוך הים. מיד, חזר השטן למשה ושאל לו עוד הפעם, היכן תורה? מאחר שהים אומר, לא בי היא. אמר לו משה, אצל התהום, הינו שרצה להציל את עצמו מקטרוג של השטן, והשיב לו, מה לך להתגרות בזה, שהים אמר, לא בי היא, האמת היא, כן! שגם מי שמוסר נפשו בבחינת ירידה לתוך הים גם כן אינו זוכה לתבונת התורה בשלמות, כי אם כשיורד לתוך התהום, כי יש דרכי התורה שאי אפשר להשיגם כי אם מי שיכול לירד לתוך התהום ממש. מיד, רץ אצל התהום, ושאל אותו, היכן תורה? כדי לקטרג נגד יורדי התומות בשביל התורה. השיב לו התהום, לא בי היא!

חזר לו אצל משה, אמר לו, אצל הקדוש ברוך הוא, הינו שממשה גלה להשטן פנימית דעתו מה שאמר תחלה; שהתורה אצל הים והתהום, שאין פגותו כמו שטעה השטן וסבר שפגות משה פשוטו, שהתורה בתוך הים ובתוך התהום, כי לא זהו פגותו, כי עקר פגותו, שאף על פי שקבל את התורה, עדין גם עתה התורה אצל הקדוש ברוך הוא, כי אין מי שידע פנימית התורה ודרכיה ואיך להכניס קיים התורה בעולם כי אם ה' יתברך לבד, כמו שאמר, "אלקים הבין דרכה". רק מה שאמר שהתורה אצל הים והתהום, פגותו שאי אפשר לבוא לבחינת קבלת התורה באמת בכל עת, כי אם מי שסובל יגיעות עצומות ומשבר מניעות גדולות כמו יורדי הים וירד לתוך התהום ממש. ועל פן אין לך לקטרג על זה, כי מי ששבר מניעות פאלה, בודאי מגיע לו לקבל את התורה. והוה "לא יתן סגור תחתי וכו'", כי אין יכולין לקנותה בדמים רבים וכו', "רק אבדון ומות אמרו באונינו שמענו שמעה", הינו שהמאבדן וממיתין עצמן עליה אמרו, באונינו שמענו שמעה, שהיגע בה מתקיימת בו, הינו שעקר קבלת התורה וקיימה היא במי שממית ומאבד עצמו עליה לסבל יגיעות עצומות ולשבר כל המניעות על ידי תקף הרצון והחשק. וזה היה פגותו במה שאמר שהיא אצל הים והתהום, כי אין הפונה שירד האדם לתוך הים והתהום ממש, להוציא אותה משם, רק העקר הוא הרצון והחשק

דהיינו עצמיותו, שהם בחי' המדות רעות/קב"ה והתאוות רעות שמהם כל הפגמים החקוקים על עצמותיו כנ"ל. וכמבואר בשערי קדושה שתר"ג מצוות התורה הן בנפש השכלית, אבל הקרקע שעליו הן יכולות להתקיים הן המדות שבנפש השפלה היסודית, שיש בה טוב ורע, כי נפש היסודית כסא לנפש השכלית, וזהו שאמרו חז"ל שרק כשממית עצמו דהיינו את כל הרע שבמדות שבנפש השפלה כגון כעס וגאווה וקנאה ועין רעה וכו', אזי יכול לקיים את התר"ג מצוות.

בתורה ל' למדנו שכל התורה הנגלית שאנו לומדים מחז"ל, היא חכמה תתאה, שהיא צמצום של השגות חכמה עילאה, וע"י שלומד בעיון היטב כל דיבור של חז"ל עד שמבין אותו היטב למעשה, אזי ע"י קיום העצה יכול לזכות שתאיר לו השגת החכמה עילאה המלובשת בה, נמצא שחכמה תתאה היא כמו גוף, וחכמה עילאה כמו נשמה שבגוף, וכמו שבמיתה אנו פושטים את הגוף, כך גם במיתה ולעיתים לבוא נפשוט את החכמה תתאה/קב"ה ונעסוק רק בחכמה עילאה, שהיא השגות אלוקות שיהיו לנו, והיא עיקר השכל אנפין נהירין שעליו מדבר רבנו כאן.

כי צריך להתיגע בהתורה דהיינו ללמוד באופן שמכניע את המדות הרעות, שמהן כח היצה"ר להסתיר מאיתנו את ביאורי התורה, עד שיזכה להבין אותה, [קב"ה/קב"ה] דהיינו שיצא מבחי' אנפין חשוכין שהם בחי' חשכות והסתרת הידיעה/קב"ה שגורם היצה"ר, ע"י שמתגבר בלב מי שיש לו מדות רעות של

שיהיה מרצה באמת לסבל מסירת נפש, אפלו לירד לתוך הים והתהום ממש בשבילה, אבל תכף כשהוא מרצה לכך ברצון חזק באמת עוזר לו ה' יתברך לקבלה מיד, כי על ידי הרצון משבר כל המניעות וזוכה לקבלה כראוי כנ"ל: וזהו "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא לאמר וכו'". וכמו שפרש רש"י, שאם היתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה ואם היתה מעבר לים, היית צריך לעבר אחריה, אך באמת קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, שהעקר תלוי ברצון שבלב ובפיו, כי צריכין לדבר הרצון והפסוקין בפיו כדי להוציא מבח א"ל הפעל, ותכף שהוא מרצה על הכל באמת, אפלו למטר נפשו לעלות לשמים ולירד לתוך הים בשביל התורה, תכף הוא זוכה אליה. כי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, ואין הקדוש ברוך הוא שולח להאדם מניעות שלא יוכל לשכרם אם ירצה, והעקר הוא על ידי תקף הרצון כנ"ל. נמצא, שכל דברי משה רבנו להשטן אמת וצדק מה שהשיב לו תחלה שהיא אצל הים והתהום, ומה שאמר לו בסוף שהיא אצל הקדוש ברוך הוא, כי הכל אמת, שעדין עקרה אצל ה' יתברך ואי אפשר להמשיכה כראוי בכל אדם ובכל דור ודור, כי אם על ידי רצון חזק במסירת נפש עד שיתרצה לירד לתוך הים והתהום כנ"ל. ועל ידי הרצון יזכה לשבר כל המניעות המששתחין לפניו בים ותהום ממש, ויזכה לעבר על הכל בשלום וכנ"ל. וגם דחה בזה את השטן שאין לו לקטרג עוד על קבלת התורה, כי עדין היא אצל הקדוש ברוך הוא וצריכין יגיעות גדולות לשבר מניעות עצומות קדם שזוכין אליה כראוי, ועל פן מה לך לקטרג, כי הלא אתה עושה את שלך בשלמות ואתה מזמין לכל אחד מניעות עצומות מכל הצדדים ובפרט על ידי בני אדם גדולים שאתה מתלבש בהם להקטין ולמנע את כל אחד שאלו המניעות גדולים מהכל. ואם נמצאים איזה אנשים שחסיים על נפשם ומסתכלים על האמת ומשברים המניעות על ידי תקף חשקם ורצונם, בודאי מגיע להם לקבל את התורה כפי המניעות שמשברים על ידי תקף רצונם וכנ"ל: וזה שסיים שם במענה הנ"ל, "אז ראה ויספרה וכו'". ופרש רש"י, ספר אותיותיה כפולות ופשוטות, ראשונה ואמצעית ואחרונה אמת, הוא חותמו של הקדוש ברוך הוא, כי עקר הוא האמת, שמי שמסתכל על האמת לאמתו ואינו חפץ להטעות את עצמו, בודאי יזכה לידע היכן האמת ובודאי יהיה לו רצון חזק באמת עד שישבר כל המניעות כנ"ל:

עין חיים שער כ' סוף פ"ג מ"ת – ובזה יובן משארז"ל (סוטה יא): ע"פ "אדם כי ימות באהל" אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כי התורה הוא ז"א כנ"ל שהוא תורה שבכתב, והקיום שלו הם המוחין, ואין התורה יכול להתקיים להיות לו מוחין המקיים אותו אלא ע"י בינה, הנקראת מי כנודע, אשר היא ממיתה עצמה בשביל התורה, כי נה"י שלה מסתלקין האורות שלה ונשארים כמתים כלים בלי עצמות וגוף בלי נשמה, ועושה כן בשביל התורה שהוא ז"א, כדי שיתלבשו בתוכה המוחין שהם הקיום שלו, ועיין לקמן ענין התלבשות הזה מה ענינו. גם ז"ס הפסוק הנ"ל "ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים", כי הנה בעת זמן הלידה מסתלקין האורות מן הירכיים של האשה שהם נ"ה שלה, ונשארים קרים ויבשים כאבנים, כמו ירכי האדם במוותו, כי הנה אורות שבתוכו שהוא רוחניות, הוא כמו אש, בסוד "נר ה' נשמת אדם", ומחממת האדם בעודו בו, ואחר שמת מתקרר ומתקשה, לכן קרא הפסוק הזה לנ"ה של האשה בעת לידתה אבנים, לטעם הנ"ל.

קב"ה בספר הברית ח"ב ב' ו' – שאין הכוונה שימית עצמו עד שיחלש אלא שימית את המדות הרעות שבו. ע"ש.

קב"ה אע"פ שאמרו חז"ל (פסחים ג.) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, אין הכוונה שבעוה"ב יתענג על תירוץ טוב בתוס' או ברמב"ם, אלא רק על קרבת ה' שיזכה ע"י התירוץ הזה.

קב"ה עיין תורה סב אות ג'

קב"ה עיין תורה סב אות ג' – האמת, מה שהגביל השם יתברך לשכל האנושי שיוכל להבין, הוא מצוה גדולה לחדד השכל, להבין הדבר על בריו, ועל זה נאמר (אבות פ"ק ב'): 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס'. כי יש חלוק בין הקשיות, כי יש קשיא שיכול האדם להבין תרוץ על קשיא זו, על זה נאמר: 'ודע מה וכו'. ויש קשיא, שאינו באפשרי לשכל האנושי להבין תרוץ על קשיא כזו, רק לעתיד לבוא יתגלה התרוץ, אסור לאדם לעין בהם, וכל מי שסומך על שכלו ומעין בה, על זה נאמר (משלי ב): "כל באייה לא ישוּבוּ". כי על קשיא כזו, אסור לסמוך על שכלו, רק להעמיד על אמונה. ואפלו אלו הקשיות שיש עליהם תשובה, לפעמים נסתמו שבילי השכל, ואינו יודע להשיב, ונדרקה בו אפיקורסות, ואינו יודע מה להשיב על אפיקורסות. וזאת האפיקורסות היא לכל אחד לפי בחינתו, יכול להבין בין רב למעט:

קב"ה עיין תורה סב אות ג' – ובאמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, שמלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו), והקדוש ברוך הוא עומד בשעת התפלה, ושומע התפלה. ודאי היה מתפלל בהתלהבות גדול, והיה מדקדק מאד לכונן את דבריו. ובשביל שהאדם אינו יודע זאת ידיעה בלב שלם, בשביל זה אינו מתלהב כל כך, ואינו מדקדק כל כך. וכל אחד לפי מעוט שכלו וידיעתו, פן התלהבותו ודקדוקו. והידיעה היא מהיצר הטוב שבלב, והסתרת הידיעה היא מהיצר הרע שבלב. והסתרת הידיעה, הן הן אפיקורסות וקשיות, שהיצר הרע מקשה את לבו לפל ברעה (משלי כ"ח):

הגויים, **לבחי' אנפין נהירין שהם בחי' ידיעת והשגת התורה כנ"ל** שזוכה ע"י שמכניע המדות הרעות, וכחז"ל שאמרו אין התורה מתפרשת אלא במי שאינו קפדן. אע"פ שעיקר אנפין נהירין הוא אור אמיתת מציאותו ית' שעל ידו הרגשת הסיפוק ושמחה, א"א לזכות לזה רק ע"י שמאירים לו גם דברי התורה כפשוטו, ומסתמא דווקא כשלומד ביראה ועל מנת לעשות שלא תהיה חכמתו מרובה ממעשיו/קב"ו.

ואז נקרא אדם בחי' פסוק הנ"ל במדבר יט זאת התורה אדם. היינו ע"י התורה נקרא אדם בחי' מה שדרשו בגמרא יבמות טא כנ"ל **אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם**. דרשת חז"ל שם היא לענין טומאת מת באוהל, שגוי לא מטמא באוהל המת אלא רק במגע המת, כי לא נקרא אדם, ורבנו דרש זאת לענין הנ"ל שאדם נקרא מי שהכניע את מדותיו הרעות וע"י זכה לביאורי התורה וע"י לאנפין נהירין.

כי עיקר שם אדם זוכין ע"י התורה שהיא בחי' אנפין נהירין, שהיא ההיפך מכל המדות והתאוות רעות, קב"שעש"ז – שעל שם זה **נקראים אדם, בחי' זאת התורה אדם**. כי תרי"ג מצוות התורה דהיינו רמ"ח מצוות ושס"ה לאוין, הן כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידין שבאדם, וכנ"ל (גם עפ"י שערי קדושה הנ"ל) שאין תרי"ג מצוות התורה מתקיימות אלא במי שהכניע והמית את המדות הרעות של גויים ממנו, כי מדות הטובות הן בנפש היסודית שהיא כסא לנפש השכלית שעל ידה מקיים את התורה. וע"י קיום תרי"ג מצוות מתקן את תרי"ג איבריו ואזי הוא צלם אדם שלם מתוקן.

אבל העכו"ם הרחוקים מחכמות התורה, מאנפין נהירין, כי הם בחי' אנפין חשוכין, כי הם משוקעים בכל המדות רעות ותאוות רעות, ע"כ אין קרויים אדם וכנ"ל שכיון שכרוכים במדות רעות, לא שייך להם קיום התורה, וממילא כל תרי"ג איבריהם פגומים, והם צלם אדם בליעל, שרק דומה לאדם בחיצוניות, אבל פנמיותו חשוכה מאד מכל אור אמת.

כי עיקר בחי' אדם, הוא בחי' השכל האמתי דהיינו השגה באמת מציאותו ית' שהיא חכמה עילאה **שזוכין להשיג ע"י לימוד תורה בעיון דהיינו חכמות התורה הקדושה** שהיא חכמה עילאה שזוכים להשיג ע"י לימוד ההקדמות של חכמה תתאה, דהיינו ברור עצות התורה הלכה למעשה שע"י קיומן נחקק השגת אמת מציאותו ית' שמביא ליראה ואהבת ה' קב"ט.

כאן מתחיל עיקר הרמז לכוונות קידוש/קל, כנ"ל שבתורה זו רמז רבנו כוונות הקידוש בליל שבת על כוס יין.

קב"ו **ועיון לעיל** בקושיות שקשה מה קודם למה? שהרי לימוד התורה מכניע את המדות רעות ע"י האנפין נהירין ואילו לאנפין נהירין זוכים רק ע"י לימוד בלי מדות רעות.

קב"ו בתקפא אזור – בעש"ז, ובתקפא גיסי ובג"ר – שעש"ז (אח"כ ראיתי כמה מקומות שכתב רש"י ש' ובי' מתחלפות לפי מצב הדיו עיין סוף תורה קמב ש' של המילה חושק בגיסי ובג"ר. ונוד)

קכ"ט **והיא כל חילוק המדרגות בין הצדיקים, שמי זוכה ליותר תיקון המדות וע"י ליותר ביאורים אמיתיים בעצות התורה וע"י גם לקיים כוונת ית' של התורה וע"י נחקק בו יותר אמת מציאותו ית' המביאה ליותר יראה עד שהגדול ביותר בזה הוא צדיק הדור שכל העולם לא ברא אלא לצוות לו כמבואר בברכות ו.**

קל **פרי עץ חיים – שער השבת – פרק טו – כוס הקידוש, תקבל מיד זולתך, מב' ידיו לב' ידיך. ותחזיק אותו בב' ידיך, ותכוין בהו להמשיך המוחין מג"ר דז"א לנוקבא, כי זהו סוד הקידוש כנ"ל, שהוא המשכת המוחין הנקרא קדיש. אמנם תכוין להמשיך ג' י"ה פשוטות, בג' ידים – גדולה, וחזקה, רמה. ותכוין כי ג"פ י"ה, גימטריא מ"ה, והוא מ"ה דאלפין. והכוונה הוא, להמשיך מג"ר דז"א, ג' שמות י"ה, דרך הג' קוין, ויורדין דרך ג' הידים, שהם עד חג"ת דז"א, הנקרא מ"ה דאלפין: אחר כך תכוין למלאות ב' י"ה מהם, ביד ימינך שהם י"ה במילוי יודין, יוד ה"י ביד ימין דז"א, הנמשך לשם מיוחד ה"י דע"ב שבחכמה דז"א עצמו. וכן יוד הי ביד שמאלך, משם ס"ג דבינה דז"א עצמו, שהם סוד ב' המוחין, כולם משם י"ה, כמבואר אצלנו, שאלו הם מוחין דנוקבא בבחי' י"ה, והנה ב"פ י"ה במילוי יודין, ג' ע'. ותכוין י"ה פשוט באמצע, כמו שידעת שהם ב' ידים – גדולה, וחזקה. ובאמצעותה רמה, בסוד דעתה קלה לכן אין בו מילוי: והנה ג' י"ה הנ"ל, שהם חב"י, נמשכין מז"א לנוקבא. והנה ב' י"ה ממולאין ביודין, וא' פשוט, ג' פ"ה, שהוא ג' אלהים, שהם מוחין דנוקבא הנקרא אלהים, שהם ג' כוס. והוא סוד היין שבידך, שהרי הוא רישא דנוקבא, עתה הוא מחזה ולמטה דז"א, ועתה ממשך ג' מוחין אלו, שהם ג' י"ה הנ"ל, ב' מהם ממולאים, נגד מוחי חו"ב. אך י"ה האמצעי פשוט ואינו מלא, הוא כנגד הדעת, שדעתה קלה, וג' אלו תמשיך עד ראש הנוקבא. העומדת שם בחזה דז"א, ואז נעשית הנוקבא כוס, ע"י ג' מוחין אלו, כנודע כי המלכות נקרא כוס:**

אמנם אח"כ תכוין בסוד היין שבתוכו, כי הכוס היא הנוקבא עצמה, והיין שבתוכו הם המוחין. ותכוין, כי הלא בארנו, כי הנוקבא אינה עומדת רק בנה"י דז"א לבד, ומן החזה ולמטה. ואמנם היא מקבלת הארה ג"כ מכת דז"א עד שם ג"ב, ולכן תכוין כי סוד היין, הוא הארה המגיע אליה מן הז"א, מן המקום שלא עלתה שם, והם ז"ס – כח"ב, דח"ג ושליש עליון דת"ת, הם ז"ס, וכל אחת כלול מ'י, הרי ע', במנין יין:

ואח"כ אמור ויכולו וקידוש, וכבר ידעת כי יש בהן ע' תיבין, ויכולו ל"ה, וקידוש ל"ה, ותכוין שהם סוד היין הנ"ל. גם תכוין, שהוא סוד הב' י"ה הנ"ל במלואם, וסוד הענין כך – כי בתחלה, הם בסוד אור פנימי של המלכות במוחין שלה, וזהו כסוד המעשה. אח"כ בסוד הדבור שהוא הקידוש, ויכולו הוא דיבור היוצא מן הבל הפה העליון דז"א. וכבר ידעת, כי כל הבל הפה הוא אור מקיף, ובוה הדיבור אנו ממשכינן א"מ אל המוחין דנוקבא. ואע"פ שלעיל אמרנו שאין בנו כח להמשיך מן האור מקיף דג"ר, הענין הוא, כי מא"מ של ג"ר דז"א עצמו, אין בנו כח להמשיך. אך מה שאמרנו עתה, שמן הפנימים עצמו דז"א, אנו ממשכינן אור מקיף ואור פנימי אל הנוקבא:

והענין הוא – כי א"פ דמוחין דז"א, אנו ממשכינן דרך הג' קוין עד החזה, ושם יוצא וניתן אל הנוקבא, בסוד היין הנכנס תוך הכוס בפנימיותו, והוא יוצא משם ממש, בסוד הג' י"ה שבארנו, בהיותו אורח בכוס, והם יוצאין משם בקרוב, ונכנסו תוך הכוס. אך מן חלק א"פ דמוחין דז"א, היוצאין מפה ז"א בסוד הבל, אלו אנו ממשכינן עד הכוס, ונשאר שם בסוד א"מ, אך שרשו אינו אלא פנימית בהיותו תוך

ומבאר שם שקידוש לשון קודש דהיינו חכמה/קלא, ושכל, שהם חב"ד הנקראים ג' ראשונות שבקומת האדם, וצריך להמשיך אותם למלכות הרמוזה בכוס היין.

החילוק בין חכמה בינה ודעת הוא שחכמה היא שכל שאדם מקבל מבחוץ ובינה היא מה שמברר את השכל הזה מניה וביה ומבין דבר מתוך דבר, עד שמוליד הבנה יתירה, ומברר העצה המעשית, ודעת היא מה שמחבר את העצה הזו לכלי המעשה על מנת לקיימה.

כשאנו לומדים תורה הפירוש שהשכל הוא הנשמה שלנו מלמד את הנפש השכלית, כי הנפש היא המלכות, דלית לה מגרמא, אותה צריך ללמד, כי בה הנפש היסודית והמידות הרעות והטובות שצריך לתקן תחילה כנ"ל, וכפי מה שמתקנה להסיר המדות הרעות, אזי נעשית כסא לנפש השכלית, שהיא הכלי לקבלת התורה. נמצא שהן שלש דרגות תחילה תיקון המדות לצאת מהרע שבהם שהן מדות הגויים, עד ביטול הישות שנעשה שפל וענו ושמח בחלקו ובכל הנהגת ה' עמו ובכל מניעה אפילו ע"י אדם תופס מיד שהכל מו' לטובה, וזו הקרקע ובסיס להבנת חכמה תתאה שהיא הקרקע ובסיס להשגת חכמה עילאה.

וזה שמבואר שם בכונות שזעיר אנפין שהוא האיש המקדש, צריך להאיר חכמה בינה ודעת שלו למלכות, שהיא הכוס שמחזיק בשתי ידי, ומאיר לה בג' קוין, כידוע שהתכללות ימין ושמאל עושה יד שלישית אמצעית (ראה גם תורה מו), וז"א מאיר למלכות בג' ידים אלה, ג"פ י-ה הרומזים לחכמה ובינה, דהיינו חכמה ובינה דחכמה, וח"ב דבינה, וח"ב דדעת. וג' פעמים י-ה גמט' אדם, רמז שע"י השכל שמאיר בה ז"א, היא נעשית קומת אדם שלימה, וזוכה לאנפין נהירין.

ותחילה מאיר בה את חב"ד שלו ע"י שאומר בפיו ל"ה תיבות ויכולו ול"ה תיבות דקידוש, סה"כ ע' תיבות, ונעשים מקיף אצלה, כי דיבור עושה מקיף. ואח"כ שותה את היין גמט' ע' ונעשה חב"ד מוחין פנימיים אצלה. ואולי רומז לע' פנים של תורה שהם המוחין, שמקבלת הנפש השכלית, אחרי שתקן לה כסא את הנפש היסודית ע"י שברר ממנה את כל הע' מדות של גויים כנ"ל.

כי יש ג' שכליות, דהיינו שכל פשוט שהוא בחי' חכמה בחי' כולם בחכמה עשית (תהלי' קד) דהיינו שכל הבא מלמעלה, וכשלומד ומבין דבר מתוך דבר ומרחיב את הטפה שקיבל ומוסיף ובונה הבנה זה נקרא בינה. ואח"כ כשיודע התורה דהיינו שמפנים את ההבנה שהבין ומביאה לידי מעשה זה נקרא דעת כידוע [קלב].

וג' שכליות אלו הם בחי' ידים לתורה, בחי' יד הגדולה היא החסד שהוא בקו החכמה, דהיינו השפעת החכמה מלמעלה ויד החזקה היא שמאל בקו הבינה, בחי' גבורות הנקבה שבונה מטיפת חכמה וולד של הבנה חדשה ויד הרמה היא בחי' יד שלישית הנעשית מהתכללות שתי הידים ימין ושמאל, כי הדעת מחבר את חכמה בינה ומאיר במדות. [קלג] נמצא ששלוש הידים הנ"ל הן בחי' חכמה בינה דעת שבהם מתקבלות קלי/קלה/קלו. דהיינו שבחב"ד שמקבלת המלכות מו"א מלובשת פנמיות התורה אנפין נהירין.

ואלו הג' שכליים שמקבלת המלכות מבחי' ג' ידים הנ"ל ע"י הלימוד בעיון הם בחי' ג"פ י"ק. כי י"ק הם חכמה ובינה שהם תרין רעין דלא מתפרשין כי הפגם שלנו לא מגיע אליהם כמבואר בזוהר (זוהר ויקרא ד. קלז) האזינו רצ' שהם כלולים בכל אחד מהג' שכליות הנ"ל דהיינו שכל יד

ז"א, וצריך שיהיה בו ג"כ דוגמת הפנימית, ולכן יש בקידוש ע' תיבין כמספר יין, שהם פנימים, וכחשבון ב' י"ה הנ"ל. ולכן קודם ויכולו תאמר יום הששי ויכולו השמיים, ר"ת י"ה, נגד י"ה ג' הפשוט, שהוא נגד הדעת כנ"ל. אך ויכולו ל"ה תיבות, והקידוש ל"ה תיבות, כנגד ב' י"ה המלאים ח"ב כנ"ל. ולכן יכוין האדם, שהוא סוד הז"א עצמו, והכוס שבידו הוא המלכות שכנגד החוזה שלו:

אמנם אחר שיגמור הקידוש, ישתה מכוס, וסוד שתייה זו – להורות, כי הוא בחי' אור פנימי הנכנס תוך הגוף. וא"ת, איך שותה האדם המברך, הלא הוא בסוד ז"א, והרי הנוקבא היא צריכה לשתות. והענין הוא – כי שותהו הז"א, ונכנסין הארת אלו בפנימותו, ומשם הם עוברין דרך מחיצות דופני גופא דז"א, בתוך דופני גופא דנוקבא, וכדי שיהיה א"פ גמור. והוא כדרך שאר מוחין הפנימיים, שיצאים מגופא דז"א ממש לגופא דנוקבא, ולכן צריך שישתה אותו, כדי שירדו עד הגוף, מקום שהנוקבא עומדת כנגדו מבחוץ:

קלא כמבואר בכונות הנ"ל וראה תורה פ' ושם ציין לזוהר אחרי סא.

^{קלז} ששן סודות (לרבי משה בן יעקב הגולה מקיבו) אות רכב – חכמ"ה, והוא העיון בכל טבעי הנמצאות... והבינ"ה, היא הבנת דבר מתוך דבר... ידיעה, כלומר שישבו השכל והמשכיל אחד. ופי' אחר עיין עמק המלך שער א' פרק ד'.

^{קלג} עיין פרי עץ חיים שער השבת פט"ו כונות קידוש ליל שבת

^{קלז} גם בדפדפ"ד ותורלד – מתקבלות, ומתורלד – מתקבלת

קלה מתקבלת התורה – צ"ע לכאורה צריך לומר ניתנת התורה מו"א למלכות. ואולי הכוונה שבג' ידים של ז"א שמהם מקבלת המלכות את החב"ד חכמה תתאה, בתוכם היא מקבלת את פנמיות התורה, דהיינו אנפין נהירין.

^{קלז} מכאן ועד תיבת כנ"ל אינו בדפדפ"ד אלא זה – וג"פ י"ק הוא אדם וי"ק הוא תרין רעים דלא מתפרשין.

קלז זוהר ויקרא דף ד. – רבי שמעון אמר, פלא שפיר כל מה שפיקשו החכמים, כולם פיקשו על דרך הישר, כי שבעים פנים לתורה, אבל רוא דמלה לבל סוד הדבר למו שולח להעמיק יותר בסוד הפסוק, כי מש"כ אכלו רעים היינו לעילא הם הפלופים של מעלה, שתו ושכרו דודים היינו לתתא הם הפלופים של מטה, כדמפרש ואזיל. אמר ליה רבי אלעזר שאל מרבי שמעון לכו מאן אינון לעילא, ומאן אינון לתתא מי הם הפלופים של מעלה ומי הם הפלופים של מטה, כי אפשר לפרש למעלה על פלופי ז"א, ולמטה על פלופים עולמות כ"ע, אמר ליה רבי שמעון יאות שאילתא יפה שאלת, כי יש לך לפרש יותר, והוא כי דא אתר עלאה רעים הם במקום עליון דהיינו לז"א,

משפיעה חכמה ובינה למלכות, דהיינו שמיד ימין מקבלת המלכות חכמה בינה דחכמה דז"א, ומיד שמאל מקבלת המלכות חכמה בינה דבינה דז"א, ומיד אמצעית מקבלת המלכות חכמה בינה דדעת דז"א. וג"פ י"ק הוא גימ' אדם [קלח] כי כשהמלכות מקבלת מוחין חב"ד מז"א אזי נשלם בה עשר ספירות ונעשית קומה שלימה קומת אדם, והמוחין מאירים בה אנפין נהירין הנ"ל.

נמצא שעיקר שם אדם הוא בחי' השכל האמתי דהיינו חכמות התורה שהיא קלט בחי' אנפין נהירין בחי' הרחקת ושבירת כל התאוות ומדות רעות כנ"ל דהינו ככל שזוכה לאנפין נהירין שהם שמחה בהקב"ה והסתפקות, כך מתבטל ממנו מדות הרעות של הגויים ממנו שהן הרגשת חסרון דאגה ועצבות: וכנ"ל אע"פ שא"א לזכות לאנפין נהירין אלא ע"י שמכניע המדות הרעות וא"א להכניע את המדות הרעות אלא ע"י אנפין נהירין כנ"ל. העצה היא ללמוד תורה בעיון שזה פועל את שניהם ביחד, שמאיר מעט אור וכנגדו מכניע קצת מדות רעות וכך לאט לאט כובש את הלב ומכניע בו את כל המדות הרעות.

עתה חוזר רבנו לבאר כיצד כל השגה הנ"ל, נרמז בפסוק (בתהלים כו ב) $\text{שבו פתח את התורה בְּקָרְבְּ עָלִי מְרַעִים לְאָכַל אֶת בְּשָׂרִי צָרִי וְאֵיבִי לִי הֵמָּה כְּשֶׁלּוֹ וְנִפְלְאוֹ}$. ומבאר רבנו שכדי לקרב אליו את התורה שהיא חכמה בינה (שהם בחי' אב ואם שהחיבור שלהם מוליד הבנה בתורה) צריך תחילה לאכול את כל הרע שבבשרו דהיינו המדות הרעות של גויים שיש בו, ואזי יזכה ע"י התורה לאנפין נהירין/קמ"א שמפילים ומרחיקים מהאדם את כל אויביו בגשמיות ורוחניות, דהיינו את התאוות ומדות רעות.

וזהו שאומר דוד המלך בקרוב עלי מרעים, כי "מרעים" זה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין [קמב]/[קמג], [קמד] בחי' אבא ואמא שהם בחי' אותיות י"ק דהיינו חכמה ובינה שהוא חכמת

דאינון באחרותא בחדותא שהם תמיד בלחות אחת, כי אין שום פגם מניע אליהם שיגרסו אחת פירוד ביניהם, לכן הם לעולם בשמחה וביחוד אחד זה עם זה, **דלא מתפרשין לעלמין** שאינם נפרדים זה מזה לעולם, **אלין אקרין רעים** אלו נקראים רעים, כי הם לעולם מיוחדים כעין צ' חברים נאמנים שהם תמיד נמלאים יחד, **הדא הוא דכתיב** זה שכתוב **ונהר** היינו הבינה שיש בה רבוי שפע נהיר ומשפעת תמיד, **ויצא מעדן** יולא מאבא הנקרא עדן, כלומר השפע מאבא יולא אליה תמיד בלי הפסק, והטעם שאבא נקרא עדן, לפי שהוא מתעדן תמיד ביחוד אחד עם אומא, לכן **ועדן והוא נהר** שהם א"א, **לא מתפרשין לעלמין** אינם נפרדים זה מזה לעולם, כי עידינו יחד, והמשכת שפעם למטה לא חסר לעולם, כלומר שיש להם כח לקבל ולהשפיע כאלה, מה שאין כן ז"ו שמקבלים שפעם בעת היחוד ולא אינם יכולים להשפיע, ואח"כ הם נפרדים זה מזה כדי שיוכלו להשפיע, **ואשתפתו לעלמין ברעותא** והם נמלאים לעולם בלען אחד, ומתכלים זה לזה ומטענים רעוים יחד ככ' רעים נאמנים, **באחרותא** והם בלחות אחת שוים זה לזה, ולא אחד למעלה ואחד למטה, **בחדותא** והם שמוחים בריעותם ואין פגם מפסיק ביניהם.

^{קל} עיין שער הכוונות דרוש א' דקדוש ליל שבת ד"ה והנני בבאר לך

^{קל} בתורד - שהיא, מתורדו - שהוא

קמ **ראה פירוש חומת אנך** להחיד"א שם - בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי וכו'. פירש בספר ארץ החיים דכתיב ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך ואמרת איך שנאתי מוסר וכו' וצריך לדעת למה בכלות הבשר יאמרו הרשעים כך אך איתא בזהר כל זמן שהבשר קיים בקבר אף שהוא צדיק יש לו צער גדול עד כלות הזוהמא שנדבק בבשר שנאמר אך בשרו עליו יכאב חוץ מצדיק גדול שנאמר אף בשרי ישכון לבטח וכשנבלה הבשר אז נראו עצמות אם צדיק הוא זכיותו חקוקים על עצמותיו ואם רשע עונותיו חקוקים על עצמותיו. והנה כל זמן שהבשר קיים הרשע הקבור אצל צדיק אין לו חרטה גמורה שרואה שגם הצדיק יש לו יסורין אך בכלות הבשר והצדיק בא למעלה הרמה והרשע נתחדש דינו אז נוהם וזהו שאמרו שנאי דוד מי יתן שיכלה בשרו ונראה שעונותיו חקוקים על עצמותיו עכ"ד:

קמא **ראה פירוש החיד"א** הנ"ל לפסוק הנ"ל שמבאר שגם כמסתלק האדם מעוה"ז אם הוא לא צדיק שזיכך את בשרו, אזי אין לו כניסה לאנפין נהירין של מעלה כל זמן שבשרו קיים, כי בבשר נדבק כל המדות רעות ותאוות, וגם אחרי שנרקב הבשר עדיין עונותיו חקוקים על עצמותיו. ולפי המבואר בתורה זו מובן, שזו סגולת הלימוד תורה בעיון שפועל את שניהם ביחד שמאיר אור שמבטל את המדות הרעות קצת ועי"ז יכול לקבל עוד אור שמבטל ממנו עוד מדות רעות וכן הלאה עד שמכניע כל המדות הרעות שבו.

^{קמ} חכמה ובינה נקראים כך עיין זוהר ויקרא ד. ולעיל תורה לו אות ו', ולקמן תורה קט

קמג **כנ"ל** בוזהר ויקרא ד.

ועיין סוף תורה לו - וזה בקרב עלי מרעים, 'תרין רעין דלא מתפרשין' (זהר ויקרא ד.), הינו המוחין. ואכילתם, שאמ"ר (שיר השירים ה): **"אכלו רעים"**, הינו התחזקותם, הוא בשר קדש, הינו לאכול את בשרי. שהוא בחינת סלוקא דיסודא, הינו תקונו מגיע עד המוחין, שהם אבא ואמא. והוא תקון הכללי, שעל ידו צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו, שהם בחינת שבעים לשונות. וכשישבר התאודה הזאת, ממילא נופלים כל התאוות רעות:

ועיין תורה קט - וזהו גם כן ענין המבאר במקום אחר (לעיל בסימן ק"א) על פסוק: **"בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי"**. שכלל הענין שם, כשאני רוצה שיקרבו תרין רעין דלא מתפרשין, אני צריך לאכול את בשרי, הינו להכניע החמר. וזהו: **"לאכול את בשרי"**, לאכול דיקא. שצריך שהנפש תאכל הבשר, שתתהפך למחותה. וזהו (שיר השירים ה): **"אכלו רעים"**, הינו תרין רעין דלא מתפרשין, שהם המוחין הקדושים, שצריכים שהמוח והדעת הקדוש יאכל את הגוף. דהינו שהגוף יתהפך למחות הקדושה, שהוא המוח והדעת (כמבאר במקום אחר). שהיו בחינת אכילה, שהמוח נתהפך לנזון כנ"ל. וזהו: **"שכן ארץ ורעה אמונה"**, הינו שאתה תהיה רועה ומזין את האמונה, הינו שתהיה נאכל להאמונה כנ"ל, בחינת המזון שנתהפך לנזון:

קמד **עיין תורה לו** בביאור הפסוק הזה ושם יתבאר שעומק הכוונה היא לקרב אותם כדי שיולידו השפעת מוחין חדשים, ולפ"ז קשה כיון שהם לא מתפרשים לעולם למה צריך לקרובם? ושם ביארנו עפ"י הארז"ל בעץ חיים המתבאר היטב בלק"ה ערובי תחומין ה' שיש בחכמה ובינה שני יחודים אחד תדיר שלא תלוי בנו ואחד פנימי יותר שתלוי בנו. אבל כאן לא נכנסנו לזה כי בכלליות הכוונה לזכות לחכמה ובינה, אבל באמת גם כאן עומק הכוונה כמו שם ע"ש.

התורה דהיינו מוחין חב"ד שעל ידם זוכים להשלים קומת **בחי' אדם** וזוכים לאנפין נהורין. כדי לזכות לזה **צריך לאכול את בשרי, היינו לאכול ולהמית העצמיות שלי** ע"י לימוד תורה בעיון, לישמה/א/ ובחיי צער ודוחק/ב/ והרחקת המעדנים/ג/, **כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כנ"ל כפי כוחו/ד/ ואזי ממילא צרי ואיבי לי** הן המדות ותאוות רעות של הגויים שבי **המה כשלו ונפלו, כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין נכשלים ונופלים** ע"י האנפין נהירין בבחי' מעט מהאור מגרש הרבה חושך, כי ע"י לימוד תורה בעיון לשמה זוכה להארת האמת שעל ידה זוכים להסתפקות ושובע/ה/ ובטחון ושמחה, שהם הפך המדות הרעות של הגויים שהן הרגשת חסרון ודאגה ועצבות. דהיינו שע"י הבנת התורה זוכה לאור אמת שמחליש את המדות הרעות ואזי מבין יותר בתורה ומאיר לו עוד

^א **עין עץ חיים** – הקדמת מוהר"ח זיע"א על שער ההקדמות – חמשה מינים יש בערב רב ומן הג' מינים מהם הוא הנקרא כת גבורים דעליהו אתמר המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם ואינון מסטרא דאילין דאיתמר בהון הבה נבנה לנו עיר ומגדל וגו' ונעשה לנו שם בבנין בתי כנסיות וב"מ ושיון בהון ס"ת ועטרה על רישיה ולא לשמה אלא למעבד לון וכו' והנה על הכת הזאת אמרו בגמרא כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם: ואמנם האנשים האלה מראים תימה ועונה באמרם **כי כל עסקם בתורה הוא לשמה: והנה החכם הגדול התנא ר"מ ע"ה העיד עליהם שלא כך הוא באומרם לשון כללות כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברי הרבה וכו' ומגלים לו רזי תורה ונעשה כנחר שאינו פוסק והולך וכמעין המתגבר מאליו בלתי הצטרכו לטרוח ולעייין בה ולהוציא טיפין של מימי התורה מן הסלע, הנה זה יורה שאינו עוסק בתורה לשמה כהלכתה ומי זה האיש אשר לא יזלו עיניו דמעות בראותו המשנה הזאת ורואה חסרונו ופחיתותו: ע"ש**

^ב **כמבואר במשנה** באבות ואע"פ שלא נזכר כאן זה כלול במה שאמר להמית את העצמיות דהיינו את עזות הגוף ומדותיו הרעות, ראה משנה אבות פרק ו' משנה ד' – **כָּף הַיָּא דְרִבְקָה שֶׁל תּוֹרָה, פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל וּמִיָּם בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישֵׁן וְחַיֵּי צֶעַר תִּתְּנֶה וּבְתוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל אִם אֶתָּה עֹשֶׂה כֵּן אֲשֶׁרְיָךְ וְטוֹב לָךְ אֲשֶׁרְיָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא:**

ע"ש רמב"ם רש"י ורע"ב שלא דיבר לעשיר אלא הכוונה אפילו אם אין לך אלא פת במלח וכו' לא תמנע עצמך מלימוד התורה, אבל ע"ש **מדרש שמואל** שאדרבה עיקר האזהרה לעשיר אשר יש ספוק בידו להתענג בתענוגי העולם שלא ירגיל עצמו בהם כי לא יוכל ללמוד כפי הראוי מהתענג ומרוך. ובתפ"י משמע שתחילת הלימוד צריך להיות דווקא באופן של דוחק וצער. ומרבנו יונה משמע שרק כך זוכים לתורה זה לשונו – שנינו אמר ר' אלעזר, כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן ראיתי שהיה אוכל פת חרבה במלח (יבמות טו, ב). עוד שנינו במקום אחר (ברכות סג, ב) אמר ר' שמעון בן לקיש, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, שנאמר (במדבר יט, יד), "אדם כי ימות באהל". שנינו, "אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמוני" וכו' (שמואל ב' כג, ח), ואלה שמות גבורתו של דוד. "יושב בשבת", שבשעה שהיה יושב דוד בישיבה, לא היה יושב על גבי כרים ולא על גבי כסתות אלא על גבי קרקע. דכל זמן דהוה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ועל גבי כסתות, כי נח נפשיה דעירא היאירי, הוה מתני דוד לרבנן על גבי קרקע, אמרי ליה, ליתב מר על גבי כרים וכסתות, ולא קבל עליה. "תחכמוני" – אמר ליה הקב"ה, הואיל והשפיל דוד עצמו תהיה כמוני שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה (מועד קטן טז, ב): ועל הארץ תישן. אלו הענינים כולם כדי שלא יהא אדם נמשך אחר תאוותו ומאכלו. שנינו (סנהדרין לו, א), מימות משה עד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ומקשינן עלה כמה קושיות, ולא אשכחן. ואמרינן בברכות (ה, ב), דאין כל אדם זוכה לשתי שלחנות.

וראה שם בפירוש היעב"ץ שכיון שאדם נוטה לבהמיות צריך תחילה להרחיק התענוגים בתכלית עד שיתבטל ממנו יצה"ר הגשמי ע"ש משל לשתי נשים, עוד כתב שם – ומה הטעם הביא השי"ת את ישראל במצרים כדי שייטב בעיניהם לקבל התורה, אמרו רז"ל (ברכות ה). שלש מתנות טובות נתן הקדוש ב"ה לישראל וכולן ע"י יסורין, תורה דכתיב (תהלים צד) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה. ומפורש אומר במדבר סיני רבה, במדבר סיני משל לנשיא שנכנס למדינה ראווה בני המדינה ברחו, נכנס לשניה וברחו, נכנס לשלישית והיתה חרבה קבלוהו בכבוד, אמר כאן אני בונה פלטרין שלי, כך הקב"ה הים ראה וינוס ההרים רקדו כאילים, אל הר חורב וקבלוהו, אמר כאן אני בונה, ה"ה במדבר סיני: וע"ש עוד שמאריך.

וראה שם ביאור רבי **אברהם פריצול** – שצריך לאדם להנהיג עצמו להסתפק בהכרחי, ולברוח מן המאכלים והתענוגים, ואפי' בשתית המים אשר בזה יכון גוייתו, לטהר הנפש המשכלת להמיוגה אל המדות החשובות, כאשר בארנו, שהתורה תלביש לומדיה לשמה כל המעלות הנזכרות. וזה, כאשר יתמעט הגוף מהתאוות והתענוגים, שהם חצים ולענה אל הנפש המשכלת. והגמול שימשך מוזאת הנהגה הרפואית, "אשריך וטוב לך", אשריך – בעולם הזה, שיאשרוהו בני אדם, בהיותו פרוש מהתאוות הגופניות כדי להשיג התורה, וגם יאשרוהו במה שישמור גופו בעולם הזה מהמתורות, המאבדים והמחליאים אותו ולא יחלה, "וטוב לך בעולם הבא", שהנפש תלך זכה וברה ממה שברחה מהתענוגים הגופניים בהיותה עמה, וגם טוב לה ממה שהשיגה מן השלמות.

^ג **מכילתא דר' שמעון בר יוחאי** פרק יט – עה"פ ויחננו במדבר – מה מדבר רק מכל מעדנים כך אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמוניע עצמו מכל מעדנים וכן הוא אומר (במד' כ"א י"ח) וממדבר מתנה אין התורה.

תוספות על כתובות דף קד. – לא נהניתי אפילו באצבע קטנה – דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי:

^ד **ראה בעש"ט עה"ת** בראשית הערת **מקור מים חיים** שם אות קנא – בס' יסוד העבודה (סלונים) ח"ג פ"ה אות יד כתב וז"ל, שמעתי מרבתי שאין להרבות בתעניתים, כי אם מי שגופו חזק מאוד בבריאות, או שידוע בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונתו בכל מעשיו אינו כי אם לשם שמים, והרב הצדיק הגאון ר' גרשון ז"ל מקיטוב היה מתענה כמה פעמים משבת לשבת, וראה אחד ולמד ממנו והתענה גם כן כך עד שמת, והלך הרב ר' גרשון ללוותו, ועל בית הקברות הרים את רגלו ובעט בהמת, ואמר לו בפני כולם, רשע רשע מפני מה הרגת את עצמך, ומדוע השווית את עצמך אלי בריבוי התעניתים שלא היו לפי כחך וכו' ע"ש. ועיין לעיל בקונטרס מאירת עינים מן אות ס"ז והלאה:

^ה **עייין תורה מז** שהשבע הוא מהארת מדת האמת ומי שיש לו תאוות אכילה בידוע שיצא שקר מפיו. ועיין תורה נד סוף אות ב' שמאורות חסר גורם לתאוות, ולצדיקים מאיר אור מלא שע"י זוכים למדת ההסתפקות.

אור אמת וזוכה לעוד יותר אנפין נהירין שהם שמחה והסתפקות **כי נתבטלים בחי' האנפין חשוכין וזוכה לאנפין נהירין שהוא חכמות התורה, שהוא בחי' י"ה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין, שעל שם זה דייקא נקראין ישראל אדם כנ"ל** כי מצד שרשם הם צלם אדם בחי' אדם השלם שעליו נאמר בצלמו ובדמותו של הקב"ה. ואז כשזוכה לשלימות הדעת אזי **כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין בתאוות ומדות רעות נכשלים ונופלים** לגמרי ומתבטלים ונעשה לבו חלל בקרבו מכל הרע של הגויים, **כי זכה לאנפין נהירין בשלימות כנ"ל** :

נמצא שרק ע"י לימוד תורה בעיון, שבלימוד עצמו ממית את עצמיותו מכח האור שמאיר לו הלימוד עצמו, דהיינו שהתורה עצמה נותנת לו כח להתגבר על המדות הרעות וללמוד אותה בביטול המדות הרעות לכן רק לימוד תורה בעיון לשמה היא העצה לביטול המדות רעות של גויים שיש בנו. וזה בחי' קידוש בליל שבת שמיד בזמן שעולה המלכות מהקליפות גם מאיר לה מוחין הנקראים קודש ונעשית קומת אדם שלם.

ואת המוחין מאיר בג' קוין שהם בחי' חב"ד שבכל אחד מהם יש חכמה ובינה, בבחי' אחיזת הכוס קידוש בשתי ידיו דייקא, כי ימין הוא קו החסד המשפיע ושמאל הוא קו הדין המצמצם את ההשפעה וביחד נעשה קו אמצעי שנקרא יד הרמה שהוא השפע שלמעשה נשפע בדיוק לפי המידה שיכולה המלכות לקבל, דהיינו מדת התפארת

וזה בחי' מתן תורה שנקרא מתן דייקא, ונתינה היא בידיים, וכן באבות משה קבל תורה מסיני, לא כתוב שלמד תורה אלא קיבל, דהיינו כנ"ל בג' קוין בשתי ידים שע"ז נעשה יד שלישית, בסיני שם פסקה וזהמת הנחש מהם ע"י התרי"ג עצות שקבלו (כמבואר בתורה ז' ו') וע"ז נקראו ישראל אדם, גם בעולם הזה ולא רק מצד הנשמות שזה נעשה כבר בדור הפלגה כנ"ל.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קא

הוספה בעניין ההבדל בין נשמות ישראל לע' אומוות

ברכי יוסף לחיד"א על או"ח סימן מו אות (ז) דין ד. שלא עשאני עכו"ם פירש הרב ב"ח שלא מסר נפשו ע"י מלאכו להורידה לתוך גופו של עכו"ם: ויש להעיר על זה לפי מ"ש הרב מר זקננו מהר"ר אברהם אזולאי זלה"ה בפירושו המשנה אשר לו כ"י פ"ג [דנדרים משנה יא] במאי דתנן הנודר מזרע אברהם אסור לישראל ומותר בעכו"ם. וז"ל, והטעם בזה הוא נעלם מאד ואגלה טפח כי קודם דור הפלגה היו הנשמות כלן טהורות יוצאות מאוצר א', ומדור הפלגה שנבחר אברהם אבינו לחלקו יתברך, כל הנשמות הטהורות של האומה ישראלית יוצאות מאוצר אחד לבדם, וכל הנשמות ע' העכו"ם מאוצר בפני עצמו, ולזה אין ישראל בכלל בני נח ולא בני נח בכלל ישראל, עכ"ל. וכדבריו מצאתי בתוס' בפ"ק דע"א דף ה' ע"א ואומר הר' אלחנן דנשמות של ישראל ושל עכו"ם אינן בגוף אחד, עכ"ל. ולפ"ז מאי מברך שלא עשאני עכו"ם דלא אשתני גופא, והאי לחודיה קאי. ואפשר דברוכי מברכינן אעיקרא דמילתא בהפרידן בני אדם. ואין להאריך בזה: ומקשו הכא אמאי לא מברך שעשאני ישראל, דשפיר נאה לברך על החסד שעשה בפועל. ותירץ הרב ב"ח דאם היה מברך שעשאני ישראל, שוב לא היה יכול לברך שעשאני בן חורין ועשאני איש, דלשון שעשאני ישראל אשר בירך משמעו איש בן חורין, וזהו ד. והקשה על זה הרב ט"ז דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה. ולק"מ, דחיובא רמיא לברך בפרטות על כל החסדים לא בדרך כלל, ולא דמי לברכה שא"צ. אך אכתי יש להעיר דשפיר מצי לברך שלא עשאני עבד ולא עשאני אשה, ועד אחרן הוא יברך ישראל שעשאני ישראל, ולפחות שלישיה ברכה היה תהיה בלשון חיוב: ואפשר דכלפי הא דאמרינן (ברכות לג ע"ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וגם אביו וב"ד מלין התינוק להכניסו בברית (קדושין כט.), לכן לא תקון שעשאני ישראל, דאביו הכניסו למילה, והוא קבל עליו דת ישראל והחזיק בה. אך הקב"ה זיכהו שלא עשאו עכו"ם. ורצה לזכותם, אותו ואת בנו, שאביו הכניסו בברית, והוא בחר בטוב. כי כך גזרה חכמתו להניח הבחירה לאדם לזכותם. א"נ שלשון ישראל מורה על הצדיקין, וברכה זו נתקנה לכל, ואיך יברך שעשאני ישראל וזימנין דמשכחת רבים דכל חד מינייהו אכתי לא חזי אשר בשם ישראל יכנה, וק"ל:

ובספרו **שמחת הרגל** (פיעטריקוב תרטט דף י:) על לשון הקידוש אשר בחר בנו מכל העמים – ציין להג"ל והוסיף שאפשר לקיים דברי הב"ח בסוד הגלגול שאדם בעוונותיו יכול שיתגלגל בגוי. ועל זה אנו מברכים של עשאני גוי.

נחל קדומים לחיד"א במדבר כג כג – כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. פירש"י עוד עתיד וכו' שהן יושבין ולמדין תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל. וזה מבואר במ"ש רבינו מהרח"ו וצ"ל דמחצב הנשמות הוא אצל מחצב האורות ואחר מחצב הנשמות הוא מחצב המלאכים וז"ש הן אראלים צעקו חוצה. וזה פירשתי בעניותי שאמרו מלאכי עליון מה לילוד אשה בינינו כלומר תינח הנשמות שהם אצל האורות. אבל ילוד אשה בגוף שיהיה בינינו שיהיה באמצע האורות ואנחנו זה תימא ומה לילוד אשה בגוף ונפש בינינו. ולפ"ז א"ש דלעתיד מחיצת ישראל לפנים ממלאכי השרת כמו שהוא מחצב הנשמות ודוק כי קצרת:

¹ נמצא שגם השמאל שהוא צמצום השפעה יש בו חכמה ובינה לדעת כמה לצמצם.

² אע"פ שבדרך כלל מפרשים שקרבם להר סיני פסקה הזוהמה, כמו שביאר הכלבו בפיטו אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה. רבנו אומר שם ע"י התרי"ג מצוות פסקה.

תהילים פרק ח (ב) יְדוֹד אֲדוֹנָי מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנְהַה הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם: (ג) מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים יְסֻדֹת עַד לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהִשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: (ד) כִּי אֲרָאָה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעֶיךָ יָרַח וּכְכֹבָבִים אֲשֶׁר בּוֹנֵנֶתָה: (ה) מִה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וַיִּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ: (ו) וְתַחֲסְרֵהוּ מֵעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תַּעֲטֶרְהוּ: (ז) תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שֵׁתָה תַחַת רַגְלָיו:..... (י) יְדוֹד אֲדוֹנָי מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ:

יוסף תהלות לחיד"א – ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו תמשילהו במעשה ידיך כל שתה וכו' ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. רז"ל אמרו פ' ר' עקיבא שמלאכי השרת שאלו התורה ואמרו "תנה הודך על השמים" וא"ל משה רבינו ע"ה למצרים ירדתם? וכו' כלום יש יצר הרע ביניכם? וחזרו ואמרו מה "אדיר שמך בכל הארץ" ואלו "תנה הודך על השמים" לא כתיב. **ואפשר** במה שכתב מהרח"ו זצ"ל בשערי קדושה (ג' ב') שחקר חקירות עצמות בבריאת האדם והיצה"ר ואיך הוא גדול מהמלאכים וכו' ויישב שאור מחצב הנשמות הוא קרוב לאור י"ס שעליו אור מחצב הנשמות ועליו המלאכים ועליו הדינין, וניתן לאדם נשמה, וממלאכים יצה"ט, וממדינין יצה"ר, ונתן לו מכל העולמות, ויש לו יכולת להמשיך השפע לכל, בהיותו כולל כל העולמות, שיש בו חלק מכלם, והאריך בזה ע"ש, ויאורו עיניך. **ובזה מצאנו** תשובה שלימה לשאלת המלאכים על התורה, דכיון דהמלאכים אין להם שייכות כי אם מאותו עולם שהם בו, אינן יכולים להמשיך שפע ולקשר וליחד, וכל עיקר התורה והמצות לברר ניצו' הקדו' ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וזה אינם יכולים המלאכים, רק האדם ע"י נר"ן שיש לו שייכות בכל העולמות. **וגם למ"ש** המפרשים דהמלאכים באו מכח דינא דבר מצרא, אין טענתם טענה דהעיקר הוא הנשמה, ואדרבה אור מחצב הנשמות אצל אור הי"ס כביכול, ונמצא כי ישראל הם מצרנים יותר בכח נשמתם. **וז"ש** להם משה רבינו ע"ה למצרים ירדתם? וכו', רמז להם דישראל ירדו למצרים להעלות ניצוצי הקדושה עד שעשאוה כמצולה שאין בה דגים, רמז לנשמות הנק' דגים, וזה ע"י נר"ן שיש להם שייכות בכל עולם, ואתם לא כן, כי אין לכם שייכות כי אם בעולם שאתם בו, ואם כן התורה אינה ראויה לכם, כי עיקרה לברר ולהמשיך שפע בכל העולמות, וחתם באומרו כלום יצה"ר יש ביניכם? כלומר חזו גברא הכולל הכל, ואפילו מאור הדינין, וזהו היצה"ר, כמ"ש מהרח"ו זצ"ל, א"כ מה דמות יערוך ישראל לכם?. **ובזה נבא** אל הביאור "אשר תנה הודך על השמים" הם דברי המלאכים ששאלו התורה, ואין הדין עמהם כי הלא "מפי עוללים ויונקים יסדת עז" שהיא התורה, והבל הקדוש היוצא מפי עוללים ויונקים וה"ה לגדולי ישראל שאין בהם חטא יסוד התורה, "למען צורריך" הסט"א "להשבית אויב ומתנקם", דע"י התורה מוציאין בלעם מפייהם וכלים, וזהו "להשבית אויב", וכל זה בכח נשמת ישראל שיש בה מכל העולמות, לא כן המלאכים. "כי אראה שמך" גדול וחזק יצירותיך, ועכ"ז אין בכלם אלא מאותו עולם שהם, והאדם כולל הכל. "מה אנוש כי תזכרנו" להיות בו מכל העולמות, "ובן אדם כי תפקדנו" תצונו מצותיך "ותחסרהו מעט מאלהים" כי אור מחצב הנשמות סמוך לאור הי"ס, וא"כ הוא בן המצר אמיתי, "וכבוד והדר תעטרהו" שנתת לו נר"ן מכל העולמות לקשר וליחד הכל, ולברר ע"י התורה והמצות נ"י הק'. וע"י שהוא כלול מהכל ויש בו כח להמשיך השפע ע"י "תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו" כי על ידו מתברכין הכל, ומאחר שכן, לישראל נאה לקבל התורה, וחזרו והודו מלאכי השרת ואמרו "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ":

תהילים פרק נט (ו) וְאֵתָהּ יְדוֹד אֱלֹהִים צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִקְיֹצָה לְפָקֵד כָּל הַגּוֹיִם אֶל תַּחַן כָּל בְּגֵדֵי אָוֶן סָלָה: **יוסף תהלות לחיד"א** – ואתה ה' אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים וכו'. אפשר במ"ש בסוטה דף כא. גוים לא מפקיד דינא עלייהו (לא ממודר להענישם אלא כשתמלא סאתם), ואפשר שהטעם במ"ש מז"ה בחס"ל-בחסד לאברהם שמדור הפלגה ואילך נפרדו כל הנשמות הקדושות באוצר בפ"ע וישראל בחטאם הם פוגמים במדות העליונות, אך הגוים אל יפגמו אלא כל א' בשר של האומה ההיא זהת"ד-זהו תוקף דבריו. **ובזה פירשתי** הטעם דאין קורין אבות אלא לג', דבימי אברהם אע"ה היה דור הפלגה, ואז נשמות ישראל ניתנו באוצר בפ"ע, וכמ"ש במ"א, ולזה כיון שהגוים אינם פוגמים, כי אם בשר שלהם, להכי לא מפקיד דינא עלייהו, ולזה עתה מבקש מטו ואמר ה' אלהים צבאות אלהי ישראל שהם סגולה מכל העמים, ופירש רש"י אוצר חביב שהנשמות קדושות באוצר בפ"ע. ושל הגוים בפ"ע ואינם פוגמים אלא בשר שלהם, ולא מפקיד דינא עלייהו הקיצה לפקוד כל הגוים אל תחון כל בוגדי און על דרך שפוך חמתך אל הגוים: